

ANTS KALJURAND 100

KAITSE KODU!

**Kuidas tulevikusõjas
nähtamatuks jääda?**

KAUGE LAHINGU KAJA EHK PÕHJAKONN 2017

Steelcore

www.steelcore.ee

Uus militaar- ja matkatarvete pood Tallinnas!

Asukoht: Kadaka tee 70c, III korrus.
Lahtiolekuaegu vaata kodulehelt!

Tootevalikust leiad: taktikalised vestid, taskud, seljakotid, riietus, jalatsid, meditsiinivarustus, telgid ja magamisvarustus, ellujäämisvarustus ning palju-palju muud...

NORDISK™

HydraPak

PENTAGON

TACTICAL FOODPACK®

PRIMUS®

CRISPI

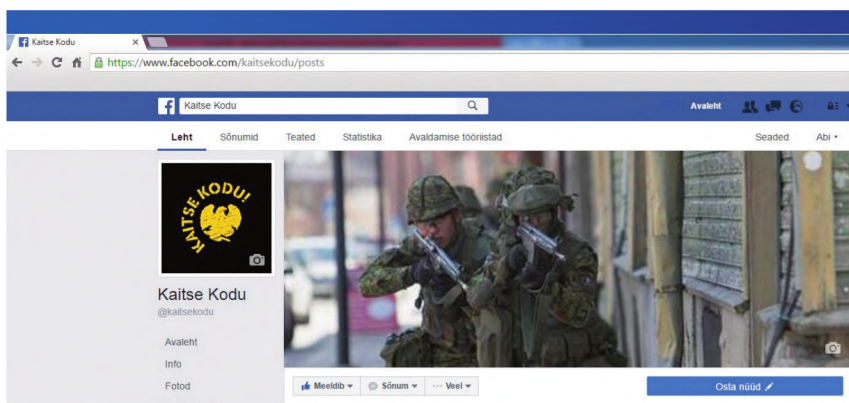
CLAWGEAR
PREMIUM MILITARY EQUIPMENT

KAANEFOTO:
INDREK RÜÜTEL

- 10 INIMENE**
Miks liitus kunstikooli rektor Kaitse Liiduga?
- 14 VÄLJAÕPE**
Kauge lahingu kaja ehk Põhjakonnal koos järvakatega
- 18 SÕJARAUD**
Peitusemärg hüperspektraalkaameraga
- 20 SÕJARAUD**
GAZ-69 lugu
- 23 SÕJARAUD**
Täpsuspüssid ja nende kaliibrid – olevik ja tulevik
- 26 SÕJASPORT**
Ainulaadne võistlus ei kollita ainult soos
- 28 ÜKSUS**
Erioperatsioonide väejuhatuse lugu 4. Vaid parimatest parimatele
- 32 ÜLEELAMINE**
Isikunaaste on ühine vastutus. Sest iga elu loeb
- 36 HEAD ISU**
Kui seeni on, siis seeni on
- 40 TEST**
Laubalaternad võistlustules
- 43 KUIDAS**
...ehitada pop-up-peldik
- 46 AJALUGU**
Ants Kaljurand – kes ta tegelikult oli?
- 50 MEDITSIIN**
Aeg parandab kõik haavad? Ei!
- 53 NAISKODUKAITSE**
Naiskodukaitse lood loevad
- 56 NAISKODUKAITSE**
Naiskodukaitsete tegevus väärub usaldust
- 58 NAISKODUKAITSE**
Naiskodukaitse mobiilirakendus ehk äpp aitab kriisideks paremini valmistuda
- 60 NOORED**
Noorte suvised seiklused: jaht igavesele energiale, vetikasõda ja koeratoidukonservid
- 66 NOORED**
Saabasteta Rootsis esikohale
- 68 MILITAARTURISM**
Vaatamisväärsus Oslo kesklinnas
- 70 FILMIARVUSTUS**
Sild üle vaevavete
- 72 RAAMATUARVUSTUS**
Kaks korda enne sõda

Kommenteeri artikleid, vaata pilte, hoi a silm peal ajakirja ilmunisgraafikul

Hoi a Kaitse Liidu tegemistel silma peal ka Kaitse Kodu! Instagrami konto kaudu:
<https://www.instagram.com/kaitsekodu/>

Selles numbris

Kaitseliit on võimalus näidata, et neid inimesi on palju, kes on valmis riigi kaitseks relva haarama.

Kui kaitseliitlaselt küsida, mis laskemoona ta kasutab, siis öeldakse tavaliselt vastuseks „7,62 NATO“ ja vahel ka „Stg 58“ vms, kuid kui küsida, mis on kuuli kaal, algkiirus ja BC, siis saavad vähesed küsimusest aru ja veel vähem on neid, kes oskavad vastata.

23

Ohvitseridele käis tihti au pihta, et valikkatsete ajal pidid nad olema reasõduritega samal tasandil. Valiku seisukohalt ei ole auaste ega positsioon oluline, sest valikut läbiviivatele instruktoritele on kandidaat lihtsalt number, mille järgi teda kutsutakse.

Tänapäevastes konfliktides ei ole sõdur anonüümne võitleja, vaid ka meediasõdur. Globaalne meedia toob peaaegu iga langenud, vangistatud, piinatud või pantvangistatud sõduri meile õhtuse uudisena elutuppa.

Käimla ehitamine pole raketiteadus ega tuumafüüsika, mistõttu võiks valemid mängust välja jätta ja lähtuda tervest sõdurpoisi mõistusest.

7 | 2017

46

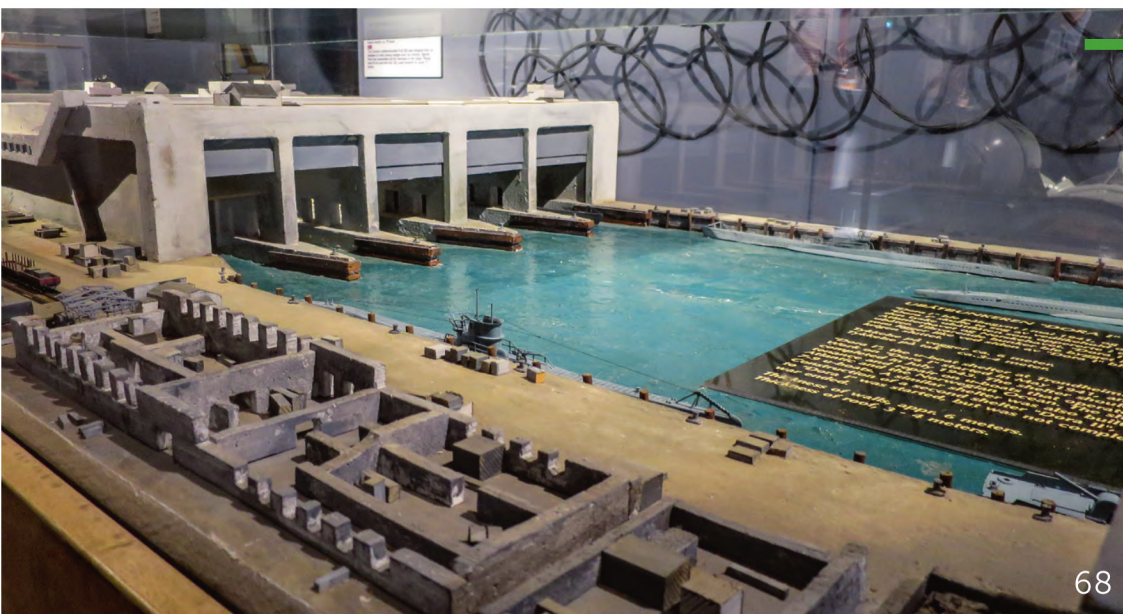
43

Haavade lappijatena on naised asendamatud.

Punaarmee vange saadetud Pärnusse, konvoeerijaks olnud ka Ants. Tal polnud relva, hoidnud vaid kätt taskus. Seljas olnud tal aga sinise värviga määrdunud tunked. Sakslased vaadanud seda pikka ja kogukat meest ja öelnud: „Hirmus mees!”

56

On öeldud, et kes valitseb Akerhusi, valitseb ka Norrat. Tänapäeval see muidugi enam paika ei pea, kuid sellest hoolimata on paik norrakate silmis oluline. Eelkõige kuningriigi ajaloo seisukohast.

68

Sündmused

Männikul purustati laskmisrekord

Septembri algul Männiku lasketiirus toimunud Kaitseliidu meistrivõistlustel laskmises purustati kümme aastat püsinud rekord. Vastutuse selle teo eest võttis Tallinna maleva kaitseliitlane Raul Erk, kes andis automaadist lamades, põlvelt ja püsti lastes nii tabavat tuld, et nüüd ilutseb rekordite- raamatus varemnägematu 295 punkti.

KARIN MURU

NELE PERNITS

Märjamaal tehakse pelmeenidel vahet

Naiskodukaitse Märjamaa jaoskonnal on kombeks ikka aegajalt kokku saada ja õppida midagi uut. 13. septembril saadi kokku, et õppida pelmeene tegema. Pelmeene mugides tundsid jälle kõik, et küll see Naiskodukaitse on üks vahva organisatsioon, küll siin ikka õpib palju ning küll annab heade kaaslastega koos olemine ja mõtete vahetamine mõnusa tunde.

Saarlased käisid Rootsis sõdimas

Kaitseliidu Saaremaa maleva võitlejad sõitsid septembri keskel Gotlandi saarele, et võtta Rootsi Kodukaitse Gotlandi pataljoni koosseisus osa õppusest Aurora 17. Kokku osaleb õppusel Aurora 17 ligi 20 000 võitlejat üheksast riigist. „See on Saaremaa malevale hea kogemus ja võimalus ranniku- ja sadamakaitse tegevuste harjutamiseks ja rahvusvahelise koostöö arendamiseks,“ kinnitas maleva pealik kolonelleitnant Gunnar Havi.

PIXABAY

PIXABAY

Vanavanemad paugutasid Pärnus püssi

Tänu Naiskodukaitse eestvedamisele ei möödunud septembrikuu esimesel pühapäeval tähistatav rahvusvaheline vanavanemate päev Pärnu vanaemadele ja vanaisadele ainult sukka kududes, turul sahmides ja teisi vanainimese asju tehes, vaid ka Raba lasketiirus püssi paugutades. Ja seda sugugi mitte esimest aastat.

Rootslased käisid Tallinnas esinemas

Septembri keskel külastas Tallinna Rootsi kaitseliidu Blekinge orkester, üks Rootsi 24 kaitseliiduorkesterist, kus ühtekokku mängib ligi 1000 muusikut. Nende repertuaar on vaheldusrikas ja sinna kuuluvad nii marsid, klassika kui popmuusika, Bachist biitliteni.

SIGRID HARTMAN

Noorkotkad lendasid Järvamaa taevas

Augustikuu viimastel päevadel võis Järvamaa taevalaotuses silmata uhkelt liuglevaid langevarjureid. Teoks oli saamas järjekordne Noorte Kotkaste langevarjuhüpete laager. Nurmisi lennuväljal eelnes hüpetele teooriakursus ning tubli annus kuiva trenni. Nagu kotkastele kombeks, lendasid noored kõrgelt. Iga noormees sai teha vähemalt viis hüpet 1200 meetri kõrguselt tiibvarjuga.

VALGAMAA MALEY

7 | 2017

Eesti tuntuima malevapealiku hukust möödus 800 aastat

21. septembril möödus 800 aastat Madisepäeva lahingust, milleks Sakala vanem Lembitu suutis kokku koguda pea kogu Eesti mandriosa malevad. Lembitu ise hukkus ses lahingus. Aga mitte asjata. Meie maa vallutamiseks kulus sissetungijatel palju rohkem aega kui lõunapoolsete naabrite alistamiseks. See teadmine lisas meie esivanematele kindlust ja jõudu ka iseseisvuse väljakutsumisel 100 aastat tagasi.

PIXABAY

PÕLVA KODUTÜTRED

Põlva noored tegid järvele tiiru peale

Septembrikuu 13. päeval nägi Põlvamaal Tilsa küla vahel vaatepilti, mis pole seal kaugeltki igapäevane – liikumas oli hulganisti helkurvestides noori. Aga mitte niisama, vaid ikka asja pärast. Tegu oli Põlvamaa nooremate noorkotkaste ja kodutütarde maakondliku matkamänguga. Liikuma pidi ümber Pikkjärve ja raja kogupikkus oli umbes 5 kilomeetrit. Võistlejaid ootasid põnevad ülesanded, kus kasuks tulid kiirus, osavus, nutikus ja meeskonnatöö.

Kalender

Oktoober

P	1	1928. aastal asutati õhutõrjepataljon; 1939. aastal ratifitseeris Eesti vastastikuse abistamise lepingu Nõukogude Liiduga
E	2	2012. aastal annetati eriooperatsioonide üksusele lipp ▶
T	3	
K	4	1928. aastal asutati õhuväe staap
N	5	1944. aastal algas Saaremaa vallutamise punaarmee poolt
R	6	
L	7	
P	8	1944. aastal toimus Tehumardi lahing
E	9	
T	10	1919. aastal abistasid Eesti väed Riias Lätit Bermond-Avalovi vastu
K	11	1884. aastal sündis Julius Kuperjanov ▶
N	12	1992. aastal alustati sisekaitseakadeemia kaitsekolledžis ohvitseride väljaõpet
R	13	
L	14	1925. aastal ilmus Kaitseleidu ajakirja Kaitse Kodu! esimene number
P	15	2001. aastal andsid Rootsi kuningriigi esindajad Eesti kaitsevägele üle jalaväepataljoni varustuse; Kaitseleidu ajakirja Kaitse Kodu! aastapäev ▶
E	16	1919. aastal jõudsid Eesti väed Ingerimaal Krasnaja Gorka alla
T	17	
K	18	1939. aastal algas punaarmee sissemarss Eestisse
N	19	1939. aastal asusid Nõukogude väed baasidesse Eestis; 2011. aastal ühines Eesti NSHQ-ga (NATO <i>Special Operations Headquarters</i>) ▶
R	20	1917. aastal asutati Tartu malev; 1996. aastal suundus esimene ESTCOY Liibanoni
L	21	1941. aastal vabastati Lääne-Eesti saarestik punaarmee poolt
P	22	1943. aastal moodustati 3. Eesti brigaad
E	23	
T	24	
K	25	
N	26	
R	27	
L	28	1913. aastal asutati Vabadussõjas osalenud korp! Ugala; 2008. aastal algas Ämari lennubaasi renoveerimine ▶
P	29	1993. aastal taasloodi sidepataljon
E	30	2003. aastal loodi akadeemilise malevkonna spordiklubi
T	31	1991. aastal taasloodi kaitsejõudude peastaap

November

K	1	1999. aastal suundus ESTPATROL-1 operatsioonile Kosovos
N	2	
R	3	
L	4	
P	5	
E	6	
T	7	
K	8	
N	9	
R	10	1913. aastal asutati Vabadussõjas osalenud korp! Rotalia; ▶ 2002. aastal toimus esimene „Kõikide laste isadepäev“
L	11	Kaitseleidu aastapäev. 1918. aastal asutati Kaitseleit, samuti Pärnumaa, Järva ja Viru malevad
P	12	2010. aastal suundus operatsioonipiirkonda Adeni lahes esimene laevakaitsemeeskond ▶
E	13	1884. aastal asutati Vabadussõjas osalenud EÜS Põhjala
T	14	1909. aastal asutati Vabadussõjas osalenud korp! Sakala; 1911. aastal asutati Vabadussõjas osalenud ENÜS ▶
K	15	
N	16	1918. aastal asutati Eesti kaitseväge; 1919. aastal alustas punaarmee pealetungi Narva rindel; 2003. aastal annetas Kaitseleit kaitsevägele lipu
R	17	
L	18	1918. aastal asutati Valga malev
P	19	
E	20	1918. aastal asutati Saaremaa malev ▶
T	21	1918. aastal loodi merevägi ja õhuvägi, asutati staabi- ja sidepataljon ning varustusvalitsus (toetuse väejuhatus)
K	22	
N	23	
R	24	1944. aastal langes Sõrve poolsaare langemisega kogu Eesti territoorium punaarmee kätte; 1918. aastal asutati kaitseväge orkester
L	25	
P	26	1900. aastal asutati Vabadussõjas osalenud korp! Vironia; 1918. aastal asutati sõjavägede peastaap
E	27	
T	28	1918. aastal algas Narva langemisega Eesti Vabadussõda
K	29	
N	30	

KAITSE KODU!

f kaitsekodu

KAITSELIIDU AJAKIRI 7 | 2017

Kaitseleidu ajakiri Kaitse Kodu!

Asutatud 11. septembril 1925

Väljaandja Kaitseleht
Ilmub kaheksa korda aastas

Peatoimetaja: Karri Kaas

Tegevtoimetaja: Asso Puidet

Foto- ja videotootmetaja: Kristjan Prii

Keeletoimetaja: Anu Jõesaar

Makett: Allan Kukk/Directormeedia

Küljendus: Matis Karu

Reklaam ja levi: kaitsekodu@kaitseleht.ee

Toimetus: Tallinna mnt 49a, 80036 Pärnu
Telefon 717 9106

Toimetuse e-mail: kaitsekodu@kaitseleht.ee

Kaitse Kodu! internetis

<http://www.kaitseleht.ee/et/kaitsekodu>
www.facebook.com/kaitsekodu

Kaitse Kodu! postkatis

Tellimuse saab vormistada Eesti Posti kataloogi alusel postkontoris või Eesti Posti kodulehel (www.omniva.ee) Eesti Posti kaudu maksab Kaitse Kodu! aastatellimus 2.85 eurot; tellimisindeks 78226

Trükitud Asi Printall trükikojas

Toimetusel on õigus kaastöid redigeerida ja lühendada.
Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta.

Kaastööde saatmise tähtjad:

24. oktoober, 5. detsember

Kaitseleht

Kaitseleht on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseleidu seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid. Kaitseleht on 1918. aasta 11. novembril riigikaitseorganisatsioonina loodud Kaitseleidu õigusjärglane.

Kaitseleidu ülesanne on, toetudes vabale tahtele ja omaalgatusele, suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Kaitseleitu kuulub üle 15 000 liikme. Koos Kaitseleidu struktuurüksuste Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütredga on Kaitseleidu peres tegev üle 25 000 vabatahtliku.

Kaitse Kodu!

Kaitseleidu ajakirja esimene number ilmus 1925. aasta 14. oktoobril 40-leheküljelisena trükiarvuga 18 000 eksemplari. Seega kuulub Kaitse Kodu! vanimate seni ilmutavate Eesti ajakirjade hulka.

Osava reklaami ning väljaande sisu väärtuslikumaks ja väärtuse kaunimaks muutmiseks kasvas Kaitse Kodu! menu lugejaskonnas ning 1928. aasta lõpus oli see juba Eesti üheks loetavaimaks ajakirjaks. Aastatel 1929–1932 ilmus Kaitse Kodu! senise kahe korra asemel kuus igal nädalal. Ajakirja viimane sõjajärgne number ilmus 20. juunil 1940.

Kaitse Kodu! uus algus oli 1993. aastal, mil ajakiri hakkas taas Kaitseleidu hõlma all ilmuma. Ajakirja anti välja neli numbrit, kuni see 1995. aastal peatoimetajana tööle asunud Ivar Jõesaare juhtimisel taas perioodiliselt ilmuma hakkas. Praegu ilmub Kaitse Kodu! kaheksa korda aastas tiraažiga 7000 eksemplari.

Kaitseleht

Naiskodukaitse

Noored Kotkad

Kodutütred

Midagi enam kui üksikute osade summa

Septembri keskel käis tuntud ja tunnustatud kirjamees Urmas Vadi avamas Kaitse Kodu! autorite loovkirjutamise tsakraid.

Protsess oli võrdlemisi lihtne – kohaletulnud vabatahtlikud jaotati gruppidesse, kus nad hakkasid kirja panema mitmesuguseid stseene. Laskumata liiga sügavalt detailidesse ning tõlgendades võrdlemisi vabalt nende tegevust, nägi tulemus välja umbes selline:

- Augusti keskpaigas osalesid Jõgeva kodutütred Vällinges Rootsi Kodukaitse noorte kompleksvõistlusel, kust naasid tüdrukute arvestuses esikohaga. Võistlusel pidid nad kasutama nii meeskonnatööd kui ka individuaalseid teadmisi. Mõõtu võeti erinevatel aladel alates granaadiviskest ja lõpetades laskejooksuga.
- Kui Põlva jaoskonna naiskodukaitsejad 20. augusti pärastlõunal Alle-Saija Teatritallu vabariigi taasiseseisvumispäeva tähistamisele jõudsid, mängis rahvamuusikaansambel Sirgutii Arvo Pärdi Ukuaru valssi. Vähesed teavad, et selle nime all rahva meeltesse talletunud meloodia esialgne nimi oli „Usalda“.
- Septembri alguses harjutasid kaitselehtlased Ida- ja Lääne-Virumaal toimunud taktikaõppusel Põhjakonn koos liitlastega üksuste ja staapide vahelist koostööd lahingutegevuse planeerimisel ja läbiviimisel.

Esmapilgul võib ülalkirjeldatud episoodidest jääda suhteliselt juhuslik mulje, kuid lähemal vaatamisel moodustavad need stseenid ühtse terviku. Ja see ühtne tervik on Kaitseleht, kus koostegemisest sünnib midagi enam kui pelgalt üksikute osade summa.

Karri Kaas,
peatoimetaja

Miks liitus kunstikooli rektor Kaitseliiduga?

Kui on riik, tuleb seda kaitsta!

2014. aasta Kotkalend. Loksume DAFi kastis Raplamaalt Tartu poole ja väriseme kui haavalehed. Oleme terve viimase ööpäeva vihma saanud ja enne kastironimist polnud meil hamba allgi kuiva kohta. Vaatan enda vastas istuva jaokaaslase Vallo Nuusti poole ja mõtlen, miks mul ei jätkunud meelegi talle „ei“ öelda, kui ta mind Kaitseliitu kutsus. Miks aga Vallo ise Kaitseliitu astus, seda sain teada alles mitu aastat hiljem.

Tekst: SANDER SILM

INIMENE

Esimest korda trehvasin Vallot (55) aastakümned tagasi korp! Fraternitas Estica ridades, kus tema Eesti Televisiooni režissöörina oli üks korporatsiooni taasisutajaliikmeid ja mina üks vastsetest rebastest. Kummalisel kombel on mulle rebaseajast meelde jäänud ainult see ajalooline fakt, et Fraternitas Estica liikmed läksid *in corpore* Vabadussõtta.

Siis katkes side korporatsiooniga ning Valloga trehvasime kümnend hiljem, kui sattusime tööle ühte ajalehetoimetusse. Kui ka see etapp sai läbi, ei kohtunud me Valloga enne kui 2014. aasta talvel, mil ta kutsus mind Kaitseliitu. Krimmi okupeerimiseni ja verise Ukraina sõjani oli siis jäänud vaid mõni kuu.

Kuna olin Kaitseliiduga liitumisele mõelnud ka varem, siis kukkus Vallo kutse viljakale pinnasele ja ka Ukraina sündmused lühendasid mõtlemisaega, mistõttu veidi enam kui pool aastat hiljem olime koos Valloga juba Tartu maleva lahingukompanii jaokaaslased. Niisiis sattusin mina Kaitseliitu osalt tänu Vallole. Miks aga liitus Kaitseliiduga Tartu Kõrgema Kunstikooli rektori ametit pidav mees, seda mul küsida ei õnnestunudki, kuigi lamasime Valloga nii mõnelgi õppusel lähetikku kas hanges või märjal mättal

ja aega justkui oli. Kuid metsas sellisest asjadest ei räägita ja nii ma küsingi selle ära mõned aastad hiljem.

Miks siis, Vallo?

Istume Tartu raekoja ühes paljudest välikohvikutes ja väljas on korralik jalaväelase ilm – sajab nagu oavarrest. Kirgliku suitsetajana süütab Vallo järjekordse sigareti ja mõtleb korraks.

„See on hea küsimus. Ühest vastust on raske anda, sest eks mul oli see mõte juba ammu ja kuna vennad Poolid (Raigo ja Risto Pool, Põhja-Tartumaa üksikkompanii vaieldamatud vedurid) on mu koolivennad Kõrveküla koolist, siis – kui see Raigoga jutuks tuli, olin ma liitumiseks küps,“ meenutab Vallo.

Vallo Nuusti karjäär Kaitseliidus algas 2009. aasta augustis ja see algus oli üsna tormiline, kohe tuli peale RÕK ja Vallo astus üsna kiiresti keerlevasse väljaõp-

„Meile on antud üks elu, mille jooksul tuleb teha asju, mis meile meeldivad,“ kinnitab Vallo Nuust, kelle üheks kireks on tsiklisõit

VALLO NUUSTI ERAKOGU

petsüklike. Kuna samasse aega jäi ka pereheimine, kus Tartu maleva I malevkonnast eraldunud kaitseliitlased rajasid Põhja-Tartumaa üksikkompanii, siis pani Vallo ka uue kompanii loomisele öla alla. „Minul läks hästi, ma ei jäänud ripakile, sain kohe intensiivselt kaasa lüüa,“ lisab senini Põhja-Tartumaa üksikkompanii pealiku abi ülesandeid täitev Nuust.

Õues on ilm vahepeal veel karusemaks läinud ning kohendame Valloga lauda, et mitte läbimärjaks saada. „Tead, mul oli üks põhjus veel,“ ütleb seejärel Vallo, võttes lonksu kiiresti jahtuvat kohvi. „Ma ei oska öelda, miks noored mehed toona Kaitseliitu läksid, kuid mina olin siis 46aastane ja minul oli veel üks põhjus. Mäletad, kuidas me olime 90ndate alguses väge täis. Kandsime sinimustvalgeid linte, skandeerimisime „Eesti, Eesti!“, uurisime ajalugu, taastasime korporatsioone. Kõik oli kohutavalt äge. Kuid hiljem toimus mingi murrang, mingi muutus, hakkasime virisema, kuidas ei sobi meile küll riik, küll valitsus,“ räägib ta. „Kui ajad isamaalist juttu, vaatavad kõik sind kui totakat. Kuid iga inimene peab ennast elus positsioneerima ja mina mõtlesingi, et me ise tahtsime sellist riiki ja ega paremat ka kuskilt võtta pole. See võib tunduda jälle selline patriootiline jutt, kuid kui sa tahad seda riiki kaitsta, siis pead valmis mõtlema, kas oled valmis seda ka päriselt tegema või mitte. Ja kui oled valmis, siis tuleb selleks juba täna midagi ära teha.“

Vahepeal on ilm nii käest läinud, et võtame oma pooltühjad kohvitassid ning kolime kohvikusse sisse, kus Vallo lisab, et erinevalt mõnedest kamraadidest tema pole mingi laagrielu fänn. „Tead, mulle üldse ei meeldi telgis magada, ma olen mugav inimene ja mulle meeldib magada voodis. Ei ole ka õppused mulle mingi jube adrenaliinilaks, sest olla öösel märja mätta otsas kuskil valves on ikka paras *pain*. Muidugi on oluline seltskond ja asjaolu, et lähed nädalavahetuseks sootuks teise keskkonda, kus on teised naljad, teised asjad, teine kambavaim. Ja vähetahtis pole ka eneseületus mingi suurema eesmärgi nimel, et

Miks aga liitus Kaitseliiduga Tartu Kõrgema Kunstikooli rektori ametit pidav mees, seda mul küsida ei õnnestunudki, kuigi lamasime Valloga nii mõnelgi õppusel lähestikku kas hanges või märjal mättal ja aega justkui oli.

teed asju, mida muidu ei teeks ja mis pole mugavad.“

Harukordne võimalus

Räägime Valloga veel maast ja ilmast ning kui jutuks tuleb Eesti või me kaitsta ennast näiteks maailma ühe suurima sõjalise jõu vastu, siis on tema lahendanud selle küsimuse enda jaoks üsnagi filosoofiliselt.

„Minu meelest on militaarspekulatsioonid, milline sõda võiks tulevikus olla, suhteliselt mõttetu. Kas see tuleb konventsionaalne või milline iganes, sellel kõigel pole tähtsust. Kui on olemas riik, siis peab olema ka kaitsevõime ja inimeste soov seda riiki kaitsta, sest muidu pole millelgi mõtet. Paljud ütlevad, et mis kasu sellest on, kui mingid tegelased jooksevad metsas, sest meil pole ei soomus- ega lennuväge ega midagi ja keegi tuleb ja võtab meid päevaga ära. See kõik on tühi jutt, sest kui on riik, siis riik peab vähemalt näitama, et inimesed tahavad seda riiki kaitsta. Ja Kaitseliit on võimalus näidata, et neid inimesi on palju, kes on valmis riigi kaitseks relva haarama.“

„Mul on hea paralleel varnast võtta,“ jätkab rektor Nuust näitega. „Üks minu vanaisadest võeti 1944. aastal viimase Saksa mopiga sõjaväkke ja kui ta tagasi tuli, saadeti Siberisse. Teine vanaisa oli Punaarmee ja sakslased lasksid ta 1941.

Kuid iga inimene peab ennast elus positsioneerima ja mina mõtlesingi, et me ise tahtsime sellist riiki ja ega paremat ka kuskilt võtta pole.

aastal Moskva lähistel maha. Keda või mida siis nemad kaitsesid? Meil on aga praegu harukordne võimalus kaitsta oma riiki omas mundris.“

Kui vaja, juhin kõrgkooli, kui vaja, kaevan peldikut

Kuigi rektor Nuust on Kaitseliidus olnud juba 8 aastat ja käinud usinalt õppustel, pole ta teinud mingit militaarkarjääri. Ikka laskur, nagu 8 aastat tagasi. Miks siis?

„Vahepeal tuli tõesti jutuks minu NAKi saatmine, kuid osalt vanuse tõttu ei võtnud ma vedu. Ja kui aus olla, pole mul ambitsiooni saada näiteks rühmaülemaks. Minu valik oli lahingukompanii, sest ma ei tahtnud minna tagalasse sooja koha peale. Mulle pole probleem, kui ma tööelus juhin sadat inimest ja metsas käsib 20aastane jaoülem mul peldikut kaevata. Lähed ja kaevad. Igal pool on oma rollid ja hierarhiad ja lahingukompaniist sain ma väärt oskused,“ räägib ta.

Ma ei saa kuidagi küsimata jätta, kuidas on Kaitseliit viimase 8 aasta jooksul Vallo silme ees muutunud. „Organisatsioon on muutnud minu meelest süsteemsemaks kui 8 aastat tagasi. Info on muutunud kättesaadavamaks ja selgemaks. Ja kui vaadata meeste pealt, siis on näha, et need, kes on asja sees, võtavadki Kaitseliitu tõsiselt. Hea muutus on ka see, et peale tuleb väga palju asjalikke noori, kellest paljud on ka vene nimedega.“

Aga kas lahingukompaniisse kuulumine on andnud midagi juurde ka rektori ametis? Vallo vastab, et pigem mitte. „Kaitseliidus olemine pole rektori ametile otseselt midagi andnud, sest need on ju kaks äärmuslikku asja. Ma olen juhtinud 13 aastat kõrgkooli, kuid Kaitseliidus ma ei juhi, kui kompanii juhatusse kuulumine ja pealiku abi kohustused välja arvata. Kuid tervikuna

leian, et on hea teha erinevaid asju. Muidugi ei tohi ennast killustada. Ma näen Kaitseliidus kolme tüüpi mehi: ühed on need, kes panustavad 500 protsenti ja siis põlevad mingil hetkel läbi, teine äärmus on need, kes panevad hurraaga nime kirja ja kaovad. Kolmandad doseerivad asju õigesti, sest sa ei tohi teha midagi sellist, mis hakkab takistama muid elulisi asju.

Meile on antud üks elu, mille jooksul tuleb teha asju, mis meile meeldivad. Vahepeal tuleb teha ka revisjon ja vaadata, mis on elus ülearu. Kaitseliit pole minu elus praegu kindlasti ülearu,“ võtab rektor jutu kokku. 🍀

Ja Kaitseliit on võimalus näidata, et neid inimesi on palju, kes on valmis riigi kaitseks relva haarama.

LISATEAVE

Vallo Nuust

Hariduselt ajakirjanik, teadusmagistri kraad Tartu Ülikoolist

Alates 2005. aastast Tartu Kõrgema Kunstikooli rektor, alates 2004. aastast Tartu Ülikooli õppejõud

Õpetab loovkirjutamist ja teisi praktilise ajakirjanduse aineid. Teeb ka loovkirjutamise, meediasuhtluse ja avaliku esinemise koolitusi.

Avaldanud luulekogu „Et vaadata merd“ (1995) ja publitsistikakogumiku „Kuutunnel“ (2004)

Töötanud ajakirjanikuna ajalehes Postimees, ajakirjas Pere ja Kodu ning Stockholmi Eesti Päevalehes. Olnud Tartu Börsi ja Edasi (Linnaleht) peatoimetaja ning Eesti Televisiooni režissöör. Teda on tunnustatud mitme ajakirjanduspreemiaga

Ergutused Kaitseliidus

2011 – Kaitseliidu ülema tänukiri

2014 – Tartu maleva teenetemärk

2016 – Kaitseliidu teenetemedali III klass

INIMENE

VALLO NUUSTI ERAKOGU

Miks? Eesti riigi kaitseks isikliku aega ja energiat panustav Vallo Nuust usub, et riigil pole mõtetki, kui puuduvad inimesed, kel soov seda riiki kaitsta. Vot sellepärast siis!

MÄLJAÕPE

ASSO PUIDET

Kauge lahingu kaja ehk Põhjakonnal koos järvakatega

Sõda on üks nõme asi. See on kole, hirmus, loomuvastane. Negatiivseid omadussõnu võiks ritta seada veel ja veel. Ideaalses maailmas sõda poleks. Aga ...

Tekst: INDREK RÜÜTEL

Me ei ela paraku ideaalses maailmas. Sõda on. Parem siis juba õppida, kuidas sellega toime tulla, parem õppida, kuidas vastu hakata, mitte vaikselt iseennast loovutada.

Reede õhtul, natuke enne määratud kellaja kukkumist laekun maleva staapi Türi. Hoovil on näha tegusaid toimetavaid „laigulisi“, seinte äärde on paigutatud isiklik varustus, kohe hakkavad silma paar kolleegi töö juurest, kes ei kannu mitte harjumuspäraseid firmaloga riideid, vaid digilaiku. Töös on regimipunkt, tehakse ettevalmistusi relvastuse väljastuseks, kantakse asju autodele.

Vahetan mõne sõna kolleegidega, kes lõõbivad heatahtlikult minu kaelas kõlkuva päevinäinud Nikon D70 üle. Jah – ma olen „hambuni relvastatud“ ja hakkamist täis, et Järva maleva „roheline“ üksuse teekonda

2017. aasta Põhjakonnal jäädvustada. Oma mällu ja kui hästi läheb, ehk ka mõnele fotole.

„Kuidas sul nii väike kott on?“ imestab üks. „Teistel ikka sellised ...“ ja viitab suurele seljakotile. Minu patrullikas on tõesti tagasihoidlik – mu enda arvamust mööda piisav nädalavahetuse „jalutuskäiguks“ metsas.

Koti pakkimisel kummitab alaline kompromissivajadus: mass *versus* vajalikud asjad *versus* mugavusvarustus. Üks valusamaid kompromisse sel korral oli jope mahajätmine. Ilm peaks püsima ilusasti plusspoolel ja mul on siiski päris mitu kihti võimalik ülestikku laduda, et soojas püsida.

Abikaasa tuleb staabist välja, jätame jumalaga ... Ei, mitte nii dramaatiliselt, sest tegelikult ma ju ei lähe sõtta, üksnes koos üksusega õppusele. Varsti näeme taas.

Sõnad peale

„Sõjardeid“ ja olukorda rahulikumalt võtvaid tegelasi on koos ridamisi. Keegi hõikab valjuhäälselt mu nime. Kompaniiülem Frei on mind silmanud. Selgitan ülemale, et ma suur inimene, kui peaks „põllul“ juhtuma, et ma üksusel kaotsi lähen – ei jõua mingil hetkel järele või mind lihtsalt suurema sagina keskel ära unustatakse, siis pole hullu – ärgu nad minu pärast stiilis „kus-*****-see-fotograaf-on!?“ midagi pooleli jätku. Luban, et kannan ise enda eest hoolt ja jään ellu – mul kõik vajalik olemas, et põõsa all magada ja mitte nälganusse surra.

Trehvan hoovil ka väljaõppeülemat, vahetame mõtteid teemal: mismoodi ma peaksin end üksuse juures üleval pidama. Jah – mulle on sõnad peale loetud, et „oma üksust ära ei anna ja niisama õppuse alale ringi kakerdama ei lähe“.

Proovin mõned pildid üles võtta. Pimedas pole see sugugi niisama lihtne. On kummaline, kuidas peegelkaamera inimese käes tekitab ettekujutuse, et tegemist on pädeva piltnikuga. Ma ise olen seisukohal, et abikaasa „profirelv“ on üks täiesti kasutu asi, sest seal peal pole seda rohelist valikut selgitusega AUTO. Vanal heal D70-l on see õnneks olemas. Üldiselt poleks eriti kahju, kui ma sellega kuskil jõkke peaksin kukkuma. Kui, siis ainult mälukaardist võib-olla natuke. Lihtsalt selgituseks, et see hinnang johtub kaamera „läbisõidust“, mis juba päris suur. „Et spidomeeter on juba vähemalt kolm korda tagasi keritud?“ tähendab Kespre tabavalt. Mul jääb üle ainult nõustuda.

Vaadelda ja talletada

Minu roll Põhjakonnal on vaadelda, kogeda, talletada. Mingis mõttes pole mind olemas. Mehed – ma tõesti ei näe sel korral üksuses ühtegi naist – peavad oma ülesannetega toime tulema minuga arvestamata, mis siis et mul on rakmetaskutes piisavalt ruumi mitme kuulipilduja lindi ja vähemalt 200 padrundi jaoks ning mõne õppegranaadigi mahutaks ära.

Nii jääb minu otseseks kasulikuks panuseks aidata ühel juhtival ohvitseril viimasel minutil salvesid laadida, ulatada minu kannul auto-

Luban, et kannan ise enda eest hoolt ja jään ellu – mul kõik vajalik olemas, et pöösa all magada ja mitte nälga-janusse surra.

kasti ronivale kamraadile abikäsi, leida hunnikust otsitav kott, tarida toidupakikasti ja üleüldse – MITTE JALGU JÄÄDA!

Sellal, kui juhtkond käsku kuulab, on sõduritel võimalus tegeleda ühega kahest asjast, millest ei saa keelduda – söömisega. Sõdurisupp on kuum, leib pehme ja pirukas häa. Riskin käsu andmist mõne meetri kauguselt natuke aega pealt kuulata, lootuses, et fotoaparaat ja Kaitse Kodu! reporteri sildike kaitsevad mind kõigi võimalike rahulolematuste vastu. Järgneb liikumine paiknemisalale koodnimetusega Nepaal, mis peaks side võimalikule pealtkuulajale ütleva täpselt niipaljukest, et ilmselt Järva maleva üksus sellesse Aasia riiki siiski ei suundu.

Läbi ööpimeduse jõudsime sihtpunkti, jalastusime, võtsime ringkaitse ja ootasime, kuni tehakse maastikuluuret, et näha, mis toimub eespool. Üllatav, kuivõrd kiiresti tekib autokastis loksudes meie-tunne – isegi minule kui koosseisuvälisele *free rider*'ile oli see juba mõne tunni jooksul „meie üksus“.

Vallatud vestid

Paiknemisala oli turvaline, liikumise sinna kohale, rühmaülem „pudistas“ positsioonid perimeetrile laiali, selgusid esimesed torked, mida tuleb ilmselgelt ette nii õppustel kui „päris asja“ käigus. Seejärel oli mul meeldiv võimalus vestelda puu all sidemees Vaheriga koertest ja koertekoolist. Samal ajal, kui pealikud JUPUs kõnetundi pidasid, arutasime meie siis 5kuuse terjeri ja 7kuuse husky kasvatamise rööme.

Autojuht peab saama n+1 tundi segamatut und. Segamatu on muidugi suhteline mõiste, kui ööbida maastikul, olgu siis kabiinis või kastis. Aga selles mõttes, et valverotatsiooni teda ei kaasata ja perimeetri positsioonil ta tukkuma ei pea. Mulle pakkus meie autojuht lahkelt luba oma lebomatt kasti põrandale laotada. Hommikune järeldus oli, et ilmselt olnuks pöösa all küljealune veidi pehmem.

Laupäev. Hommikul sai arutatud kuulipilduja „pesa“ juures, et millised võimalused oleks Kaitse Kodule! kirjutada lausa kaks juttu: üks Põh-

jakonnast, nii nagu see tegelikult oli, ja teise loo, pealkirjaga näiteks „Kuulujutud Põhjakonnal“. Noh, see viimane küll jäi üksnes teoreetiliseks mõtteharjutuseks, sest olin andnud pühaliku tõotuse, et kirjutan sellest, mida nägin ja kogesin, mitte asjadest, mis „mehed metsas rääkisid“. Seda viimast allpool natuke siiski on.

Enne väljasõitu rõõmustati isikkoosseisu killuvestidega. Ilusad digilaigulised vestikesed tekitasid erinevaid emotsioone, alustades kuulujuttude paikapidavuse kontrollist, lõpetades aruteluga vesti kaalust ja hiljem raudrüütlite liikuvusprobleemidest. Mis põhiline, sõbralik veebel tegi isiklikult mõnele kodanikule näitliku kiirväljaõppe, kuidas killuvest õigesti selga käib ja ära kohendatakse.

„Päris mugav sai,“ tõdes üks võitleja.

„Kui pärast kahte nädalat metsas 24/7 vestiga ringirühmamist selle lõpuks seljast ära said, siis olid nagu pääsuke,“ kommenteeris teine. „Nii kerge oli astuda!“

„Hoiab päris hästi sooja,“ arvas keegi. „Sa oota, kuni sellega jooksmata hakkad!“ teatas kolmas.

Nii et jah – mehed metsas räägivad ...

Lahinguväljal näeme

Liikusime välja. Ülesanne oli kellaegade järgi järjest rünnata ja hõivata objektid Tai 2, Tai 6, 7 ja 8. „Ega need teile midagi ei ütle!“ teatas rühmaülem. „Olgu siis niipalju, et Tai 2 on sild.“

Oodata on vastase tegevust, valmis tuleb olla varitsusteks ja milleks iganes. Tempo peab olema kiire. Autokasti katted rullitakse üles, istutakse kasti keskele, nägudega väljapoole, relvad laskevalmis ja ...

Iga plaan olla hää seniks, kuni toimub esimene kontakt. Seejärel on kõik *****. Aga ilma plaanita on kohe kõik sealsamas. Meie näitel läks kõik sootuks teisiti, kui stenaarium ette nägi, paraku ka ilma igasuguse kontaktita. Kaasaliikunud vahekohtunik küll kribas usinasti midagi märkmikku ja selgitas mulle lahkelt, et too kamraad sääl

on „surnud“, sest kuskil künka otsas olla vastase täppislaskur, ja mis siis, et me hoolsalt jalastusime ja metsa vahele liikusime, Eurofighter lendas üle, tuvastas meie kolonni ja me kõik olime „surnud“.

Tegelikkuses meil ühtegi kontakti ei tekkinud. Nägime paari „purukslastud“ vastase soomukit. Harjutasime n + 1 korda jalastumist ja ringkaitse moodustamist ja üks teine vahekohtunik tegi tähelepaneku, et meile oli antud ülesande täitmiseks kindel aeg ja see jäi paraku täitmata. Kuskil midagi toimus. Oli kuulda kauge lahingu kaja. Meie ootasime.

Õppuse mõte on õppida. Kui võtta arvesse, mida „mehed metsas rääkisid“, siis päris sõda koosnevatki suuresti ootamisest. Meenutusi küll Kevadtormidest, küll Siilist, küll muudest õppustest, kus osaletud, tuli vasemalt ja paremalt ... Mul omalgi möödunud aastane Põhjakonn veel piisavalt värskelt meeles. Oodata saime kõvasti.

Mul isiklikult on siiralt hea meel, et see kõik oli ainult õppus. Sest nagu öeldud – sõda on nõme asi ja ideaalises maailmas seda poleks. Niikauaks, kui maailm pole ideaalne, harjutame, kuidas selle nõmedusega toime tulla, nii et meie vabaduse vahetuskaubaks oleks minimaalne hulk elusid, mis vastasele maksimaalselt kalli hinnaga kätte tuleks. 🍀

Üllatav, kuivõrd kiiresti tekib autokastis loksudes meie-tunne – isegi minule kui kooseisuvälisele free rider'ile oli see juba mõne tunni jooksul „meie üksus“.

Peitusemäng

hüperspektraalkaameraga

Sõjatööstuses sündinud ja sealt ka tsiviilkäibesse jõudnud hüperspektraalkaameraga on Kaitse Kodu! püsilugejad juba tuttavad. Ent kas kaamerat, mis suudab värvitooni signatuuri põhjal sihtmärgi muust foonist eristada ja tuvastada, on võimalik ka ära petta? Selles on küsimus.

Tekst: ASSO PUIDET

Või tegelikult ei ole, kinnitab Martin Jürise, kes Tallinna Ülikoolile kuuluvate hüperspektraal- ja infrapunakaamerate abil doktoritööd kirjutades otsib Eesti kaitseväelastele paremaid varjestuslahendusi. Sest nagu kõiki seadmeid, mis analüüsivad tagasipeegeldavaid laineid, nii annab ära petta ka hüperspektraalkaamerat.

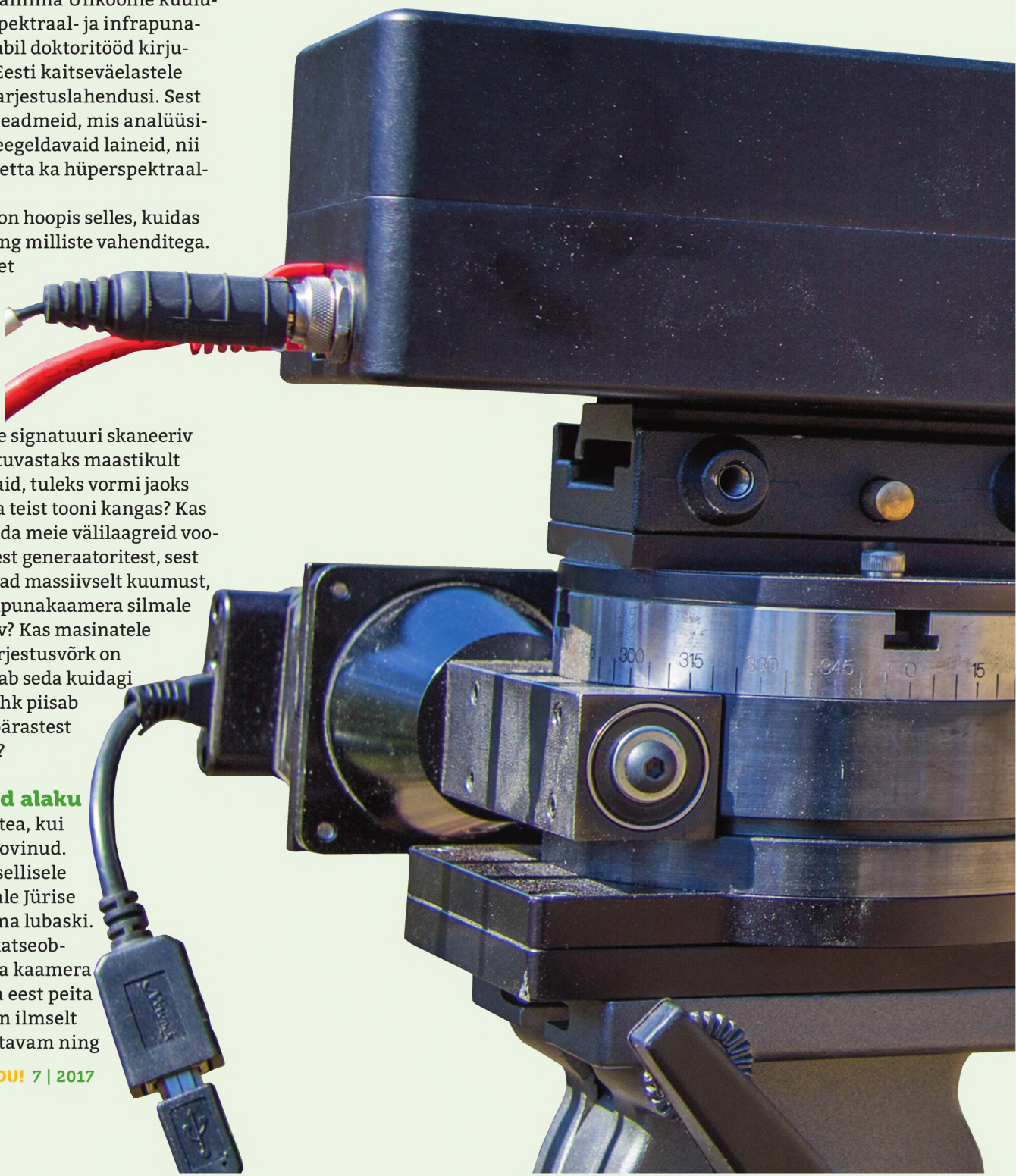
Küsimus on hoopis selles, kuidas seda teha ning milliste vahenditega.

Kas selleks, et näiteks vaenlase relvale kinnitatud ja meie vormi

lainepikkuse signatuuri skaneeriva kaamera ei tuvastaks maastikult meie võitlejaid, tuleks vormi jaoks välja töötada teist tooni kangas? Kas tuleks loobuda meie välilaagreid vooluga tootvatest generaatoritest, sest need toodavad massiivselt kuumust, mis on infrapunakaamera silmale kergelt leitav? Kas masinatele heidetud varjestusvõrk on piisav või saab seda kuidagi täiustada? Ehk piisab koguni käepärastest vahenditest?

Maskeraad alaku

Ega enne ei tea, kui pole ära proovinud. Ning ühele sellisele proovipäevale Jürise meid vaatama lubaski. Esimeseks katseobjektiks, mida kaamera terava silma eest peita proovime, on ilmselt kõige haavatavam ning

kahtlemata kõige hinnalisem – üksikvõitleja.

Jürise seab sadu tuhandeid maksva, VHS videokaamera mõõtu optilise imemasina statiivile, ühendab selle sülearvutiga, keerab kaamera vaateväljas oleva välivormis võitleja fookusesse ning võtab oma katsetuste kinnitamise abivahendiks infrapunakaamera. Hüperspektraalkaamera teeb pildi, arvuti analüüsib seda mõne hetke ning joonistab ekraanile diagrammi, millel üks parabool näitab võitleja selja taha jäävat looduslikku fooni, teine aga joonistub võitleja vormi värvitooni andmete põhjal. Need kaks joont on häirivalt erineva kõrguse ja kujuga. See tähendab, et meie mees on metsa taustal tuvastatud. Lahinguolukorras võiks see kontaktini viia.

Aga iseenesest ei ole selles tulemuses midagi üllatavat. Kui kõverad oleks tulnud ühesugused, võiks kahtlustada, et kallid kaamera on katki.

Katse teises faasis tõmbab võitleja endale üle maskeerimisvõrgu ning katab selle hoolikalt sealtsamast maast korjatud helekollase kuluheinaga. Seekord on mõõtmistulemus juba märksa parem. Maskeerimisvõrk hajutab inimkeha kuumust ning maapinnaga sama tooni heinatustid sellel petavad kaamera juba pea-aegu ära. Ent võitleja selja taha jääv tumeroheline kuusemets on siiski käepäraste vahenditega valmistatud maskeerimisvormiga teravas, et mitte öelda hukatuslikus kontrastis.

Kolmanda kaameravõtte jaoks heidab katsealune oma varjestusega sinnasamasse heina sisse pikali, kahmab endale veel heina peale ning surub heleda näolapi maakamarasse peitu. **Vot!** Nüüd on kaks parabooli peaaegu identsed. Mida tehti, oli see, et valiti võimalikult õiged, loodusega ühtivad toonid ning täiustati nendega vormiriietust. Ja ongi 300 000 maksev kaamera sületäie heintega ära petatud. Mida oligi tarvis tõestada. Muidugi ei maksa sellest teha liialt optimistlikke järeldusi. Nagu Jürise märkis, piisab parimale sõjaväetehnoloogiale vaid mõnest pikslikogumist, et otsitav aine tuvastada.

Tekk peale

Järgmiseks võtab Jürise välja infrapunakaamera ning sihhib sellega

mõne meetri kaugusel mürisevat generaatorit. Kaameraekraani keskel ilutseb suur tumepunane larakas – generaatorist õhkuv kuumusefront. See paistaks infrapunakaamerale kätte ja reedaks laagri asukoha ka mõnesaja või mõnetuhande meetri kauguselt, näiteks lennukile või helikopterile monteeritud infrapunakaamera vahendusel.

Aga selle vastu on rohtu. Üsna lihtsat. Sündmuste keerisesse lülitatakse termokile. Hoolikalt laotab Jürise päikesekiirtes kiiskava kile mürisedes kuumust kiirgavat generaatorit ümbritsevatele kiduratele taimedele.

Mootorimüra see ei summuta, aga kas reetlik kuumuskiirgus on blokeeritud? Pilk kaamerale näitab, et on. Niisiis, selle katse käigus summutati tagasipeegeldavad lained, antud juhul kuumuskiirgus, nii, et enam need vastuvõtjani ei jõudnud. Jälle leidis tõestust, et vaid pisukese planeerimise ja käepäraste vahenditega saab varjestuse muuta mitu korda tõhusamaks. Isegi nii tõhusaks, et seda pole võimalik tuvastada tipp tehnoloogia abiga.

Seega ei saa öelda, et ega inimene sensori vastu saa. Saab küll, nagu katsed näitasid. Ainult selleks peavad olema teadmised ja kogemused. „Tuleb läbi praktiseerida ja oma silmaga näha, et see toimib,“ tuleks Jürise sõnul sõdurite väljaõppes abiks võtta needsamad infra- ja hüperspektraalkaamerad, sest tänapäeva sõdur peab aru saama ka elektroonilisest võitlusest. Haridus ning eelkõige haritus on siin kriitilise tähtsusega. 🌱

LISATEAVE

Mis on hüperspektraalkaamera?

Hüperspektraalkaamera aitab luua pildi, millel igal pikslil on täielik spektraalne teave nii valguse silmaga nähtavast osast kui ka infrapunaspektrist. Seega on igal pikslil oma signatuur, mis väljendub värvuse, heleduse, lahutus- ja eraldusvõime omapäras. Teisisõnu – kaamera abil saab loodusfooni taustal avastada sinna mittekuuluvaid tehisojekte.

Mis on infrapunakaamera?

Infrapunakaamera sarnaneb tavalise digitaalkaameraga, kuid kasutab nähtava valguse diapasooni asemel infrapunadiapasooni, et kujutist moodustada. Infrapunatermograafia põhineb füüsikalisel nähtusel, et iga keha, mis on temperatuurilt üle absoluutse nulli (-273,15 °C), kiirgab elektromagnetilist kiirgust. On selge seos keha pinna ja keha kiirguse intensiivsuse ning spektraalkompositsiooni vahel. Määrates kindlaks objekti kiirguse intensiivsuse, saame määrata objekti temperatuuri ilma kokkupuuteta.

GAZ-69 lugu: ameeriklastelt mahaviksitud masinast sai sotstöõ kangelane

Teise maailmasõja ajal USAst Nõukogude Liitu tarnitud 51 000 Willis MBd avaldasid Vene sõduritele niivõrd muljet, et sovjetide kaitseministeerium andis välja käsu hakata ka suurel kodumaal analoogilist masinat tootma. Masinat, mida me praegu tunneme „Vene Villise“ nime all.

Tekst: ANDRIS TAMMELA

Ametlikult kandsid need, juba 1943. aastal Gorki autotehases valmistama hakatud punaarmee nelikveoga masinad mitte Villise, vaid GAZ-64 ja GAZ-67 nime. Nende jaoks, kel tehnoloogia vastu sügavam huvi, olgu kohe ära selgitatud, et võrreldes GAZ-64-ga oli GAZ-67-l laiem rööbe, samuti oli tugevdatud šassii raami ning tehtud muid parandusi. Lisaks eksisteeris veel GAZ-67B, millel oli mõnevõrra võimsam mootor (54 hj eelkäija 50 hj asemel).

GAZ-67 tootmine kestis 1953. aastani, kuid armees ei olnud sellega eri põhjustel kuigi rahul. Nii väljastaski Nõukogude Liidu Ministrite Nõukogu tegelikult juba 1947. aastal Gorki

autotehasele käsu valmistada punaarmeele taktikaline sõiduk, mida on võimalik kasutada ka tankitorje-kompleksi transportimiseks. Projekt sai Gorki tehases nimeks GAZ-69 ja sellest sai autotehase riikliku tähtsusega prioriteet.

Eduloo vaevaline algus

Tehase peainseneri A. F. Romatšjovi juhtimisel valmis esimene GAZ-69 prototüüp juba 1947. aasta oktoobris. Kuid loorberitele ei jäädud puhkama, vaid jätkati arendustööd. Järgmise aasta algul valmis veel kaks prototüüpi ja 1948. aasta lõpuks neljaski. Kõik masinad läbisid testiperioodi ajal maanteedel 12 500 kilomeetrit

ja vedasid pooletonnise kandevõimega kaetud haagist GAZ-74, mis oli selleks puhuks eraldi välja töötatud.

Väidetavalt veeti haagisel katsetuste ajal 82millimeetrist miinipildujat või 45millimeetrist õhutõrjekahurit. Käru oli kaetud, et kõrvalised isikud laadungit ei näeks.

Kuigi armee istus autotehasel kukil, kestis arendustöö tolle aja kohta uskumatuna tunduvad viis aastat ja kaheukseline GAZ-69 baasmudel jõudis seeriatootmisse alles aastal 1952. 1954. aastal hakati autot paralleelselt tootma ka Uljanovski autotehases ja paar aastat käis tootmine kahes kohas korraga. 1956. aastast lasti mudelit GAZ-69 välja ainult Uljanovskis.

Masin koosnes suures osas Poledalt laenatud sõlmedest ja seda vedas USA Fordi tehastes enne sõda konstrueeritud V8 mootor. Uuena projekteeriti auto raam, kere, sillad ja jõuvõtt. Mis aga peamine, Nõukogude Liidu juhtkond oli uue autoga ülimalt rahul ja see võeti sõjaväes kohe kasutusele. Lisaks sõjaväele kasutati masinat laialdaselt kolhoosides, sovhoosides, metsanduses ja teistes ettevõtetes.

Edukas ekspordiartikkel

Mõni aeg hiljem lisandus mudelivalikusse ka neljaukseline GAZ-69A, millel oli, erinevalt kaheukselisest autost, mugav kolmekohaline tagaiste ja senise kahe asemel üks kütusepaak.

Sõjaväes sai GAZ-69st põhiline maastur. Seda kasutati baasmasinana AT-1 Snapper rakette kandva tankitõrjekompleksi 2P26 ja neljarattaveoga amfiibsõiduki GAZ-46 MAV loomisel. GAZ-67B mudelit

hakati sõja ajal kasutama varasema GAZ-64 asemel soomusauto BA-64 baasmasinana.

Samuti oli GAZ-69 levinud miilit-saautona. Sellele tarvis ehitati eraldi täisplekk-kerega (tagaosas asuva väljast avatava kongiga) autosid, mida rahvasuu nende kollase värvi tõttu kutsus „sidruniteks“. Kiiresti laialdast kasutust leidnud supermasinat hakati juba alates 1956. aastast uhkusega ka eksportima. Ja neid ei võetud sugugi mitte halvasti vastu. Üks tolaeagne Prantsusmaa autoajakiri kirjeldas, kuidas grupp Itaalia rändureid võttis GAZ-69-l ja UAZ-452-l ette reisi läbi Aafrika. „Autod jätsid selja taha 4000 km rasketiläbitavaid teid ja liiva,“ kirjeldas ajakiri. „Sellised tingimused tõid välja Nõukogude autode kõik omadused.“

Ekspeditsiooni juht Roberto Zagares kirjutas: „Itaaliasse tarnitud GAZ-69M on kõige ökonoomsem maastur, mida meie autoturult võib leida. Samuti võime kinnitada, et need maasturid sobivad pikkadeks reisideks tõepoolest suurepäraselt ja peaksid küllalt hästi vastu ka 60 000 km pikkusele distantsile.“

Masin kui ikoon

Tollane Nõukogude ajakirjandus kirjeldas autot samuti ülivõrdes, riskides ameeriklastelt maha viksitud

masina suisa sotsialistliku töökorralduse kangelasteoks. 1953. aastal ilmusid ühes Nõukogude autoajakirjas fotod, kuidas GAZ-69 ronis haagisega üles 30kraadisest tõusust. Enamik lugejaid pidas seda küll naljaks ja kunstniku teoseks, kuid ajakirja kinnitusel oli tegu pesuehtsate fotodega.

„Kolme- või neljakümnekraadise kaldega ülesronimine ei ole sellele masinale mingi probleem,“ kiitis ajakiri. „Kerge raskusega ei saaks sellega hakkama isegi hobused, rääkimata jalgratturist või mootorrattast. Ükski veok ei võtaks sellist tõusu ette, vaid otsiks siledamat läbipääsu.“

Ühtekokku ekspordis Nõukogude Liit Villiseid 56 sõbralikku riiki. Litsentsi alusel hakati neid 1957. aastal tootma ka Rumeenias ning viis aastat hiljem Põhja-Koreas, kus masin sai nimeks Kaengsaeng-68. Rumeenia Kimpulungi masinaehitustehases ARO toodetud masin IMS oli küll GAZ-69 kerega, kuid sel kasutati neljasilindrilist mootorit, mis oli maha viksitud Fordi autotehase 1933. aasta(!) analogilt. Oli muidki erinevusi. Näiteks valmistati Rumeenias algul kõik autokered käsitsi. Hiljem, moderniseeritult, sai rumeenlaste toodang nimeks Muscel M-59 (1959–1963) ja Muscel M-461 (1964–1975). ▶

Kuigi armee istus autotehasel kukil, kestis arendustöö tolle aja kohta uskumatuna tunduvad viis aastat ja kaheukseline GAZ-69 baasmudel jõudis seeriatootmisse alles aastal 1952.

Nõukogude Liidus toodeti GAZ-69t kuni 1972. aastani, kuid miilit-saautosid nägi Eestis liikumas veel taasiseseisvumisaja algulgi. Huvitav fakt on, et kuni tootmise lõpuni ei kuulunud Villise standardvarustusse tahavaatepeeglid ja enamasti lisati need hiljem. Eestis teostati GAZ-69-le kapitaalremonti Nuia

EPTs, kus autodele paigaldati sageli GAZ-52 kabiin, tagaosa ehitati kin-niseks ja vormindati esiosa plekke. Nuia Villiseid on tänapäevalgi säi-linud üsna palju. Kokku valmistati GAZ-69t üle 653 000. Mõistagi on omamaoodi ikooniks kujunenud Vil-lis jõudnud ka mitmetesse filmides-se, nii Nõukogude Liidu aladel kui

väljaspool. Näiteks Clint Eastwoodi 2006. aasta filmis „Kirjad Iwo Jimast“ sõitsid GAZ-69ga Io saarel Jaapani sõdurid. Filmi tegevus aga toimus aastail 1944–45 ehk mitu aastat enne seda, kui valmis auto esimene prototüüp. Seega ei saanud jaapanlaste käsutuses tollal veel selliseid autosid olla. 🌿

Tehnilised andmed

GAZ-69

Mootor:

2120 m³, R4

Võimsus:

55 hj, 40 kW

Kütusekulu:

14 l / 100 km

Käigukast:

3-käiguline manuaal

Tippkiirus:

90 km/h

Tühimass:

1525 kg

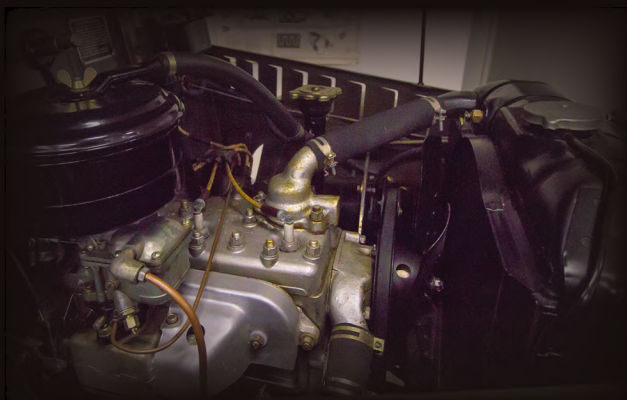
Valmistaja:

Gorki autotehas / Uljanovski autotehas

Tootmisaastad: 1951–1972

SÕJARAUD

ASSO PUIDET

Täpsuspüssid ja nende kaliibrid – olevik ja tulevik

Täpsuspüsside uuem ajalugu lääneriikides algas Vietnami sõjast, kus põhimõtteliselt olid täpsusrelvadeks fikseeritud suurendusega optikaga, poltlukuga jahipüssid kaliibritega 30-06 Springfield ja 7,62 x 51 (308 Win).

Tekst: SAMPSA OLKINUORA

Tänapäeval on lääneriikides laiemas kasutuses kolme eri kaliibriga täpsuspüsse: 7,62 x 51, 8,6 x 70 (338 LM) ja 50 BMG. 7,62 x 51 kaliibriga täpsusrelvad on olnud tavaliselt poltlukuga ja nende maksimaalne tõhus laskekaugus inimfiguuri suuruse sihtmärgi pihta on 800 m. Selle kaliibriga on ka USA maaväe täpsuspüss M24, mis on üks maailma esimesi ja ilmselt ka tuntumaid täpsuslaskmiseks loodud ja ehitatud vintpüsse. M24 lukk põhineb Remingtoni mudel 700 püssi lukul. Täpsuslaskmisel kasutatakse tavaliselt kaliibriga 7,62 x 51 Sierra 175 graani (11,3 grammi) raskuse kuuliga laetud padrunit, mille algkiirus on raua pikkusest sõltuvalt umbes 800 m/s. Kaliibriga 7,62 x 51 mm relvade parim täpsus raske kuuliga lastes saavutatakse 11tollise vindisammuga ehk vintsoon teeb relva rauas 1 täispöörde 28 sentimeetriga.

Varem täpsuslaskmiseks kasutusel olnud kaliiber 300 Win Mag (7,62 x 67 mm) on tänapäeval jäämas uuemate kaliibrite varju ja selle kasutus väheneb pidevalt. 300 Win Mag ja 7,62 x 51 oluline erinevus on magnumi oluliselt suurem padruniste pikkus ja mahutavus, mis võimaldab kasutada raskeid, 220graaniseid (14,25 grammi) ja isegi 230graaniseid (14,9 grammi) hea ballistilise koefitsiendiga (BC) täpsuskuule, mille

algkiirus on üle 800 m/s. Selletõttu on 300 Win Mag maksimaalne laskekaugus umbes 300 m pikem kui 7,62 x 51 ja sellega saab sihitud laske teha kuni 1100 m kauguseni. Vindisamm nendes relvades on tavaliselt 10- või isegi 8tolline (25,4 ja 20,3 cm), sõltuvalt kuulide kaalust ja algkiirusest.

338 Lapua Magnum

Levinuim kaasaegse täpsusrelva kaliiber on 8,6 x 70 ehk 1986. aastal avalikustatud 338 Lapua Magnum. 338 LM arendati välja Lapua Padrunitehase (Nammo) ja Sako (Suojeluskuntien Ase- ja Konepaja Osakeyhtiö = kaitseliidu relva- ja masinaehituse aktsiaselts) koostöös nii, et Sako ehitas kaliibrile sobiva relva ja Lapua padrunit. Tavaliseks kuuliks täpsuslaskmisel oli 250graaniline (16,2 grammi) Scenar ja sellele lisaks tehti ka sama kaaluga Lock Base. Scenar on inglise keeles HPBT (*hollowpoint boattail*) tüüpi auguga täpsuskuul ja Lock Base peamiselt sõjaliseks otstarbeks ehitatud FMJBT (*full metal jacket boattail*). 338 LM 250graanise kuuliga on algkiirusega üle 900 m/s ja, arvestades kuuli head ballistilist koefitsienti BC, on sellega võimalik täpselt tulistada kuni 1400 m kaugusele. Esimeses Sako TRG 41 relvades kasutati 12tollist (30,5 cm) vindisammu, mis koos 250graanise kiire kuuliga oli kõige täpsem. 2000. aastatel alustas Nammo 300graanise (19,4 grammi) Scenari kuuli katsetusi, eesmärgiks oli parandada kuuli ballistikat suurte laskekaugustel ning eriti vähendada tundlikkust küljetuule mõjule laskekaugustel üle 800 m. 300graaniline kuul vajab stabiliseerumiseks 10tollist (25,4 cm) vindisammu ja Sako hakkas uuemaid TRG-42 relvi valmistama 10tollise vindisammuga. Uue, raskema kuuli algkiirus on 830 m/s ja koos sellega hakati valmistama 300graanist (21,4 grammi) AP-kuuli (*armour piercing, soomust-*

Vasakult: 556 ja 308 ja 300WM ja 300NM ja 338LM

ERAKOGU

SÕJARAUD

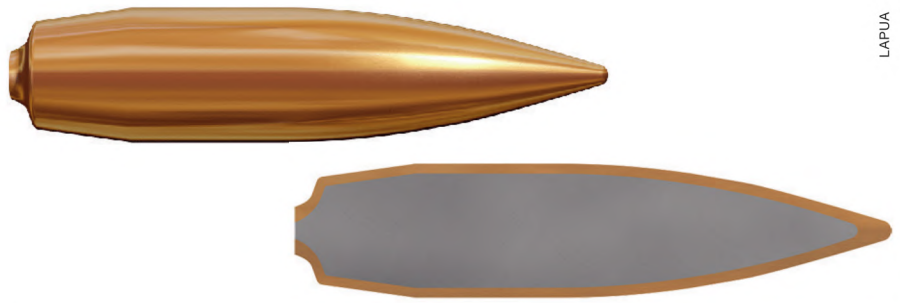

läbistav), mille soomustläbistavus oli oluliselt parem kui vanematel 250graanistel AP-kuulidel.

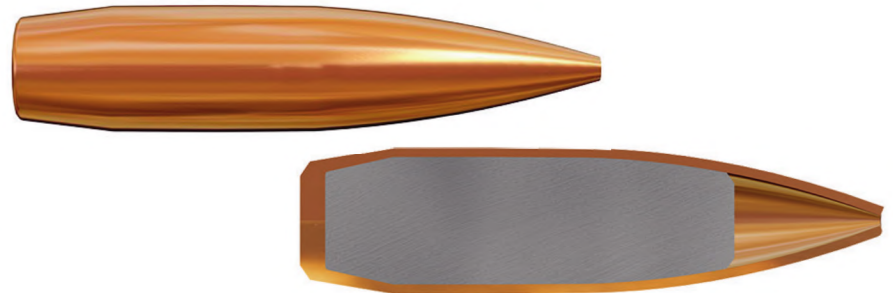
Pooltolline, kuulipilduja padruniga täpsuspüss

50 BMG ehk Browningu 12,7 mm padrun on algselt ehitatud raskekuulipildujast laskmiseks, kuid tänapäeval kasutatakse seda laialdaselt ka rasketest täpsusrelvadest soomustatud või tehniliste sihtmärkide hävitamiseks. Selle kaliibriga relvade kasutamise muudab keeruliseks nende kaal ja pikkus, praktiliselt ei ole üks võitleja võimeline neid üksinda pikemat aega kandma. Relvad kaaluvad umbes 15 kilo ning on seega kuni 10 kilo raskemad ja 30–50 cm pikemad kui kaliiber 338 LM relvad. 50 BMG ongi täpsuslaskmisel kõige tõhusam poolautomaatse täpsusrelvana, millest on võimalik lasta mitu kiiret lasku sama sihtmärgi pihta, näiteks sõiduauto suurust sihtmärki on võimalik tabada kuni 2 kilomeetri kaugusele. 50 BMGga täpsuslaskmise tehniline probleem seisnebki selles, et nii laskemoon kui relva padrunipesa on tehtud eelkõige kuulipildujast valanguga tulistamise ajal relva töökindlust tagavate suurte lõtkudega, mis muudab relva ebatäpsemaks võrreldes teiste täpsuslaskmiseks spetsiaalselt ehitatud relvade ja laskemoonaga. Soomustatud sihtmärkide laskmiseks on 50 BMG

SÕJARAUD

Lock Base täismantelkuul: kuuli mantel on täidetud sabaosa kaudu

Scenar kuul: kuuli mantel on täidetud eest ja seejärel on mantel kokku pigistatud, kuuli mantli ninaosas on tühimik

jätakuvalt väga hea kaliiber, sest selle kaliibri jaoks laetakse palju erinevate kuulidega laskemoona (täismantel-, trasseeriv, soomustläbistav, süüte-, soomustläbistav süüte- ja lõhkekuul jne) ning kuuli kineetiline energia on vähemalt kahekordne 338 Lapua Magnumiga võrreldes.

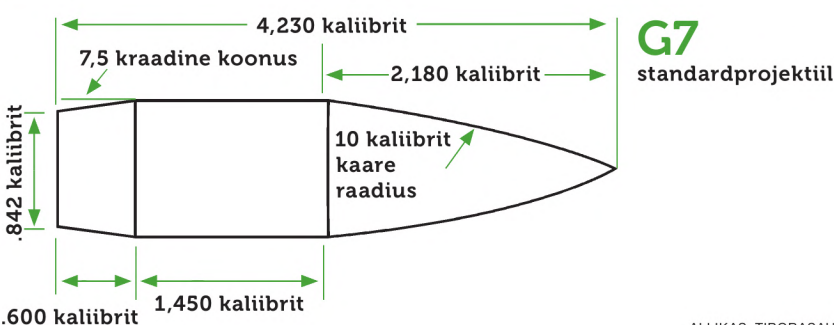
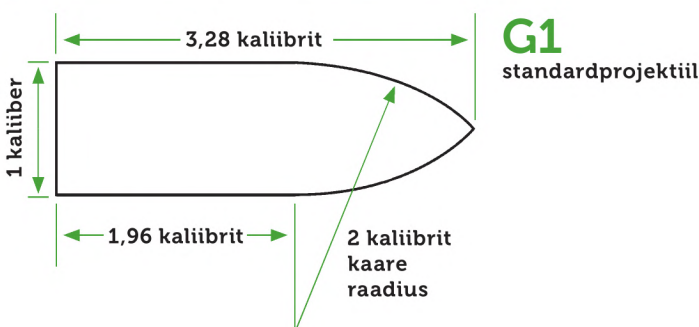
Tulevik?

Selle sajandi alguses on tekkinud palju erinevaid kaliibreid täpsus-

laskmiseks. Arengu mootoriks on olnud 7,62 x 51 (308 Win) poolautomaatsete täpsuspüsside populaarsus ja uute modulaarsete täpsusrelvade võimalus kaliibri vahetuseks kerge vaevaga. Uute kaliibritena on turule tulnud näiteks 260 Remington ja 6,5 Creedmoor, mis mõlemad põhinevad 308 Win padrunikestal ja kasutavad parema ballistilise koefitsiendiga 6,5 mm kuule. Selles kaliibris saavutatakse parim ballistika tavaliselt 130–140graaniste (8,4–9,1 grammi) kuulidega. 260 Remington ja 6,5 Creedmoor võimaldavad võrreldes 7,62 x 51 kaliibriga lasta 200–300 m kaugemale. On vägagi võimalik, et 6,5 mm kaliibrid asendavad lähiaastatel ka 7,62 x 51 kaliibri poolautomaatsete täpsuspüsside peamise kaliibrina, kuid kas uueks põhikaliibriks saab 260 Remington või 6,5 Creedmoor, näitab aeg.

2009. aastal Rootsist tehtud 338 Norma Magnum ja 2012. aastal sellest arendatud 300 Norma Magnum on uued täpsuslaskmise kaliibrid. Need kaliibrid on võetud 2016. aastal kasutusele SOCOMis ehk USA erioperatsioonide väejuhatuses uue, vahetatavate kaliibritega täpsusrelvana, mis peab võimaldama lasta kaliibreid 308 Win, 300 NM ja 338 NM samast täpsusrelvast mõnede oluliste osade, nagu raua, luku ja padrunisalve, vahetusega.

300 Norma Magnum kasutab 300 Win Magnumist tuntud 220- ja

ALLIKAS: TIBORASURUSREX

Lühend G1 või G7 tähistab, millise kujuga kuuli õhutakistus on võetud arvutuste aluseks

230graaniseid kuule, kuid suurem püssirohukogus võimaldab anda kuulile üle 100 m/s suurema algkiiruse kui 300 Win Mag. See muudab kuuli lennukaare laugemaks ja pikendab laskekaugust, mille piires on võimalik sihtmärki tabada ilma sihikuparandusteta, sest kuuli lennukaar on keskele sihtides kogu lennukaare jooksul sihtmärgi piires. Näiteks 300 NM võib 300 m kaugusele sisselastud relvaga lasta inimesesuurust sihtmärki keskele sihtides laskekaugustele nullist 500 meetrini. 300 NM kaliibrile on olemas Norma tehases 230graanise kuuliga laetud täpsusmoona, mille kuuli BC G7 on 0,368. Norma Magnumi padruneid on võimalik kasutada Lapua Magnumi relva lukkudega, sest padrundi kand on sama läbimõõduga ja padrundi peamine vahe on Norma Magnumi 6 mm lühem kest. Vahetatavate raudadega täpsusrelvadel, nagu näiteks Sako TRG M10, on võimalik kaliibrit vahetada ainult rauda vahetades. Nagu juuresolevast tabelist ilmneb, on 300 Norma Magnumi tõhus laskekaugus kuuli heast ballistikast ja suurest algkiirusest tulenevalt kuni 1600 m ja ballistiliselt on see 338 Lapua Magnumist oluliselt parem.

Uue ülipikkade laskekauguste täpsusrelvade kaliibrina on hakanud levima 375 Cheytac (9,5 x 77 mm) ja selle vanem vend 408 Cheytac (10,4 x 77 mm). Cheytaci laskemoon on oluliselt suurem kui 338 Lapua Magnum, kuid väiksem kui 50 BMG. Seega on sellele laskele moonale võimalik ehitada üksikvõitlejale kandmiseks ja kasutamiseks piisavalt kergeid täpsusrelvi, millega saab lasta isegi 2,5 km kaugusele ehk 1 km kaugemale kui 338 Lapua Magnumiga. 375 CT ja 408 CT on 2020. aastate täpsusrelvade kaliibrid, mis suurendavad oluliselt täpsusrelvade laskekaugusi. Kui 338 LM relvade raudade pikkus ei ületa 69 cm, siis uuteli kaliibritel võivad rauapikkus olla isegi kuni 81 cm, kuid relva kaal jääb oluliselt pikemast rauast hoolimata alla 10 kilo. Praegu valmistavad kaliibrite 408 ja 375 CT relvi ja laskemoona mõned üksikud väiksemad ettevõtted, kuid olukord muutub ilmselt väga kiiresti, sest nimetatud kaliibritega relvasüsteeme kasutavad mitme lääneriigi eriüksuste snaibrid. 🌿

LISATEAVE

Lugemise hõlbustamiseks

HEIKKI KIROTAR, Snaiprigild

Tõlkides Sakos tootejuhina töötava Sampsa väga asjatundlikku artiklit täpsusrelvadest, märkasin mitmeid tehnilisi termineid ja nende lühendeid, millest arusaamine aitab artiklit kergemini lugeda ja parandab täpsuslaskmishuviliste üldist teadlikkust laskemoonast.

Näiteks on tavaline, et kui kaitseliitlaselt küsida, mis laskemoona ta kasutab, siis öeldakse tavaliselt vastuseks „7,62 NATO“ ja vahel ka „Stg 58“ vms, kuid kui küsida, mis on kuuli kaal, algkiirus ja BC, siis saavad vähesed küsimusest aru ja veel vähem on neid, kes oskavad vastata. Tegemist on Austria päritolu terasmantli ja pliisüdamikuga täismantelkuuliga, mis kaalub 147 graani ehk 9,5 grammi ja algkiirus on 790–840 m/s (sõltub raua pikkusest ja õhutemperatuurist) ning BC G1 on 0,393 ja G7 0,2.

BC ehk ballistiline koefitsient. Selle numbriga kirjeldatakse kuuli kujust sõltuvat õhutakistust ja lühend G1 või G7 tähistab, millise kujuga kuuli õhutakistus on võetud arvutuste aluseks. Kuju G1 on vanamoodne ja kuni I maailmasõja lõpuni suurtükimürskudele tüüpiline terava otsaga silinder, mille pikkus on 1,96 läbimõõtu. Kuju G7 on nüüdisaegsete, madala õhutakistusega, 4,23 läbimõõtu pikkade, terava otsa ja kitseneva sabaosaga mürskude ja kuulide kuju. G1 ja G7 kujude kõik mõõtmed on joonisel väljendatud läbimõõtude ehk kaliibritena. Näiteks Lapua padrunitehase Scenari kuulil koodiga GB528 kaliibriga 8,59 mm ehk 0,338 tolli kaaluga 19,44 grammi ehk 300 graani on valmistajatehase andmetel BC G1 0,785 ja G7 0,368 algkiirusega 830 m/s õhutihedusega merepinnal 1,225 kg/m³ ja helikiirusega 340,3 m/s. Sarnaste andmetega kuule nimetatakse madala õhutakistusega kuulideks ning mida lähemal on BC numbrile 1, seda sujuvamalt suudab kuul läbi õhu lennata ja kineetilist energiat säilitada.

HPBT ehk hollowpoint boattail ehk õõnsa otsaga kumera sabaosaga kuul ning FMJBT ehk full metal jacket boattail ehk kumera sabaosaga täismantelkuul. Täpsuslaskmisel eelistatakse raskeid, võimalikult sarnase kuju ja kaaluga voolujoonelisi kuule, sest need lendavad kaugemale, kuid üks kuuli täpsuse oluline tegur on ka kuuli ehitus ning sellest tulenev sabaosa kuju, mis peab olema võimalikult sile. Lisaks on vaja kuuli mantli sees olev pliisulam ühtlaselt mantli sisse suruda, soovimatud tühikud kuuli sees muudavad selle kergemaks ja algkiiruse suuremaks. Näiteks Soome ja paljude teiste lääneriikide snaiprite tavaline laskemoon kaliibriga 338 Lapua Magnum relvadel on 16,2-grammise raskusega Lock Base täismantelkuul BC G1 0,625 ja G7 0,310, sest see on armee snaipritele piisava täpsusega ning suhteliselt hea läbivusega ka kaitsekiivrite ning killuvestide vastu. Kuuli mantel on täidetud sabaosa kaudu. Sama kaaluga Scenari kuuli BC G1 on 0,648 ja G7 0,322 ehk väga ühtlase ja Lock Base'iga võrreldes parema aerodünaamilise kujuga sabaosaga kuul lendab mõnevõrra kaugemale, kuid on kallim ja halvema läbivusega. Peamiselt täpsuslaskmiseks ehitatud Scenari kuuli mantel on täidetud eest ja seejärel on mantel kokku pigistatud, kuuli mantli ninaosas on tühimik ja see puruneb sihtmärki tabades kergemini kui Lock Base, mille tõttu ka läbivus on väiksem.

Vindisamm. Kuuli stabiliseerimiseks pannakse kuul vintpüssi rauds liikudes ümber kuuli telje pöörlema, sest kuul surutakse rauda läbides vastu vintsoont. Erineva kaalu ja algkiirusega kuulide stabiliseerimiseks on vaja panna need pöörlema erineva kiirusega ehk oluline on, kui pika vahemaa jooksul teeb vintsoon 1 täispöörde, mida märgitakse sentimeetrites või tollides, näites vindisamm 254 mm on USA turule valmistatud relvadel 10 tolli. Liiga aeglaselt või kiiresti pöörlev kuul on ebatäpne, järelikult on täpsuslaskmisel oluline teada oma relva vindisammu ja sellele sobivat laskemoona.

Ainulaadne võistlus ei kollita ainult soos

Sookoll – kellele seostub selle sõnaga Aino Perviku lasteraamat „Sookoll ja sisalik“, kellele roheline tegelane tuntud animafilmist. Sügise saabudes hakatakse Pärnumaal järjest rohkem Sookollist rääkima ja sedapuhku on jututeemaks hoopis Pärnumaa maleva korraldatav sõjalis-sportlik võistlus.

Tekst: JAANUS MEHIKAS

Sookoll erineb teistest sõjalis-sportlikest võistlustest kõige rohkem ehk võistkonna suuruse poolest. Tegemist on Eesti militaarspordi maastikul ainulaadse ettevõtmisega, kus rajale minnakse terve jaoga. Sookoll on jao kontrollvõistlus, kus kokkuharjutanud jalaväejagu saab ennast proovile panna ja võrdluses teiste jagudega parima välja selgitada.

Lihtne, arusaadav ja huvipakkuv. Aga kuidas terve jagu võistluse tarvis kokku saada? Oleks lahingupaar, oleks kasvõi pooljagu, aga üheksa võistlejat ja lisaks veel esindaja? Vaja on eestvedajat, inimest, kes oskaks huvilised kokku koguda, vajadusel läbi viia õppe ja olla üksusele igati toeks.

Küsisin Kaitseliidu Pärnumaa maleva Kikepera malevkonna pealiku nooremleitnant Kristjan Pahki käest, kuidas tema selle ülesandega toime kavatseb tulla.

Kristjan Pahk on osalenud vähemalt viiel Sookolli võistlusel, aga võimalik, et neid kokku lugedes on mõni jäänud kahe silma vahele. Rajale on plaan jõuda ka sellel aastal.

Oma jao kokkusaamiseks on Kristjan kasutanud Kikepera malevkonna Kilingi-Nõmme ja Häädemeeste rühma liikmeid. Enne võistluse saabumist on huvilisi tavaliselt piisavalt, et kokku saada kasvõi kaks meeskonda, aga aeg on näidanud, et mida lähemale Sookoll jõuab, seda raskemaks muutub ka ühe võistkonna moodustamine. Hea on, kui mõni võitleja istub n-ö varupingil, sest pole harvad juhud, kui üks päev enne rajaleminekut mõni võistkonnaliige haigestub või ei saa mõnel muul põhjusel võistlusel osaleda.

Meeskonna moodustamiseks on Pahk iga potentsiaalse jaoliikme poole personaalselt pöördunud. Võistkonna kokkusaamisel on ta lähtunud põhimõttest, et iga liige omaks minigeid kindlaid erialaseid oskusi. Kõik ei pea olema Rambod, aga vaja on, et võistluste läbimine oleks kõigile osalejatele jõukohane.

Olulisemad erialad, mis võiksid jaos olla kaetud, on meditsiin, side ja erialarelvad. Rajal on tähtis leidlikkus ja nutikus ning kontrollpunktide edukaks sooritamiseks on olulisim ülesannete lahendamise

taktika ja meeskonnatöö. Iga võitleja peab teadma, mis on tema ülesanne mingi probleemi lahendamisel.

Tulenevalt varasemast kogemusest on Kristjani meeskonna varustuse nimekiri pikem, kui võistlusjuhendis nõutakse. Luges juhendis kirjas olevaid võistlusteemasid, on lihtne tuletada, millised abivahendid võivad ülesannete lahendamisele kaasa aidata.

Muidugi on hea minna rajale meestega, kellel kõigil on varasem võistluskogemus, aga Kikepera malevkonna võistkonnas on tihti olnud ka 2 või 3 võistlejat, kel selline kogemustepagas puudub. Kristjani sõnul on vajalik, et kõik võistlejad on varem tegutsenud jao koosseisus ja teavad, kuidas jagu toimib.

Võistluse juhendit lugedes võib arvata, et kõik osalevad jaod on kokku harjutanud, aga enamasti on võistlustulle minev üksus komplekteeritud erinevatest rühmadest. Ilmselt pole täpselt sellises koosseisus võidelnud varem ükski jagu. Tähtis on tahe ja ühine eesmärk.

Jaoulem peab oskama arvestada jaoliikmete võimetega. Näiteks on Pahk pannud tavaliselt kõige kiiremad mehed jao liikumisel formatsiooni lõppu ja kõige tugevamatele meestele on ühise tempo hoidmiseks kaela riputatud kuulipilduja või tankitõrjerehv. Lõpuks on üksus täpselt nii kiire, kui kiire on tema kõige aeglasem liige.

Sookoll on sõjalis-sportlik võistlus, kus osaleva üksuse moodustamise algatus võiks tulla maleva või malevkonna allüksuse ülemalt, vähemalt nii on kõige lihtsam. Kui mõni kaitseliitlane tunneb soovi võistlusel osaleda, tuleks tal ühendust võtta oma ülemaga, kes oskab loodetavasti suunata mõne komplekteerimisel oleva võistleva jao juurde või saab sellest küsimisest innustust, et ise võistkond kokku panna.

Kõik ei pea olema Rambod, aga vaja on, et võistlustressi läbimine oleks kõigile osalejatele jõukohane.

Esindaja otsimise on Kikepera malevkond jätnud enamasti viimaseks. Esindaja on kontaktisik võistluse korraldajate ja võistkonna vahel. Tema ülesanne on vajadusel infot edastada ja lisaks peab ta mõnes kontrollpunktis osalema võistkonna liikmena.

Käes on sügis ja Pärnumaal seostub sõna Sookoll juba ainult jao kontrollvõistlusega. Veel on aega, registreerimine Sookollile lõpeb 23. oktoobril ning osalema on oodatud kõikide Kaitseliidu üksuste võistkonnad. Võistlus leiab tänava aset 3.–5. novembrini Surju ja Saarde vallas Pärnumaal.

Täpsema info saamiseks kirjuta e-posti aadressile aleksei.vistunov@kaitseliit.ee.

Sookoll

03.–05.11 Pärnumaa

Lisainfo:
www.parnu.kaitseliit.ee
 või aleksei.vistunov@kaitseliit.ee

Inglid või kangelased? Erioperatsioonide väejuhatuse lugu 4

Vaid parimatest parimatele

Erioperatsioonide väejuhatuse lugu jätkub ühe tähtsaima ning vastuolulisima teemaga üksuse ajaloos – valikkatsed ja nendel osalemine. Võttis aastaid, et üksuse isikkoosseisu kasvamiseks nii vajaliku erioperatsioonide valiku mõtte kaitseväelaste teadvusesse jõuaks.

Tekst: MARGUS KUUL

ÜKSUS

PIXABAY

Põhjus selleks oli tegelikult lihtne. Luurepataljoni koosseisu kuuluva embrüonaalfaasis üksuse tegemised olid arusaadavatel põhjustel ka enne 2008. aastat salastatud. Seega ei saadud avalikku värbamist teostada enne üksuse ametlikku loomist ega ka sellele kohe järgnenud aastatel. Uusi liikmeid võis värvata vaid juba teenistuses olevate kaitseväelaste hulgast, tehes suunatud pakkumisi.

Kuid oma väeliigi või üksuse hülgamine sel ajal mittemidagiütleva nimega eriooperatsioonide üksuse nimel tundus paljudele Iraagi ja Afganistani välisoperatsioonide tsüklis osalevatele kaitseväelastele rumalusena.

Samuti käis ohvitseridele tihti au pihta, et valikkatsete ajal pidid nad olema reasõduritega samal tasandil. Valiku seisukohalt ei ole auaste ega positsioon oluline, sest valikut läbiviivate instruktorite jaoks oli kandidaat lihtsalt number, mille järgi teda kutsuti.

Teisalt hakkas aastatepikkune selgitustöö väeosades vilja kandma, summutades ka tööle mittevastavaid kuulujutte käimasolevate valikute kohta. Valikkatsetele tulid kaitseväelased sageli ka selles mõttes salaja, et sellest ei räägitud oma väeosa kaitseväelastele, sest üksusesse pürgija võis kergesti sattuda põlu alla ja sageli sattuski, eriti kui ta ei osutunud valikkatsetel edukaks.

Tuli ette ka juhtumeid, kus otseed ülemad keelasid kandidaatidel katsetele minna, sest kartsid nende eduka läbimise korral eeskujulikest kaitseväelastest ilma jääda. Hiljem reguleeriti sellised ebakõlad kaitseväge juhataja käskkirjaga, mis lubas kaitseväelastel osaleda valikkatsetel vabal tahtel ja juhul, kui valikkatsed olid edukalt läbitud, garanteeriti liitumine üksusega.

Muidugimõista ei garanteerinud valikkatsete füüsiline läbimine veel sajaprotsendilist edu. Viimane sõna, kas võtta isik üksusesse või mitte, jäi öelda instruktorite kolleegiumile pärast valiku lõppu.

Aastatega läbiviidud valikud ei olnud proovijatele kergete killast. Seda kinnitab ka eriooperatsioonide valikkatsetelt väljalangenute hulk, mis oli tavaliselt 80–85% valikule tulnutest.

Standardite alandamine ei ole olnud eriooperatsioonide loomuses ja sageli ei suudetud kaitseväes mõista, miks nii suur protsent isikkoosseisust kahenädalasel valikkatsete perioodil välja langeb. Pikapeale siiski harjuti mõttega, et eriooperatsioonid valivad välja vaid parimatest parimad, ning ajapikku hakati tundma ka uhkust oma alluvate üle, kes valikkatsed edukalt läbisid. Tuleb aga tõdeda, et eriooperatsioonide üksuse arendustegevusse ei suhtunud alati positiivselt ja leidis ka kaitseväelasi, kelle silmis oli see üksus erinevatel põhjustel vaid kamp mõttetuid friike.

On ju arusaadav, et iga loodud uus võime toob kaasa lisatööd, vajab ressursse ja kaaderkoosseisu, ning see oligi rivaalitsemise peamiseks põhjuseks. Erioperatsioonid erinevad paljuski konventsionaalsetest üksustest – seda varustuse ja juhtimise, kuid ka mentaliteedi poolest. Nimelt on eriooperatsioonide üksuste allohvitseridel meeskonna tasandil juhtimises väga tugev roll, seega on ohvitserid ja allohvitserid omavahel märksa lähedasemad kui konventsionaalsetes üksustes. Nii mõnelegi konventsionaalsele juhile jääb aga arusaamatuks, kui ülesannete täit-

misel demonstreeritakse konventsionaalsest raamistikust väljaspool olevat mõttelaadi ja mentaliteeti.

Väärt mehed

Tähtsat rolli eriooperatsioonide arengus on läbi aastate mänginud NATO eriooperatsioonide peakorter (NSHQ – *NATO Special Operations Headquarters*). Näiteks 2008. aastal leidis aset toona veel NATO NSCC (*NATO Special Operations Coordination Centre*) töögrupi visiit luurepataljoni, hindamaks eriooperatsioonide jaoskonna võimekust ja hetkeseisu. NSCC raport oli kokkuvõtlikult positiivne, kuid selles anti ka mõista, et saamaks Eesti riigi väiksusele vaatamata NATO kontekstis arvestavaks eriooperatsioonide võimeks, tuleb meeskonnal veel väga palju tööd teha. Samas avati üksusele ukсед NSCC pakutavatele, eriooperatsioonide planeerimisega seotud kursustele, kuhu üksuse liikmeid ka saatma hakati.

Samal aastal mõisteti, et üksusel puudub kompetents ja vajalik kaaderkoosseis NATO eriooperatsioonide standarditele vastavate meeskondade väljaõpetamiseks. Nii leiti sel hetkel ainsa töötava lahendusena, et isikkoosseisu tuleb saata 2009. aastal Ungaris toimunud rahvusvahelisele erivägede kursusele.

Vaatamata 2008. aasta ilusale avalöögile hakkas eriooperatsioonide areng 2009. aastal eri põhjustel tasakesi ▶

ÜKSUS

ASSO PUIDET

allamäge veerema. Paljude arvates polnud projekt elujõuline. Kuid saatusel olid eriooperatsioonide jaoks teised plaanid. Nimelt hakkas samal aastal toetama Eesti kaitseväge eriooperatsioonide arengut Saksa-maal asuv, USA juhitud Euroopa Erivägede Staap (*Special Operations Command Europe*) tänaseks reservis kindralmajori Mike Repassi juhtimisel.

Määravaks sai Eestis aastatel 2009–2011 USA maaväe atašeeena teeninud eriväelasest rohelise bareti kolonelleitnant Schaeferi tegevus ja tugi eriooperatsioonide arendamisel. Kolonelleitnant Schaeferi (kes samuti on tänaseks reservis) teeneks võib pidada osalemist juba 2003. aastal toimunud seminaril kokkulepitud, kuid 2008. aastaks täielikult varjusurma vajunud mõtte ja kontseptsiooni elluäratamises ja praktikasse rakendamises. Oli ju kolonelleitnant Schaefer toona ise üks seminaril osalenutest. See kontseptsioon sätestas eriooperatsioonide rolli sõjalises toetuses: olla jõu mitmekordistaja – varustada, treenida ja juhtida kohalikke elanikke. Meie oludes oli sidemeks kohalike elanikega Kaitseliit.

Samuti tuleb Schaeferi teeneks lugeda abi eriooperatsioonidele vajaliku varustuse hankimisel alates sidevahenditest kuni öövaatlusseadmeteni välja. See võimaldas eriuksusel edaspidi olla liitlasüksustega

See kontseptsioon sätestas eriooperatsioonide rolli sõjalises toetuses: olla jõu mitmekordistaja – varustada, treenida ja juhtida kohalikke elanikke. Meie oludes oli sidemeks kohalike elanikega Kaitseliit.

võrdväärne ja koostöövõimeline nii rahvusvahelistel õppustel kui ka tulevasel välisoperatsioonil Afganistanis.

Töestamise aeg

Hoolimata positiivsetest arengutest kodumaa pinnal olid teised Euroopa riigid aastatel 2008–2012 eestlaste eriooperatsioonide võime arengute suhtes pigem äraootaval seisukohal ja meie edusamme eriooperatsioonide valdkonnas ei võetud üldiselt tõsiselt. Rahvusvahelises NATO eriooperatsioonide kogukonnas olime veel aastaid nagu balli müüri lill, kellega mitte keegi tantsida ei taha. Kuid ka see olukord muutus lõpuks EOGLE positiivses suunas.

Nimelt oli Eesti eriuksus 2010. aastaks juba piisavalt jõudu kogunud, et USA abiga Eestis läbi viia oma kvalifikatsioonikursus. Sellega langes ära vajadus lähendada võitlejaid pikale treeningule Ungarisse. 2010.–2012. aastal viis kursust SOCEURi abiga läbi USA erafirma NEK. NEKi instruktorite endistest

rohelistest barettidest koosnev koosseis oli kõrge professionaalsusega ja aitas meie eriuksuslasi ette valmistada tulevaseks, NATO eriooperatsioonide kontekstis esimeseks tõsiseltvõetavaks missiooniks Afganistani Islamivabariigis. Välisoperatsioonile minek 2012. aastal ja sõjalise toetuse operatsioonide läbiviimine ISAF SOF sihtüksus 10 koosseisus koos USA ja teiste liitlaste eriuksustega oli taas kogemus, mis vormis meie eriväelasi professionaalsemaks. Andis neile väga vajalikke lahingu- ja juhtimiskogemusi ning lisas märkimisväärset prestiiži NATO eriuksuste silmis.

Selle perioodi kokkuvõtteks võib öelda, et eriooperatsioonide areng aastatel 2008–2012 möödus tõsiselt ja pingeliselt, nagu seda ühest ülesehitamisjärgus võimest oodata võiski. Vaatamata paljudele arenguraskutele tõusti fooniksina tuhande ja saavutati märkimisväärne tulemus nii kaitsevæes kui ka rahvusvahelisel tasandil, NATO eriooperatsioonide kontekstis. 🌱

ÜKSUS

PIXABAY

Isikunaaste on ühine vastutus. Sest iga elu loeb

Enne 19. sajandit ei olnud sõdurite eraldusse sattumine eriti tõenäoline, sest väeüksused liikusid lahinguväljal külg külje kõrval ja relvade laskekaugused olid piiratud. Lahinguväljal kadunuks jäänud sõdur loeti surnuks ja väeülemad ei pidanud kadunud sõduri palgaraha välja maksma.

ÜLEELAMINE

Tekst: HEIGO VIJA

Esimese maailmasõja aegne lahinguväli oli massiarmeede lineaarne omavaheline võitlus. Uusi nekruteid oli lihtne mobiliseerida, odavalt ja kiiresti välja õpetada ning rindele saata. Seetõttu puudus ka (eriline) huvi tegeleda lahingus kadunuksjäänud sõduritega.

Teine maailmasõda ei muutnud maavägede sõdurite jaoks midagi. Meilegi tundub film, milles päästeti reamees Ryan, on pigem ilukirjanduslik liialdus. Kadunud sõdurid olid vaid numbrid. 100 kadunud sõdurit – rindel muutusteta.

Eraldi kategooria moodustasid lendurid. Nende pikk ja kallis väljaõpe tingis vajaduse organiseerida lahingus allatulistatud, aga ellujäänud lendurite päästmist. Selleks hakati Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia lenduritele ning eriuksustele õpetama üleelamisoskusi ja neile väljastati vastav ellujäämisvarustus. Töötati välja spetsiaalseid, esemetesse peidetud vahendeid, mille abil oli võimalik vangilaagrist põgeneda.

Ameerika Ühendriikide meetmete kohta, mida rakendati ameeriklastest sõjavangide päästmiseks Korea sõja ajal, on vähe informatsiooni. Tõenäoliselt on põhjuseks Hiina Rahvavabariigi sekkumine konflikti, mis muutis selle küsimuse poliitiliselt tundlikuks.

Vietnami sõja ajal aga olukord muutus. 1962. aasta septembris loodi eraldi ühendatud isikunaaste keskus.¹ Tegemist oli salastatud, erioperatsioonide üksuse juhitud keskusega, mis rakendas tavatu sõjapidamise meetodeid sõjavangide ja lahingus kadunuks jäänud õhujõudude personali otsimiseks ja päästmiseks.

Sellest ajast on lahinguotsing ja -pääste (*Combat Search and Rescue – CSAR*) paljuski kinnistunud kui eksklusiivselt õhujõududele suunatud ja erioperatsioonidekeskne tegevus. Aastast 2001 läbiviidavad rahvusvahelised sõjalised operatsioonid Afganistanis ja Iraagis töid esile vajaduse õhujõududele ja ka erioperatsioonidele keskendunud lahinguotsingust ja -päästest üle minna laiapõhjalisemale isikunaastele.

Kes on eraldusse sattunud isikud?

NATO isikkoosseisu sattumine eraldusse, nende pantvangistamine ja/või ärakasutamine võib mõjuda märkimisväärselt negatiivselt operatsiooni julgeolekule, alluvuses olevate vägede isikkoosseisu moraalile ja üldsuse toetusele.

Lisaks toetuvad Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) sõjalised operatsioonid toetavatele partneritele ning suhetele alliansiväliste toimijatega, kelle julgeoleku tagamine võib teatud juhtudel olla NATO vastutusel. Seepärast vajab allianss tegevuskava, mis hõlmab eraldusse sattunud sõjaväe- ja tsiviilpersonali naaste protsessi.²

Igal sõduril on väärtus. Tänapäevastes konfliktides ei ole sõdur anonüümne võitleja, vaid ka meediasõdur. Globaalne meedia toob praktiliselt iga langenud, vangistatud, piinatud või pantvangistatud sõduri meile õhtuse uudisena elutappa. Vangistatud ja kaamera ees avaldust lugema sunnitud sõdur on ka tõsine poliitiline probleem, sest kõikehaarav meedia võib otseselt või kaudselt mõjutada poliitikute otsuseid.

Eraldusse sattunud isikuteks (*Isolated Personnel – IP*) loetakse sõjalises tegevuses või missioonis osalemise ajal oma üksusest (kas üksi või grupina) eraldatud sõjaväelasi, riigiteenistujaid ja töövõtjaid (ning teisi riigi juhtkonna nimetatud isikud), kes on sattunud või võivad sattuda olukorda, kus nad on sunnitud rakendama oskusi ellujäämiseks, vaenlase vältimiseks, vastupanu osutamiseks või põgenemiseks.³

Lisaks sõjaväelastele viibivad tänapäeval konflikti- ja operatsioonipiirkonnas sageli ka rahvusvaheliste humanitaarorganisatsioonide töötajad, diplomaatilise staatusega isikud, sõjaväe tsiviilpersonal ja omal käel tihtipeale mittetulundusühingute liikmed.

Vangistajatel võivad olla nii poliitilised kui ka kuritegelikud motiivid või kombinatsioon mõlemast. Tuleb ette juhtumeid, kus vangistada õnnestunud sõjaväelane või rahvusvahelise organisatsiooni töötaja ▶

müüakse raha teenimise eesmärgil edasi järgmisele rühmitusele.

Teadmisel, et sõduri kadumine lahinguolukorras, kus puudub selgesti määratav rindejoon, ei ole lihtsalt märge „MIA“ vastaval formularil, on oluline mõju sõdurite moraalile. Ainuüksi teadmine, et sinu kadumist märgatakse ja sinu päästmist planeeritakse, hoiab üleval nii üksiksõduri kui ka kogu väeüksuse moraal.

Isikunaaste süsteem

Isikunaaste (*Personnel Recovery – PR*) on kõigi diplomaatiliste, sõjaliste ja tsiviilmeetmete kogum eraldusse sattunud isikute tagasitoomiseks.⁵ Isikunaaste koosneb elementidest, meetoditest, valikutest ning haridusest ja koolitusest (vt joonist).

Isikunaaste kolm elementi – eraldusse sattunud isikud, naasteüksused ning ülemaad ja staabid – on omavahel tasakaalus. **Isikud**, kellel on potentsiaalne oht sattuda eraldusse, on välja õpetatud nii, et nad oskavad säilitada oma elu ja väärikust ning püüavad tagasi pöörduda oma väeüksuse juurde. **Naasteüksused** on mehitatud, väljaõpetatud ja varustatud selleks, et planeerida, harjutada ja täita isikunaaste missioone. **Ülemaad ja staabid** on koolitatud isikunaaste operatsioone planeerima ja juhtima.

ÜLEELAMINE

Isikunaaste neli meetodit on otsing ja pääste, lahingunaaste, lahinguotsing ja pääste ning tavatu sõjapidamise meetoditega toetatud naaste ja pantvangide pääste.

Otsing ja pääste (*Search and Rescue – SAR*) on hädaolukorda sattunud isikkoosseisu otsimine ja päästmine õhusõidukite, aluste, allveelaevade, eriväljaõppega päästemeeskondade ja päästevarustuse abil maal või merel. Naastava isiku otsingut ja päästet viiakse läbi keskkonnas, kus vaenuliku tegevust ei ole täheldatud. SAR-i olukorras üldjuhul eraldusse sattunud isik ennast ei varja.

Lahingunaaste (*Combat Recovery – CR*) teostakse siis, kui läbiviivad üksused või eraldusse sattunud isikud või mõlemad ei ole läbinud väljaõpet, kasutamaks lahinguotsingu ja -pääste taktikat, tehnikat ja protseduure. Lahingunaaste viiakse läbi kohas, kus naastav isik on sattunud keskkonda, kus on täheldatud vaenulikku tegevust.

Lahinguotsing ja -pääste (*Combat Search and Rescue – CSAR*) viiakse läbi kriisi- või sõjaajal sõjaväelise isikkoosseisu avastamiseks, asukoha kindlakstegemiseks, tuvastamiseks ja päästmiseks. Enamasti on tegemist vastase territooriumil maanduma sunnitud või alla tulistatud õhusõiduki meeskonna ning teatud juhtudel ka isoleeritud ja hädaolukorda sattunud isikutega. Isikkoosseisul on lahinguotsingu ja -pääste toetuse vastuvõtmiseks vajalik väljaõpe ja varustus.

Tavatu sõjapidamisega toetatud naaste ja pantvangide pääste

(*Non-conventional Assisted Recovery – NAR*) on naastetegevus olukordades, kus tavapärastest vahenditest ei ole abi või need ei ole sobivad. NATO riigid kasutavad naasteks erioperatsioonide vägesid või sidemeid näiteks kohaliku võrgustikuga, kes tagavad oma võrgustiku kaudu eraldusse sattunud isikute turvalise naasmise liitlasvägede juurde. NAR ja pantvangide pääste ei ole tavaliselt NATO ega EL-i vägede, vaid riiklik ülesanne. Seetõttu käsitletakse NAR-i täpsemalt väljaspool isikunaaste dokumente.

USA lenduri üleelamiskomplekt Euroopas II maailmasõja ajal

HARRY SEPP, ERAKOGU

Eraldusse sattunud isikute päästmiseks peavad NATO riigid valima diplomaatilise, sõjalise või tsiviilse isikunaaste võimaluse või nende kombinatsiooni. Isikunaaste määratluse kohaselt on selle läbiviimiseks võimalik lisaks sõjalistele meetmetele kasutada ka diplomaatilisi ja tsiviilmeetmeid. Eraldusse sattunud isikute edukaks vabastamiseks saab kasutada rahvusvaheliste humanitaarorganisatsioonide vahendustegevust.

Näiteks tulistati 3. oktoobril 1993. aastal Somaalia pealinnas Mogadishu lahingus alla Ameerika Ühendriikide helikopter Black Hawk. Helikopteri piloot Michael Durant jäi ellu. Teda hoiti 11 päeva vangistuses ja vabastati Rahvusvaheline Punase Risti Komitee vahendusel.⁶

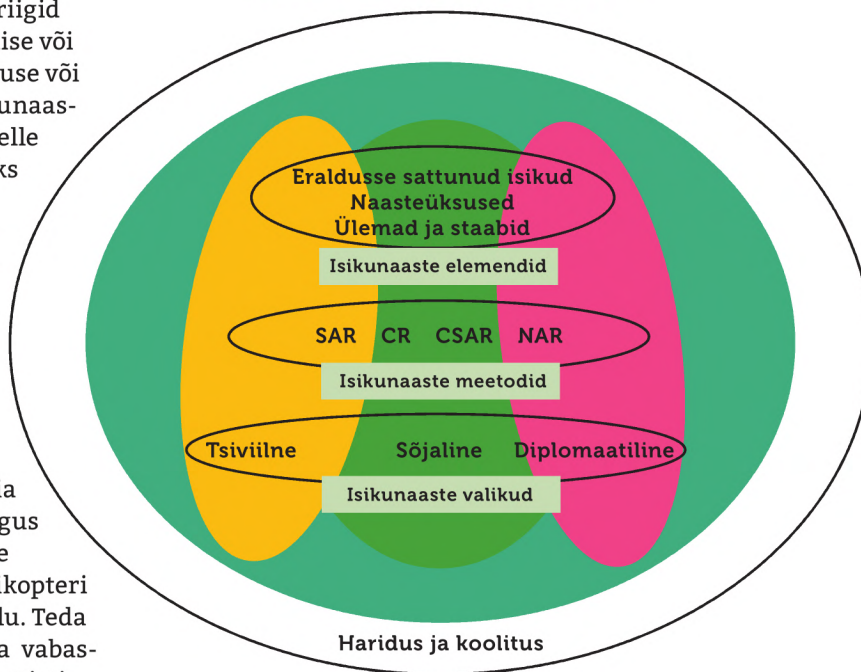
Järgmises artiklis räägime täpsemalt, mida kätkeb SERE õpe ehk eraldusse sattunud isikute tegevus oma tervise ja väarikuse kaitseks ning liikuvuse ja ohutuse tagamiseks sõbralike jõudude juhtimise alla naasmist oodates või selleks valmistudes. Millised on selle erinevad tasemed, mida need endast hõlmavad ning kellele ja millises olukorras need suunatud on. 🌱

Viited:

- 1 Military Assistance Command Vietnam (MACV) Studies and Observations Group (SOG) created the Joint Personnel Recovery Center (JPRC)
- 2 Bi-SC Joint Operational Guidelines (JOG) Joint Personnel Recovery (JPR) January 28, 2011, Introduction. Mittemetlik tõlge
- 3 Ibid
- 4 Missing in action, MIA – sõjategevuses teadmata kadunud
- 5 Allied Joint Publication AJP-3.7, Edition A, Version 1, lk 1-2
- 6 Sündmus on meile tuttav 2001. aastal ekraanile jõudnud draamafilmi „Black Hawk Down“ järgi

Isikunaaste määratluse kohaselt on selle läbiviimiseks võimalik lisaks sõjalistele meetmetele kasutada ka diplomaatilisi ja tsiviilmeetmeid.

Joonis: **Isikunaaste süsteem**

KOMMENTAAR

Surnud samurai ei ole samurai

Kolonel RIHO ÜHTEGI, kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem

KAITSEVÄGI

SERE (*Survival, Evasion, Resistance and Escape*) väljaõpe on üks oluline osa eriväelaste ettevalmistusest. On ju eriüksused spetsialiseerunud tegutsema vaenulikus keskkonnas ning tihti vaenlase tagalas.

Et eriüksused tegutsevad enamasti väikeste gruppidega ja nende tegevus on seotud eriti kõrge riskiga, siis on oht ülejäänud grupist eraldatuks osutada või vastase kätte langeda eriti suur. Seetõttu on oluline sellisteks olukordadeks valmistuda, et suuta ellu jääda, säilitada vajalikud moraalsed tõekspidamised ning leida võimalus omade juurde naasta.

Teiselt poolt on eriüksused just seetõttu, et nad tegutsevad vaenulikul territooriumil, ette valmistatud ka teiste isikute või lausa üksuste toimetamiseks tagasi omade juurde. Siinkohal polegi tähtis, kas tegu on allatulistatud piloodiga või vastase tagalasse lõksu jäänud pataljoni suuruse üksusega, eriüksusel tuleb hakkama saada mõlema väljatõimetamisega.

Meie erivägedes kasutame ütlust „Surnud samurai ei ole samurai“, mis tähendab, et langenud või kadunud võitleja on meie jaoks üks mees lahinguväljal vähem ja ükskõik, kui hea võitleja ta varem oli, pole peale hukkumist või kadunuks jäämist temast enam mingit kasu.

Tänapäeva muutavas sõjapidamises, kus rindejoont pole võimalik selgelt fikseerida, edu saavutamiseks kasutatakse asümmeetrilist lahingutegevust ning sõdivad pooled on suuruselt, relvastuselt ja kiiruselt ebavõrdsed, on oht vaenulikkude keskkonda sattuda äärmiselt kõrge, mistõttu on oluline, et ellujäämiskunsti ja oskusi sellises olukorras õigesti käituda peaks valdama iga sõdur. Seda eriti Eesti-suguse väikeriigi kaitseväes, kus iga kadunud või langenud sõdur on selles sõjas taastumatu ressurss.

Kui seeni on, siis seeni on

Ma pole kohanud kedagi teist peale Veiko Kastianje, kes suudab teepervel seent märgata 40kilomeetrise tunni-kiirusega sõitva auto aknast ja, vähe sellest, teha seejuures vahet lambatatikal ja puravikul. Pealegi on ta paras naljamees, kes ütleb end seeneteadust õppima läinud olevat halva silmanägemise pärast.

Tekst: TÖNU KANN

Põhjenduski on tal käepärast võtta: elusloodus ei tunne maakeral suuremat olendit kui seen. Suurim neist hõlmab kümneruutkilomeetrise maa-ala. Õnneks siiski mitte Eestis ja mitte kübaraga. Pealegi, paljale silmale see seenehiiglane kätte ei paista, sest enamik temast on peidus seeneniidistikuna maa all, mis elusa organismina on ühes maailma kohas anastanudki kümne jalgpalliväljaku suuruse kasvuala.

Maad kaevamata suuremat osa temast ei näe. Ole kui

hea nägija tahes. Nii on seentega vist enamasti, et suurem bioloogiline mass neist on varjul maa sees.

Vestlust seenemetsa sõitvas autos katkestasid Veiko tähelepanu nõudvad käeviiped ühele või teisele teepervale koos rahulike märkustega, nagu „Kaks ilusat puravikku“, „Pilvikud“, andmata samal ajal korraldust auto peatamiseks, et hakkaksime seeni korjama.

See tundus raiskamisena, sest sõitsime vabatahtlikult seenele septembri alguses, kui enamik korilusehuvilisi eestimaalasi Lääne- ja Pärnumaal uskusid seeni kasvavat ainult Mulgi- ja Võrumaal või Valgas.

Meie aga olime tulnud seeni otsima just Pärnu lähiumbrusse, Paikuse Seeneriiki (seentenimelised tänavad!). Õigemini selle temaatilise elurajooni taga kasvavasse hõredasse metsa, kus osaliselt oli tehtud harvendusraietki, mis, kui metsaalune pinnas segi pööratakse ja palju puid maha võetakse, peletab Veiko kinnitust mööda seened mitmeks aastaks.

Käpuli ja lootusrikkalt

Metsavahetele auto parkinud ja karges, vähimagi seenelõhnata õhus seljad sirgu ajanud, avaldasin kartust, et kui tahame korvi mõne seene saada, tuleks tuldud teed nii umbes 40kilomeetrise tunni kiirusega tagasi sõita ja iga nähtud seene kohal peatus teha. See tundus kindlam kui tungida teeäärsesse rohtu kasvanud tihnikusse.

„Kas teate, kuidas on kõige õigem seeni korjata,“ pöördus Veiko kõigi meie kolme poole, kes me seal koos temaga teeveerel seisime. „Seda küsitakse minult peaaegu kõige sagedamini.“

„Ma arvan, et käpuli,“ üritasin tark näida.

„Silmad maas ja lootusrikkalt,“ vastas Veiko. „Muide, siinsamas teie ees kasvab kahel-kolmel ruutmeetril rohus vähemalt neli erinevat liiki seent.“

Ja seeneteadlane tonksas saapaninaga ühe teistest kõrgema kõrre suunas, mille tagant paistis lähemal vaatlemisel tõesti üks pruunikas, õllepudelikorgist natuke suurem seen.

„See on männiliimik, väga hea söögiseen, kupatamist ei vaja,“ luges Veiko üles kõik seenekese head ▶

WIKIPEDIA/ALBERTO VASQUEZ

Männiliimik kasvab männikutes ja männi-segametsades, eriti noorendikes. Enamasti kasvab seen üksikult, kuid lubjarikkal pinnasel võib neid leida ka rühmiti

WIKIPEDIA/IGOR LEBEDINSKI

Kreem riisikas on pilvikuliste sugukonda riisika perekonda kuuluv seeneliik. Tegu on üleni takerkarvase kreemja kübaraga riisikaga, mis kasvab sageli kaskede all mineraalpinna-
nasel

WIKIPEDIA

Juurhebel on Eestis ainuke seen, kellel on juur, õigemini risoididest ebajuur, mis võib olla poolteist meetrit pikk

VEIKO KASTANJE

Kasepuravik on üks Eesti tuntumaid ja levinumaid puravikke. Kasvab leht- ja segametsades, kaasikutes, puisniitudel, võsastikes ja parkides ainult kaskede all, sageli hulgakesi

Harilik sitaseen on torujalaliste sugukonda sitaseene perekonda kuuluv seene liik. Teda esineb karjamaadel, hobusekoplites, aedades, parkides, niitudel, sõnnikuhunnikutel ja -hoidlates, tallide ja lautade lähedal, sageli hobuse- ja lehmäsõnnikul

WIKIPEDIA/JÖRG HEMPEL

Aniislehtrik on värvuselt hallikas või rohekassinine. Vananedes pleegib laiguti kollakasvalgeks. Eritab tugevat aniisilõhna ja maitseb nagu lõhnaõli

WIKIPEDIA

Tõmmuriisikas on pilvikuliste sugukonda riisika perekonda kuuluv seene liik. Värskest mürgine, kibeda maitsega söögiseen, kelle mürgisus kaob kuputamisel

WIKIPEDIA / GEORGE CHEMILEVSKY

Lakkrupik kasvab ka külvemal ajal, kui teisi seeni on metsas vähe

WIKIPEDIA

omadused. „Huvitav seen sellepolest, et muutub kuumutamisel lillakaspunaseks, mistõttu seda on hakatud kasutama gurmeesalatitele värvi lisamiseks. Punased seened koos siniste kartulitega, näiteks.“

Aga juba oli ta samm edasi uue seene juures. „**Kreem riisikas**, vajab kuputamist,“ tutvustas ta. „Selle seene täpsemaks liigiliseks määramiseks tuleb uurida ta jalga, jalg on oluline.“

Saime aru, et kreem riisikas (mida mõistagi jalga lähemalt uurimata teiste riisikatega segi aetakse), on nagu daam, kelle sookuuluvusest annab tunnistust kübar, aga positsioonist ühiskondlikus hierarhias kingad.

Veiko oli kummardunud juba kolmanda sealsamast avastatud seene kohale. „See on **juurhebel**,“ ütles ta. „Esiteks on ta kergelt mürgine ja teiseks ma ei tea, kas te tahate süüa seent, mis armastab kasvada loomade väljaheidetel või kuuldavasti isegi lagunevate laipade peal, nii et kui mõni korjus on kadunud, otsige juurhebeleid.“

Neljandat seent olime oma seenekorje esimestel ruutmeetritel selle aja peale juba ise jõudnud märgata. See oli ilus vaksakõrgune **kasepuravik**, ussitamata, ja läks kõigi ühise vana tuttavana korvi ilma igasuguste kommentaarideta.

Konn või seen

„Seenelise esimene reegel on: korja ainult neid, mida tunnud, ning rusikareegel kõlab: kui kahtled, hoidu valgeid seeni korvi panemast, sest nende seas on kõige mürgisemaid,“ soovitas Veiko. „Ja ärge korjake vanu lagunevaid seeni, sest need sisaldavad laibamürke.“

Jätsime teeperve ja sammusime läbi rohtukasvanud tihniku metsa. Ei jõudnud üle selle serva kaevatud kuivenduskraavistki, kui märkasime jälle seeni. Selliseid hallikassiniseid, mis ma kindlalt sitaseente hulka arvasin.

„Perekond **sitaseen** on seenesüsteemataikas olemas,“ teatas Veiko. „See siin ei ole sitaseen, vaid **aniislehtrik**. Räägitakse, et mõni isegi sööb neid – hoolimata tugevast odekolonnimaitsest. Nuusutage, lõhnab ka nagu lõhnaõli.“

Tõepoolest, nagu odav, äärmiselt odav lõhnaõli.

Sealsamas kasvas peenikese jala otsas üks pruun seen, mis tänu Veiko teadmiste pagasile sai kohe endale nime ja ajaloo: „Üks rõngata kärbseseen, mida vanasti söödi. Parem mitte süüa, uuemal ajal räägitakse, et kõik kärbseseeneliigid võivad siiski sisaldada vähemalt jälgi mürkidest.“

Siis leidsime **tõmmuriisika**, mis on põlu alla sattunud söögiseen, sest üks Soome labor avastas temas kantserogeense

ühendi. Veiko jutu järgi on seda neis seen-tes küll väga vähe, nii et enne vähki haiges- tumist tuleks seeni süüa mitu tonni, aga parem karta kui kahetseda, eriti kui keegi meie hulgast on võimeline seeni tonnide viisi toiduks manustama.

„Tegelikult on seente söömine mõttetu, sest need ei toida,“ sõnas Veiko. „Kui eksite metsa ja nälg on kallal, sööge parem konni ja tigusid. Mina näiteks ei söö seeni metsa eksimatagi.“

„Mina jälle ei söö konni,“ trotsisin kuli- naarset perspektiivi. „Isegi kui metsa eksin, eelistaksin seeni konnadele.“

„Seeni, siis seeni, näe, siin ongi üks pisike **lakkrupik**, mis kasvab ka kuival ajal, kui seeni on metsades vähe, ja see seen kõlbab süüa,“ tutvustas Veiko mulle väikest abilist, keda surmahädas molluskite neelamisele eelistada.

Kohtasime metsas ridamisi uusi tut- tavaid, nii et legend seentevaesest Pär- numaast varises Veiko abiga järk-järgult põrmu. Näiteks **hirvepähkel**, mis maitseb metssigadele ja mida vahel ekslikult trühv- liks peetakse. **Väavelriisikas**, mis vajab kindlasti kupatamist. **Aasnööbik**, pisike seenek, mida kasvatatakse Uus-Meremaal hinnalise delikatessina veini kõrvale.

Kokku varises ka rida seentega seotud legende, millest targad seenelised ükstei- sele ikka õpetlikult räägivad. Nii ei vasta tõele, et kändudel ja kukkunud puutüvedel kasvavad seened pole kunagi mürgised. Vale. Nende hulgas on ka mürgiseid seeneliike. Ammu ei vasta tõele, et ussid-teod ja putukad mürgiseid seeni ei söö. Söövad.

Mürgised seened ei ole alati ebameeldiva maitsega, kibedad või mõrud. Eesti looduse üks mürgisem seen, **valge kärbseseen**, olla maitsetult lausa maiuspala, ehkki inimesi, kelle selliseid väiteid saaks tõsiselt võtta, leidub väga vähe.

Kui aga näete seenelist, kes kõnnib ja aina sülitab, on tegu pilvikute korjajaga. Ta nimelt otsib mahedaid, kupatamata kasutatavaid pilvikuid, neid enne korvipanekut mekkides. Mõni pilvik on nii mõru, et sellest maitsest vabanemiseks tuleb innukalt sülitada.

Samuti pakkus Veiko lahenduse dilem- male, mis seenekorjajaid juba aegade al- gusest piinanud ja kahte leeri jaganud: kas seen üleskorjamiseks tuleb selle jalg maa- pinna lähedalt noaga läbi lõigata või võib seen ka lihtsalt maa seest välja sikutada.

Veiko vastus kõlab, et seen jaoks pole sel tõesti suuremat vahet. Aga nuga kasutades tõstate korvi ja tassite koju oluliselt vähem prahti. Teisalt jälle, kui nüüd vaadata asjale läbi seeneurija (sugugi alati mitte roosade) prillide, siis tasuks seen välja tõmmata koos jalaga, sest mõnda liiki eristab teisest vaid mõni tilluke detail jala küljes. 🍄

„Tegelikult on seente söömine mõttetu, sest need ei toida,“ sõnas Veiko. „Kui eksite metsa ja nälg on kallal, sööge parem konni ja tigusid. Mina näiteks ei söö seeni metsa eksimatagi.“

WIKIPEDIA/JAMES LINDSEY

Hirvepähkel pole inimesele söödav. Küll aga armastavad seda metssead, mistõttu asjatundmatud peavad seda seent sageli trühvliks

VEIKO KASTANJE

Valge kärbseseen põhjustab amanitiinimürgistust. Amanitiin tingib surmava seenemürgistuse juhul, kui arstiabi ei ole erakordselt kiire, kohe esimeste sümptomite avaldumise järel. Surmaohtliku seenemürgistuse põhjustavad inimese elutähtsatele organitele, maksale ja neerudele tekitatud pöördumatud kahjustused

WIKIPEDIA

Väavelriisikas on väike ja habras helepruun liik, mille piimmahl on vesijasvalge, kuivades väävelkollane

VEIKO KASTANJE

Aasnööbik on nõõbikuliste sugukonda nõõbiku perekonda kuuluv seeneliik. Suurepärane söögiseen. Kasvab sageli haljasaladel ja aedades

Laubalaternad võistlustules

Pealampide hinnad ulatuvad mõnest eurost mitmesajani. Ent kas alati on kallim lamp parem kui odavam? Sellele küsimusele vastuse saamiseks andsime ühele Admiral Pitka luurevõistluse meeskonnale rajale testimiseks kaasa kolm eri hinnaklassist lampi.

Tekst: ASSO PUIDET

TEST

Testitava lambi number üks saab kaubandusvõrgust kätte vähem kui kolme euro eest. Bahamal väidetavalt Saksa turu jaoks toodetud **Stirnlampe** näeb ümbrisesse suletuna välja, nagu oleks sel soliidne metallist korpus. Pakendi kirjade järgi on tegemist vägagi võimeka lambiga. Seitse leedi, mis põlevad neljas režiimis: üks lamp korraga, kolm lampi korraga, seitse lampi korraga ning lisaks veel vilkumisrežiim. Õu jee!

Kui olete aga lambi pärast viit vandesõna ja kahte löikehaava vaakumpakendist välja kiskunud, hakkab illusioon korralikust kükloobist mõranema. Nagu ilmselt ka lambi korpus, mis mõistagi pole tehtud metallist, vaid valatud plastikust. Valatud lohakalt. Sellisest kergest ja haprast, veidi krobelisest plastikust.

Pakendist leiab ka peapaela lambi kinnitamiseks otsmikule. Esialgu ei saagi aru, kuidas tuleks see õhuke ja umbes väikese sõrme laiune kumm, mis pigem sobiks trussikuid üleval hoidma, lambiga ühendada.

Ehk ongi tegemist pakkeliini töötaja ... Ei, siiski mitte, kummipaela otstes on aasad, mis tuleb kinnitada läbi lambi korpuse küljes olevate aasade – nii käibki. Ainult et testimatagi näib, et tulenevalt vajadusest kautšukit ja tootmiskulusid kokku hoida on kummipaeltest moodustuv kinnituskonstruktsioon paslik vaid keskmisest pisemate peadega isenditele. Isegi oluliselt pisemate peadega isenditele.

Testitav lamp number kaks on eelmisest neli korda kallim ehk suurusjärgus kaksteist eurot maksev laubalatern tootjalt **Zebco**.

Kui uskuda pakendit, kus see jämedate tähtedega kirjas, on tegemist veekindla pealambiga.

Veidi väiksemalt on allpool kirjas, et veekindlus kehtib siiski vaid kuni meetri sügavusel. Seda, kui kaua lamp meetrisügavuses vees vastu peab, pole märgitud. Erinevalt testitavast number üks on sel lambil vaid üks leedpirn. Aga selle eest superhele, nagu kinnitatakse pakendil. Superhele on selle lambi tootja ettekujutuse kohaselt 80 luumenit. Olgu võrdluseks öeldud, et kallimate otsmikulampide valgusvoogu mõdetakse sadades luumenites.

Siiski, see, kellele ka 80 luumenit on liiga superhele, saab lambi kruttida särama veel poole väiksemale võimusele. Seda väidab tootja. Poole suuremale võimsusele ei saa. Küll aga on lambil suumiv funktsioon ning selle pead saab 90 kraadi ulatuses alla keerata.

Võrreldes kõige odavama testitavaga on sel lambil pea külge kinnitamiseks mõistlikult lai kummiriba. Seejuures on kinnitusrihm lambiga ühendatud juba pakendis, nii et jääb ära vajadus leiutada, kuidas üks teise külge aretada. Samuti puudub totakas üle pea käiv lisarihm, mistõttu saab selle lambi kinnitada kasvõi kiivri külge.

Jääb silma, et sisselülitamiseks on lambikorpuse peal mugavalt suur, kergelt õones pesas paiknev nupp, mille leiab vajadusel kiiresti üles. Ka kinnastatud kätega – oluline lisamugavus sõdurile.

Testitav lamp number kolm, Tikka XP, maksab umbes sama palju, kui kahe esimese hinnad kokkuliidetult ja kolmega korrutatult, ehk siis umbes täpselt 55 eurot.

Sel lambil on tootjainfo kohaselt leedpirn, mis suudab vajadusel näidata valgust võimsusega 180 luumenit. Samuti, mis väga oluline, suudab lamp hoida kons-

TEASER

PIXABAY

tantset valgustugevust, sõltumata sellest, kui palju patareides voolu on. Lamp võimaldab heita nii laia valgusriba rahulikuks tegevuseks, pikka, kaugusse suunatud valguskiirt otsimiseks kui ka nende kahe kombinatsiooni läbi metsarägastiku tormamiseks. Samuti on võimalik lülitada lamp punasele, vaenlasele raskemini märgatavale režiimile.

Nagu viieteisteurosel lambil, nii on ka selle korpuse ülaosas lai, lihtsasti leitav nupp sisselülitamiseks ja režiimide vahetamiseks. Täielikku veekindlust tootja ei luba, küll aga tagab veekindlustase IPX4 piisava ilmastikukindluse ka vihmas liikudes.

Testimine

Aga, nagu teada, on tõe kriteeriumiks praktika ja praktika käigus võib ette tulla igasugu üllatusi. Võib-olla tõesti on kolmeeurone lamp tegelikult sama hea, kui sellest paarkümmend korda kallim lamp. Seetõttu saatsimegi lambid koos meestega Pitka luurevõistluse rajale.

Enne rajale minekut

Bahama pealamp annab tõrget juba testi esimestel hetkedel, kui üritame seda võistleja külge kinnitada. Nimelt haakub üle pealae jooksev kummiriba lambi küljest lahti. Pärast mõningast pusimist õnnestub see tagasi ühendada ja lamp võistlejale kuidagi pähe venitada.

Testitav number kaks seevastu istub ilusti ja kindlalt peremeesorganismi peas ega lahku sealt ka intensiivse raputamisega. Tundub tõsine tööloom, millele saab kindel olla.

Meie favoriit, poolesajaeurone lamp *boost*'ib omaniku enesekindlust sellisel määral, et too lubab rajalt kindlalt võitjana tagasi tulla. Kui mitte luurevõistluse, siis lambitesti võitjana.

Meie favoriit, poolesajaeurone lamp *boost*'ib omaniku enesekindlust sellisel määral, et too lubab rajalt kindlalt võitjana tagasi tulla.

LISAINFO

Testitavad

Stirnlampe

Tehnilised näitajad

7 leedi

4 erinevat valgustusfunktsiooni

Toide: 3 AAA-patareid

Hind: 2.90 eurot

Zebco

Tehnilised näitajad

Veekindel

1 leed

Valgusvoog: 80 lm

Keeratav pea

Suumiv funktsioon

Toide: 3 AAA-patareid

Hind: 12 eurot

Tikka XP

Tehnilised näitajad

7 valgusrežiimi

3 leedi

Valgusvoog: 180 lm

Valguskiire kaugus: 75 m

Toide: 3 AAA-patareid

Veekindlus: IP4

Hind: 55 eurot

Pärast ööd metsas

„Valgust näitab, aga kasutajasõbralikkus on null,“ märgib kolmeurost lampi testinud võistleja Sipp ning kougib taskust välja selle, mis lambist pärast esimest ööd ja nelja kontrollpunkti järele on jäänud. Nagu selgus, ja ka arvata oli, ei suuda aluspüksikummi mõõtu rihm ikkagi lambi küljes püsida. Samuti on lambi plastikkorpusel näha juba mõrasid.

„Öösel oli peas, valgust näitas,“ mudib viieteisteurost lampi testinud võistleja Ojassalu katseeksemplari. „Ainuke asi, et see rihm tahab ikkagi ära tulla, sellega on nikerdamist,“

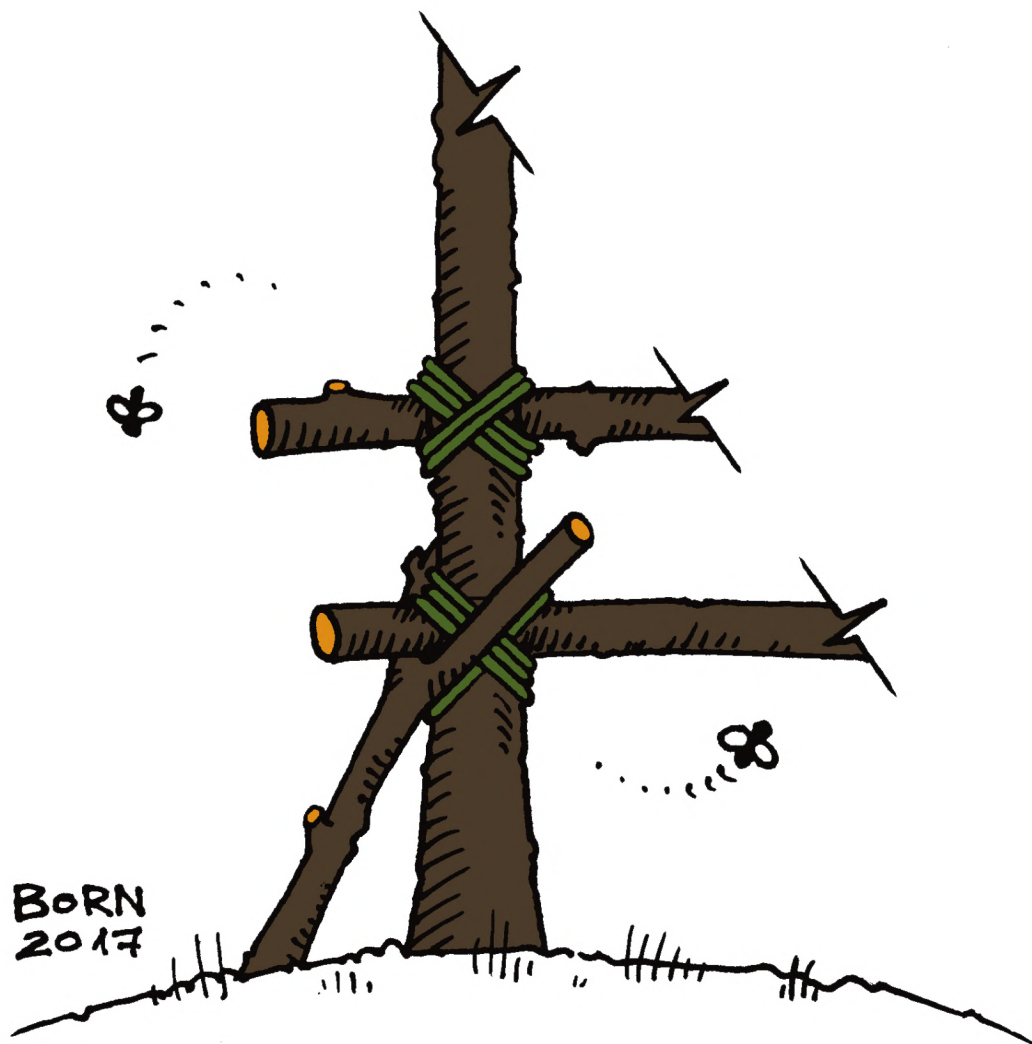
toob ta välja lambi miinused. Ja nikerdamine ei ole pingelistes oludes kindlasti see, mida lambilt tahta.

„Minu lamp on suurepärase,“ ei olnud võistleja Priil enda kasutuses ja käsutuses olnud lambi kohta pärast esimest ööd midagi halba öelda. Lamp näitab hästi valgust. Püsib hästi peas. Hoiab korralikult patareivoolu ega jookse tühjaks ka sügiseselt pikkadel öödel. Küll aga märgib Prii, et nupurežiime on lambil sedavõrd palju, et nende selgekssaamine võtab aega. Nii et selles mõttes võib see lamp odavamatele, vaid ühe funktsiooniga lampidele isegi alla jääda.

Kokkuvõte

Nõudlikule ja teadlikule kasutajale sobib **Tikka XP**. Kasutaja, kes soovib lihtsat ja tõsist töölooma, ent on valmis mööda vaatama pisukesetest puudustest, võib metsa minna **Zebco** lambiga. Ning kaubandusvõrgust kättesaadav kõige odavam lamp ... ei sobi mitte kellelegi. Kui siis ainult vaenlasele. 🍄

KUIDAS ...

... ehitada *pop-up-peldik*

Välikäimla – üks esimesi objekte, mis laagrialale tuleb rajada. Nagu iga rajatisega, sõltub sellegi vorm arhitekti nägemusest ja ehitaja käteosavusest ehk kõik on looja kätes. Siiski anname algajale käimlakonstruktorile mõned nõuanded ja juhtnöörid. Stardikapitali, millelt edasi liikuda.

Tekst: ASSO PUIDET

Jällegi, täpselt nagu iga teise arhitektuurirajatisega, on käimla juures kõige kriitilisemateks teguriteks kolm asja. Need on asukoht, asukoht ja veel kord asukoht.

Pop-up-peldik peab jääma majutusosalast vähemalt viiekümne meetri kaugusele. Kui majutusosalal on ka toitlustusala või väliköök, peab käimla jääma sellest 90 meetri kaugusele. Vähemalt.

Koha valikul tuleb silmas pidada sedagi, et asjatoimetused ei puutuks kokku veega. Ei põhja-, järve-, oja- ega muu veega. Kraavikaldale kemmergut ei ehita! Samuti on võimaluse korral mõistlik arvestada tuulesuunaga – nõnda, et käimla jääks laagrist allatuult. ▶

Koht leitud, tuleb välja mõelda märgistus, mille järgi laagrilised käimla üles leiaksid või siis teaksid sellest eemale hoida. Samuti on asjakohane vedada käimlani näiteks nöör, et ka pimedas saaks eksimatuks selle juurde liikuda.

Rusikareegli kohaselt peaks olema iga kahekümne inimese kohta üks käimla. Kui täpsemaks minna, siis vastavalt eeskirjadele, ja see on täitsa kõnekas, piisab ühest käimlast 25 mehele, aga vaid 20 naisele.

Kuid eeskirjadesse, nagu ka muusse selles kirjatükis käsitletavasse, ei maksa liialt süvitsi sisse minna. On olemas isegi valemid, mille järgi võimalikku fekaalikogust arvestades saab välja arvutada välikäimla soovitusliku sügavuse. Aga ... käimla ehitamine pole raketiteadus ega tuumafüüsika, mistõttu võiks valemid mängust välja jätta ning lähtuda tervest sõdurpoisi mõistusest.

Üks käimlatüüpe on portatiivne ehk kaasaskantav käimla, mis sisuliselt tähendab kilekotti, ämbrit või muud manööverdatavat anumad. Personaalse peldiku saabki valmistada ämbrist, sellesse mahutatavast kilekotist ning pehmest toruisolatsioonist. Aga sellel tehnoloogial me praegu pikemalt ei peatu. Samuti võib käimla põhielemendiks olla maa sisse või miks mitte ka maa peale paigutatud mahuti.

Kõige levinum on siiski maasse kaevatud auk koos seda toetava infrastruktuuriga. Selle rajamisega siinkohal jätkamegi.

Välidi okkaid ja oksid

Lihtsalt teostatava ja mugavalt kasutatava välikäimla rajamiseks on teil tarvis leida kaks üksteisest paari meetri kaugusel ühel joonel asuvat, nii poolemeetrisel ümbermõõduga puud. Enda mugavuse huvides võiks vaadata sedagi, et

puude vahele jääv maapind oleks hõlpsasti kaevatav. Ehk siis pole mõttekas valida ümber kivilahmaka sirguvaid puid.

Seejärel leidke kaks pisut peenemat palki. Sellist, mida jõuate tõsta, aga mis teie raskuse all ei murduks. See on oluline! Palkide pikkus võiks olla natuke suurem kui kahe väljavalitud puu omavaheline kaugus. Eelistada tuleks siledakoorelist, võimalikult väheste okstega lehtpuud.

Need ettevalmistused tehtud, kaevake kahe väljavalitud puu vahele auk. Umbes pool meetrit korda pool meetrit lai ja meeter sügav. Või sügavam. Väljakaevatud pinnase võite jätta samasse, augu kõrvale. Kattematerjaliks teadagi millele.

Põhimõtteliselt on käimla nüüd valmis ja kange häda korral saab seda juba kasutada. Ent ei ole just kõige mugavam lihtsalt augu kohal kükitada. Kui käed ulatuvad, võib ta-

VÄLIKÄIMLA EHTAMINE

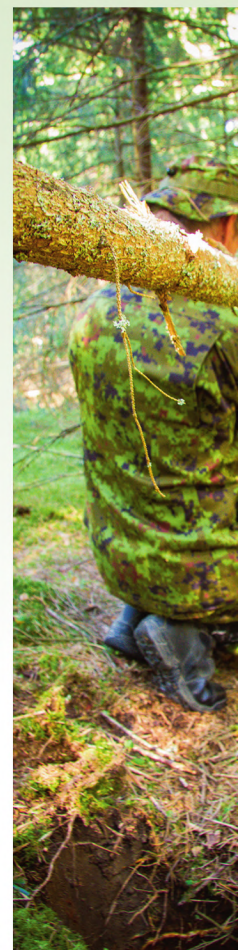

4 X ASSO PUIDET

Kaevad augu

Paigaldad istumisaluse ...

... ja seljatoe

sakaalu säilitamiseks kinni haarata ka kummalgi pool auku kasvavatest puudest. Kui käed ei ulatu, võib siduda kummagi puu külge nõorijupi, millest hoides augu kohal õõtsuda. Ent seegi pole väga mugav.

Et oleks mugav, tuleb nüüd võtta hoopis üks palkidest ja kinnitada nõõri abil horisontaalselt umbes põlvkõrguselt kummalgi pool auku kasvava puu tüve külge. Nõnda, et see jääks mõlemalt poolt ühele kõrgusele ning samale poole puud.

See ongi palk, millel hakkate asjal käies istuma, ja on oluline, et see saaks korralikult kinnitatud, muidu võite leida ennast istumas sellest samast, eelnevalt kaevatud august. Et kindel olla, võite palgi otste alla paigutada käsivarrejämedustest vertikaalpalkidest lisatugevdused. Eriti kavalad mehed kasutavad selliseks toestustööks ragulkakujulist puud, mille harude vahele toetub horisontaalpalk.

Sellega on augu kohale tekitatud õrs. Sellele toetudes on juba mõnevõrra mugavam asja ajada. Aga tasakaalu hoidmine võib siiski parajaks proovikiviks osutuda.

Seega võtke teine palk ja kinnitage alumisest horisontaalpalgist umbes pool meetrit kõrgemale vertikaalpuude külge. Aga mitte samale poole puud, vaid teisele poole kui alumine palk. See palk on teie seljatugi ning peab samuti saama korralikult kinnitatud. Nüüd saate reied toetada alumisele palgile, turja mugavalt ülemisele ning asja mõnusalt ja pingevabalt ära ajada. Primitiivne, ent siiski mõningaste mugavustega välikäimla ongi valmis.

Vaid taevas on piir

Järgmiseks, kui aega ja tahtmist on, võite kemmergut vastavalt oma äranägemisele ja võimalustele täiustada. Näiteks tekitate seljatoeks olevale palgile pehmenduse samblast,

sokist või mõnest muust käepärasest vahendist. Kinnitate sobivasse kaugusesse mõne oksa külge rulli WC-paberit. Veidi eemale puu külge kätepesuks kanistri. Veate ümber käimla varjestusvõrgu, et asjaajamine oleks privaatsem. Tõmbate üle epitsentri koormakile, et õrrel istudes vesi krae vahele ei tilguks. Paigutate kusagile lugemislektüüri. Ja nii edasi ja nii edasi. Nagu öeldakse, piiriks on vaid taevas. Või selle objekti puhul pigem põhjavesi.

Liiale ei maksa muidugi kahminna. Sest kui laager kokku pakitakse, tuleb ka käimla likvideerida. On isegi eeskiri, et pärast käimla likvideerimist ja kinniajamist peaks vormistama paberi selle kohta, et niisugune asutus selles konkreetses kohas paiknes ning kasutust leidis. Ent jällegi, reaalses maailmas seda üldjuhul ei tehta ja paberit on käimlas juba niigi piisavas koguses määratud. 🌿

Ning ongi valmis!

LISAINFO

Välikäimla ehitus

Vaja läheb:

Labidas
Umbes 8 m tugevat nõõri
Kirves või saag
Nuga

Soovituslik lisavarustus:

WC-paber
Maskeerimisvõrk
Koormakile
Traat
Värske Kaitse Kodu!
Veekanister
Kätepesuvahend
Sääsetõrjevahend
Sadakond meetrit peenikest nõõri

Ehitamiseks kuluv aeg:

Sõltub väga paljudest teguritest. Tihedusest ja konsistentsist – maapinna omast siis. Floora rikkusest, füüsilisest võimekusest ja kaasavõetud varustusest. Aga umbes tunniga võiks käimla kenasti valmis saada.

Ants Kaljurand – kes ta tegelikult oli?

Ants Kaljurand oli üks sõjajärgse Eesti kuulsamaid metsavendi. Legendaarseks ei muutnud seda meest aga niivõrd tema teod, kui võrd talle omistatud hüüdnimi Hirmus Ants.

Tekst: MATI MANDEL

Hirmus-Antsust liikus legende juba mehe eluajal. Kirja on need pannud pärast sõda end varjates ringi liikunud ja päevikut pidanud kirjandusloolane, bibliofiil ja õpetaja Jaan Roos (1888–1965).

Siinkohal kõige tuntum Hirmus-Antsu lugu tema sulest.

„Hiljuti saatnud ta Pärnu paremasse hotelli ühel päeval teate, et tahab seal öhtul kell 8 öhtust süüa ja oma sünnipäeva pühitseda. Kaetagu talle

selleks ajaks laud söökide ja jookidega. See pannud hotelli personali kihama. Kohe teatatud võimudele, kes vastavaks ajaks olnud kõik jalul. Hotelli ümbrus olnud maskeeritud ja maskeerimata mehi täis. Kell 8 sõitnud hotelli ette auto, milles oli sees Vene kõrgem sõjaväelane. Ta jättis auto ukse ette ja läks hotelli sisse, kus nõudis endale öhtusööki napsidega. Nähes valmis seatud lauda, nõudnud seda kohe endale. Talle

öeldud küll, et see on kaetud teisele inimesele. See polevat aidanud midagi. Ta võtnud laua endale. Öhtusöök kestnud 1,5 tundi. Siis kutsunud ta kelneri, nõudnud arve ja maksnud nõutava summa sõnalausumata ühes jootrahaga ning lahkunud siis. Pärast leiti ühe toiduriista alt sedel: „Siin sõi öhtust ja pühitses oma sünnipäeva Hirmus Ants.“¹

Rahvasuus levinud lugudel polnud paraku palju ühist tegelik-

kusega. Mõned Antsu mehed käisid tšepoolest ka Pärnu ja Tallinna restoranides, pole aga teada, et seda oleks teinud Ants Kaljurand.

Kes oli Ants Kaljurand?

Ants Kaljurand sündis 20. oktoobril 1917. aastal Tallinnas.² Tema ema Juula oli sündinud 1887. aastal, isast andmed puuduvad. Antsu ja ema perekonnanimi oli Siitse, mis eestistati Kaljurannaks. Ants elas emaga väikeses majakeses Põhja-Saaremaal Pidula lahe ääres, Kehila küla lähedal. Praeguseks on Antsu lapsepõlvkodu täielikult hävinenud.

Ants Kaljurand õppis Pidula koolis. Mäletatakse, et ta olnud kooliajal hea võrkpallimängija.³ Ants käinud noorukina sageli paadiga lähel kalal.⁴

Teatavasti valitses Saaremaal tööpuudus. Paljud saarlased otsisid tööd mandril. Ka Ants tuli Pärnumaale Mikhklisse, kus sai kohe Õepa küla Sepa tallu sulaseks. 1937. aastal tuli Mikhklisse ka tema tulevane sündpaatia Vilma Vinter.⁵

1938. aastal tegi Ants läbi ajateenistuse Eesti kaitseväes, teenides 1. jalaväerügemendis Narvas. Antsu tegevusest vahetult pärast juunipööret pole midagi teada. Nõukogude võimu vägivald sundis paljusid mehi end varjama. Sellele andis uue tõuke sõja algus ja kutsealuste mobilisatsioon, mis kuulutati välja 3. juulil 1941. aastal. Metsavennad hakkasid hõivama vallamajasid. Soontaga valdas otsiti üles kõik peidetud relvad. Vankripussidest ja pudelitest tehti käsigranaate, laenguks sai kivilõhkumiseks kasutatud lõhkeaine. Viimaseks piisaks kannatuste karikas oli käsk minna kindlustustöödele. Mässu Mikhklis juhtis endine vallavanem Mihkel Soodla. 6. juulil piirati vallamaja ümber, ametnikelt nõuti allaandmist. Kui vastust ei tulnud, vallutati hoone tormijooksuga. Vallamajas olnud inimesed suleti arestikambrisse. Hiljem tulistati pimedasse ruumi, kus asusid vahistatud. Tulistajate hulgas oli ka Ants, kes sai lasta kaks lasku, siis tuli relval tõrge. Vahistatud jooksid ruumist välja ja nad lasti põgenemisel maha.

Kui loodi Omakaitse, astusid kõik mässust osavõtnud sinna. Nimi Hirmus Ants jäi Kaljurannale külge juba siis. Punaarmee vange saade-

tud Pärnusse, konvoeerijaks olnud ka Ants. Tal polnud relva, hoidnud vaid kätt taskus. Seljas olnud tal aga sinise värviga määrdunud tunked. Sakslased vaadanud seda pikka ja kogukat meest ja öelnud: „Hirmus mees!“⁶

7. juulil toimus Mikhkli surnuaia lähedal lahing Vanamõisa poolt Mikhklit rünnanud hävituspataljoni ja kohalike talumeeste vahel. Hävituspataljon vallutas Mikhkli, mitmed mehed tapeti.

9. juulil jõudsid Mikhklisse sakslased koos omakaitselastega. 11. juulil maeti langenuid ja mõrvatuid. Ants Kaljurand käis Mikhkli meestega ka Märjamaa lahingutes. Samuti oli Ants lühikest aega vallavanema abi. Augustis astus ta vabatahtlikult Saksa armee teenistusse ja osales rühmakomandörina 8. diviisi 39. eripataljonis Pihkva rinde lahingutes. Teda autasustati nelja medali ja kahe aumärgiga. Lahingutes sai Ants ka haavata.

Metsavend Hirmus Ants

1944. aasta septembris Ants deserteerus ja tuli tagasi Soontaga valda. Saanud vallast tõendi, et tal lubatakse elama minna Saaremaale, siirdus ta Lihulasse. Seal pidasid miilitsad aga Kaljuranna kinni ja saatsid Tallinnasse Kopli laagrisse. Laagrist õnnestus tal koos kaaslasega põgeneda. Viimase lasksid jälitajad maha, Antsul õnnestus aga peituda ning Pärnumaale tagasi jõuda. Teel kohtus Ants Ülo Kaaluga. 8. detsembril 1944. aastal hakkasid nad pidama šifreeritud päevikut. Nad läksid Õepa külla ja hakkasid ehitama punkrit. Nende esimene,

Nõukogude võimu vägivald sundis paljusid mehi end varjama. Sellele andis uue tõuke sõja algus ja kutsealuste mobilisatsioon.

täielikult maa-alune punker valmis 12. jaanuaril. Seal tehti süüa, kuu- lati välisraadiote saateid ja mängiti ajaviiteks ka kaarte. Antsu ja Üloga liitus ka endine vallavanem Mihkel Soodla.

Kui Ants Kaljuranna armsam Vilma Vinter Soontaga vallamajas kinni peeti, üle kuulati ja arestikambrisse suleti, tulid Ants ja Ülo 28. veebruari öösel, võtsid valla käskjalalt võtme ja vabastasid Vilma. Teisel korral oli aga olnud 15 sõdurit. Kui need Antsu ja Ülot tulistasid, andsid ka metsavennad teise korral aknasse tuld.

1945. aasta märtsis vahistati kaks talumeest, Anton Soopõld ja Arnold Kiisk, ning suleti vallamaja arestikambrisse. Ühel ööl tulid Ants, Ülo ja Mihkel Soodla vallamaja juurde, lammutasid kangiga arestikambri seinad ja vabastasid arreteeritud. Kui neid jälle teiselt korral tulistati, andis Soodla aknasse automaadivallangu.

Eesti NSV siseasjade rahvakomissar Kisseljov on toimunud Moskvale maalinud hoopis vägeva pildi: „Õöl vastu 31. 3. 45. sooritas 10–12 inimesest koosnenud relvastatud bande kallaletungi Soontaga valla täitevkomiteele, eesmärgiga vabastada kaks reeturit, kes olid arreteeritud maakonna NKVD operatiivvoliniku poolt. Hoone läheduses paiknenud kolm 138. laskurpolgu võitlejat ei riskeerinud bandiitidele vastupanu osutada. Bandiitide hulgas on kindlaks tehtud Kaljurand, kes oli 28. veebruaril 1945 samast ruumist vabastanud naise, kes oli arreteeritud sama NKVD voliniku poolt. Bandiitide otsimine käib.“⁷

Nii Hirmsa Antsu metsavennakuulsus aina kasvas.

1945. aasta kevadel viibisid Ants ja Ülo organisatsiooni Eesti Vabastamine nõupidamisel Maimas. Seal räägiti, et kohe puhkeb sõda Inglismaa ja Nõukogude Liidu vahel, mida tuleb kasutada Eesti iseseisvuse taastamiseks.

Õöl vastu 1. maid 1945 heiskasid nad Soontagana valla täitevkomitee hoonele sinimustvalge lipu. Ants Kaljurand on hilisemal ülekuulamisel selgitanud, et lipu heiskamise põhieesmärgiks oli soov näidata, et hoolimata täitevkomitee hoone ▶

valvest on lipu heiskamine ikkagi võimalik.⁸ 21.–28. oktoobrini ehitati Kiisama küla lähedale uus punker.

1945. aasta novembris röövis metsavendade rühm, kuhu kuulusid ka Antsu mehed, Lavassaare turba-tööstuse poodi. Viidi ära 12 ülikonda, 5 paari jalatseid, 6 tekki, 18 särki ja pesu. See aktsioon on märgitud ka Kaljuranna ja Ülo Kaalu päevikusse.⁹

Kiisama punkrit kasutasid Ants ja Ülo 1946. aasta jaanuarini, siis tuli asukohta vahetada. Siirduti Õepa ja Kuhu küla vahel asunud punkrisse. Seal elati 1946. aasta märtsini. Siis jäeti see asustatud kohtadest kaugel asunud peidupaik maha, elades Lassma mägedes onnis. Vahepeal liitus nendega mitu metsavenda. Antsu salgaga tegi koostööd valla täitevkomitee sekretär Lilli Alamäe, kelle kaudu saadi mitmeid liikumiseks vajalikke dokumente. Kuid Alamäe sattus ülekuulamiste käigus julgeoleku võrku ja värvati agendiks (agendinimi „Ellen“). Tema kaudu plaanis NKVD metsavennad kinni võtta. Antsu ja Ülo Kaalu kohtumiskohale Lilli Alamäega seati varitus. Kui mehed sinna jõudsid ja varitsejaid märkasid, algas tulistamine. Antsul õnnestus põgeneda, Ülo Kaal sai aga pähe haavata ja langes NKV-Dlaste kätte. Julgeolekumehed arvasid, et nad on tabanud just Kaljuranna. Põhjuseks oli ilmselt asjaolu, et Ülo juurest leiti kott Ants Kaljuranna ja Vilma Vinteri kirjadega. Kuna Ülo ja Ants olid välimuselt ikka väga erinevad, pidi NKVD informatsioon Ants Kaljuranna isikukirjeldusest siis veel üsna puudulik olema.

28. juunil suri Ülo Kaal NKVD haiglas. Ants Kaljurannale oli kaaslase hukkimine ilmselt tõeline šokk. Mõne aja olevat ta veetnud täiesti omaette, varjates end Võrungi mõisa lähikonnas.

1947. aasta kevadel siirdus Ants Kurese külla. Sealkandis tutvus ta Saaremaalt pärit metsavenna „Meinhardiga“. Viimane elas sel ajal Kirbla ja Soontaga valla piiril metsa ehitatud punkris. Seal peitusid siis veel Harri Valla ning Paadremaalt pärit vennad Johannes ja Aleksander Kiviselg. Aleksander oli varjanud end juba Saksa okupatsiooni ajast peale, Johannes oli aga olnud nii Omakaitstes kui ka Saksa sõjaväes. Harri Valla oli teeninud kuni 1944. aasta septembrini Eesti laskurkor-

Teda autasustati nelja medali ja kahe aumärgiga. Lahingutes sai Ants ka haavata.

puses, viimase Saaremaale jõudes sellest aga deserteerunud. 1945. aasta aprillis ta vahistati. Kuressaare vanglas sai Valla tuttavaks Saksa sõjaväes teeninud „Meinhardiga“, kelle õige nimi oli Heino Kaup või Kaur-Kaup.¹⁰ Kui neid maikuu lõpul või juuni algul rongiga Tallinna viidi, hüppasid mõlemad Karuse ja Tuudi peatuste vahel rongilt maha ja siirdusid Vigala valda, kohtusid hiljem vendade Kiviselgadega ja läksid nende punkrisse. Varsti kolis sinna ka Ants Kaljurand.

Harri Valla hakkas valedokumentidega liikuma palju linnades, esijoones Pärnus ja Tallinnas. 1947. aastal käisid ka teised metsavennad korduvalt Tallinnas. Seal liitus nendega ka Saksa sõjaväe taustaga Karl Verpson, kes sai hüüdnimeks Must Juhan.

Olukord muutub kriitiliseks

1947. aasta teisel poolel tuli Kaljuranna salgale hakata enda ülalpidamiseks raha hankima. Võeti suund kaupluste, pankade ja nõukogude asutuste röövimisele, et varustada end toiduainete, rõivaste, jalanõude ja rahaga. Selleks sundis elu ise. Taludele oli peale pandud ränk maksukoorem, sealt polnud enam abi loota. Juulis röövisid metsavennad küüdivankrit, mis viis Rootsi jaama võid, 3. novembril võeti maksuinspektor Ado Laurilt ja tema relvastatud saatjalt Koonga lähedal ära 800 rubla, 14. novembril saadi Koonga võitõöstusest 60 412 rubla, 28. novembril aga Audru finantsinspektorilt 59 000 rubla. Rööviti ka mõnd talu, kuid üksnes neid, kes olid saanud oma vara ebaseaduslikul teel.¹¹

27. aprillil 1948 sünnitas Vilma Antsule tütre. Siis aga oli Antsul juba suhteid ka teiste naistega. Ka metsavennapunkrisse Rootsi jaama ja Vastupää küla vahel ilmusid naised: esmalt Elfriede Mägi, kellest sai Antsu armsam, hiljem ka Linda Hiir,

kellest sai „Meinhardi“ armuke.

1948. aastal liitusid Kaljuranna salgaga 1926. aastal sündinud ja Kasari või Võhma külast pärit Heino Vaan ning sama sünniaastaga Arvet (Arved) Pill. Heino oli olnud Saksa sõjaväes, seejärel mobiliseeritud Punaarmee, kuid pääsenud sealt halva tervise tõttu, töötanud Kasari piimatööstuses valvurina ja siis liitunud illegaalidega. Arvet oli olnud Saksa lennuväe abiteenistuses, viidud sealt Saksamaale ja Tšehhoslovakkiasse, sattunud Punaarmee kätte ja vangilaagrisse, toodud 1946. aastal Tallinnasse ning hiljem vabastatud. Tema vanemad olid pärast märtsipommitamist kadunud. Tallinnas tutvus nooruk Kurese külast pärit neiuga, tuli temaga koos Kuresele ja sealt metsavendade juurde.

1948. aastal jätkus rahavedajate röövimine ja kaupluste rüüstamine. 6.–7. mail rööviti Lõpe kooperatiivkauplust, 8. juunil Soontaga valla raamatupidajat, 17. juulil Audru kooperatiivkauplust, 27. juulil Kihlepa poodi, 27. augustil Rootsi poodi, 15. oktoobril kinoautot Rootsi raudteejaama lähedal.

Oli ka mitmeid rüüstamisi, mille eesmärgiks polnud raha ja esemete hankimine, vaid mis olid pööratud uue võimu ametiisikute või nõukogude asutuste kui selliste vastu.

Nii rüüstati 1948. aasta 26. aprillil Audrus valdadevahelist miilit-sajaoskonda ja 19. oktoobril Kirbla vallamaja. 18. mail aga tapsid Antsu grupi mehed (Antsu ennast kaasas polnud) Vigala ja Kullamaa valdade piiril Eesti NSV Ministrite Nõukogu inspektori Suurkase.

Ka NKVD ei maganud. Sama aasta 22. juunil algas suuroperatsioon, mille käigus arretereeriti mitmed Relvastatud Võitluse Liidu liikmed, aga ka Ants Kaljuranna gruppi kuulunud Linda Hiir ja Elfriede Mägi. Aleksander Kiviselg arretereeriti, Johannes Kiviselg sai kinnipidamisest surma. Augustis vahistati veel mitmeid Kaljuranna grupiga seotud inimesi Kurese ja Vastupää külates. See oli tugev hoop metsavendadele, kes pidid nüüd vahetama asukohta. Suve lõpus liikusid mehed ilmselt Kiisamaa küla ümbruses. Arretereeritud oli välja pekstud infot Kaljuranna grupi allesjäänud liikmete ja nende sidemete kohta kohalike abistajatega. Peale Kaljuranna olid salgaga veel Karl Viikberg, Harri Val-

Ants Kaljuranna surmaotsus viidi täide 13. märtsil 1951. aastal

la, Karl Verpson, Arvet Pill ja Heino Vaan.

15. novembril arreteeriti Pärnu raudteejaama sööklas rüselamise käigus Karl Verpson. Samal päeval võeti Pärnu polikliiniku massaažikabinetis kinni Harri Valla. Kuna mõlemad mehed saadi kohe rääkima, laekus palju informatsiooni salga abistajate ja informatsiooniga varustajate kohta. Vahistati ka kõik nendega seotud naised ja 16. novembril endine Soontaga vallavanem Mihkel Soodla. Viimaselt saadi andmed Ants Kaljuranna tütre ema Vilma asukohast ning ka teisest sümpaatiast Liisa Alangost, kes oli 1948. aastal sünnitanud Antsule poja. 1948. aasta 24. detsembril tulid Ants Kaljurand ja Arvet Pill Parasmaa küla Männiku tallu. Peagi piirati aga maja ümber. Metsavennad varjusid talli, selle läbiotsimisel löid puruks metsapoolsed aknad ning põgenesid lausa maja piiranud kuulipilduri asukoha suunas. Arvet sai küll põgenemisel haavata.

1. jaanuaril 1949 viibisid Kaljuranna grupi liikmed Õepa küla Mardi talu lähedal. Heino Vaan läks tallu. Sinna tulid aga läbiotsijad ning Vaan sai põgenemisel surma.¹²

Arreteeritud metsavennad ning nende abistajad mõisteti 26. märtsi 1949. aasta erinõupidamise otsusega pikkadeks aastateks vangilaagrisse. Märtsiküüditamise käigus viidi Siberisse aga veel 120 valla inimest.¹³

Mitmed Kaljuranna salga liikmed olid lubanud, et kui tuleb uus küüditamine, takistavad nad seda. Tegelikult oli osa neist siis juba arreteeritud, teisi jälitati pidevalt. Küüditamise takistamiseks puudusid neil igasugused võimalused.

Ants Kaljuranna salk hävitati 1949. aasta jaanipäeval. Olles juba enne kõvasti napsitanud, osalesid mehed jaaniõhtusel peol Võitra külas. Homikul jäid nad küla lähedusse kraavipervele magama. Julgeoleku informaatore teatas sellest NKVDle. Mehed piirati kell 15 ümber, nad püüdsid osutada vastupanu, mille käigus Aleksander Valter tapeti, Arvet Pill sai aga raskesti haavata. Haavata sai

1947. aasta teisel poolel tuli Kaljuranna salgal hakata enda ülalpidamiseks raha hankima. Võeti suund kaupluste, pankade ja nõukogude asutuste röövimisele.

ka Kaljurand, kellele löödi täagihaav selga. Järgnesid pikad ülekuulamis- ja piinamis- ja peks.

13.–17. novembrini 1950 kestis Tallinnas sõjaväetribunali istung, kus nii Ants Kaljurand, Arvet (Arved) Pill kui ka nendega mõnevõrra seotud Juhan Metsäär surma mõisteti. Surmaotsus viidi täide 13. märtsil 1951. aastal.

Ants Kaljuranna arreteerimise ning surmaga tema kuulsus veel ei kadunud. Hirmus-Antsu nime kasutades tegutsesid edasi veel mitmed teised metsavennad, aga ka lihtsalt röövlid. 🍀

Allikad:

- 1 Jaan Roos. Läbi punase öö III. 1948. ja 1949. aasta päevik. Tartu, 2001, lk 116
- 2 Ants Kaljuranna, Arvet (Arved) Pilli ja Juhan Metsääre uurimistoimik. ERAF 129 SM, 1, 25819, 1, lk 5
- 3 Jakob Margilt suusõnaliselt 30.12.2008
- 4 Heino Vooglaiult suusõnaliselt 26.09.2009
- 5 Vilma Läätselt suusõnaliselt 2008
- 6 Vilma Läätselt suusõnaliselt 2008
- 7 ENSV SARKi eriteade NSVL SARKile 31.03.1945. ERAF, f. 131 SM, 1, 29, 98
- 8 Ants Kaljuranna ülekuulamise protokoll 19.11.1949. ERAF f. 129 SM, 1, s. 25819, 1, 183p–184
- 9 Ants Kaljuranna ja Ülo Kaalu päevik. ERAF, f. 129 SM, n. 1, s. 25819, 4, lk 140–141
- 10 Mati Mandel. Kogu tõde Hirmus-Antsus? Tallinn, 2010, lk 68 ja viide 93
- 11 Samas lk 71–72, 77–79
- 12 Samas lk 115–118
- 13 Küüditamine Eestist Venemaale. Märtsiküüditamine 1949. 2. osa. (Represeeritud isikute registrid (RIR)). Raamat 5. Koostanud Leo Õispuu, Tallinn, 1999

Aeg parandab kõik haavad? Ei!

Vanarahvas soovib sügisel, mil looduses on rohkem niiskust ja mädanemist, haavadega ettevaatlik olla – teadagi, mädaaku. Tänapäeva esmaabis aastaag enam põletikuteket ei määra. Haava ohtlikkus sõltub hoopiski selle asukohast, suurusest, sügavusest ja saastumisest.

Tekst: KAIDO TAMM

Haava paranemine on füsioloogiline protsess, mida kiirendada ei saa. Küll aga sõltub õigesti osutatud esmaabist ja ravist optimaalne ja tuisistusteta paranemine. Kas me räägime rahvatarkusest või tänapäevasesest lähenemisest, haavaravi eesmärk on sama: põletiku lühendamise, infektsiooni vältimise, paranemiseks soodsate tingimuste loomine ning tuisistuste ärahoidmine.

Eelmisel sajandil soovitati haava pesta kusega, paistetusele äädikat ja raviks vaiku. Tänapäeva esmaabi-paunas neile ravimitele kohta ei ole. Küll aga võiks selles leiduda lisaks sidemetele ja plaastritele ka vee baasil antiseptiline lahus, hüdrogeel,

haava sidumiseks kasutatav vase-liin- või silikoonkihiga haavavõrk ja polüvidoonjodiidi sisaldav salv.

Ent mis üldse on haav? Haava võib defineerida kui nahka või limaskestaga kogu ulatuses läbivat vigastust, millel on konkreetne väline põhjus. Näiteks traumahaav on marrastus, hammustus-, löike- või torkehaav, kergem põletus jne.

Seevastu haavand on peamiselt sisemistel põhjustel tekkinud kudede kahjustus (nt verevarustuse häire, diabeetiline haav jne), mis paraneb tavaliselt aeglaselt. Üldjuhul

Haavade tohterdamiseks võiks esmaabipaunas olla lisaks sidemetele ja plaastritele:

Antiseptiline lahus

Haavavõrk

Hüdrogeel

Polüvidoonjodiid

on kõik argielus tekkinud haavad mikroobidega saastunud ning vajavad antiseptikat. Sündmuskohal tuleb hakkama saada käepäraste vahenditega, pärast esmaabi andmist aga tagada puhtus, vältimaks mikroobide sattumist haavale.

Sellele, et midagi on valesti läinud ja infektsioon tekkinud, viitavad haavapiirkonna punetus, temperatuuri tõus, valulikkus ja mädase eritise teke. Seepärast on kõige olulisem esmalt haava ja selle ümbrust ohtralt loputada, et uhtuda sellest välja võõrkehad, kahjustatud kude ja mikroobid.

Haava loputamine

Mida põhjalikumalt haava loputada, seda väiksem on hilisem bakteritest tingitud haavapõletiku risk. Haava

loputamiseks sobivad puhas jahe kraanivesi, füsioloogiline lahus või spetsiaalsed haavaloputusvahendid. Lahtistel haavadel ei tohiks kasutada alkoholi sisaldavaid antiseptikume, soovitatavad on vesilahused. Kraaniveega loputamise järel tuleks haava hilisemal korrastamisel kasutada ka mingit antiseptilist vahendit, et vältida bakterite paljunemist haavas. Haava veritsemisel tuleb verejooks peatada, näiteks puhta sidemega haavale surudes, ja seejärel loputada. Seejuures ei soovitata enam loputamiseks kasutada laialt levinud vesinikperoksiidi, millel on rakke ja kudesid kahjustav kõrvaltoime. Küll aga võib vesinikperoksiidi kasutada kuivanud verejääkide eemaldamiseks haava ümbruse tervelt nahalt. Samuti sobib see

hästi vereplekkide eemaldamiseks riidetelt.

Haavade kaudu võib loodusest inimorganismi sattuda ka pinnases elav bakter *Clostridium tetani* e teetanus – raske, krampidega kulgev ja surmaga lõppeda võiv haigus. Teetanust ennetatakse vaktsineerimisega. Täiskasvanutele annab vaktsiin kaitse kuni 10 aastaks, selle aja möödumisel on vajalik revaktsineerimine.

Haava ravi

Väiksemad vigastused paranevad organismi enda immuunsüsteemi kaasabil. Vaja on aga tagada selleks optimaalsed tingimused. Tõsisemaid haavu, näiteks saastunud traumahaavu ja põletushaavu tuleb töödelda antiseptikumiga, et vältida haavanakkust. Euroopa haavaravispetsialistide konsensus on hinnanud tõhusaimateks ja minimaalsete kõrvaltoimetega paikseteks vahenditeks polüvidoonjodiidi, polüheksaniidi ja ioonilist hõbedat sisaldavaid antiseptikume. Need ei kuivata ega kahjusta haava ja ümbritsevat kudesid, erinevalt vanadest aegadest peale kasutatud briljantrohelisest, mis kuivatab haava ning värvib selle rohelisteks, nii et pole võimalik eristada põletikulise punetuse teket haavas. ▶

Haava võib defineerida kui nahka või limaskestast kogu ulatuses läbivat vigastust, millel on konkreetne väline põhjus. Näiteks traumahaav, marrastus, hammustus-, löike- või torkehaav, kergem põletus jne.

PIXABAY

Haavade ravimisel tuleb kindlasti tegeleda ka haavavaluga. Tugev valu aeglustab haava paranemist. Haavavalu vaigistamiseks sobib suurem osa käsimüügis olevaid valuvaigisteid. Valusaim protseduur haavahoolduses on sageli aga sidemevahetus. Et seda natukenegi leevendada, tuleks hoiduda abrasiivsetest ja ebemelistest sidemematerjalidest. Samuti ei tohi haava külge jäänud sidet lahti rebida – see tuleb haavaloputuslahusega niisutades lahti leotada.

Haava sidumine

Haava paranemiseks vajalik granulatsioonikude moodustub verekapillaaridest ja vajab normaalseks arenguks ühtlast temperatuuri ning mõõdukat niiskust. Samuti vajab haav paranemiseks õhku, kuid see ei tähenda, et haav võiks jääda sidumata. Side imab haavaeritist, kaitseb uute mehaaniliste vigastuste eest ja hoiab paranemiseks vajaliku niiskust. Tänapäevased haavasidemed on üldiselt ka õhku läbilaskvad.

Side tuleb fikseerida kindlalt, vältides aga liigset survet, et jätta ruumi võimaliku turse tekkeks.

Valusaim protseduur haavahoolduses on sageli aga sidemevahetus. Et seda natukenegi leevendada, tuleks hoiduda abrasiivsetest ja ebemelistest sidemematerjalidest.

Haava niiskusesisaldust aitab hoida haava loputamine igal sidumisel ja haavageeli kasutamine. Viimane toimib niisutavalt, pehmendab ja puhastab, samuti aitab vähendada valu, säilitab haava niiskuse ja takistab sideme kleepumise haava külge.

Sideme valikul tuleb haavaeritise hulka arvestades valida vastava imamisvõimega side, mis ei kleepuks haava külge. Takistamaks haavasideme kinnikleepumist on soovitatav kasutada vastavat haavavõrku (vaseliin- või silikoonkattega haavavõrk) või salvmassiga immutatud võrksidet (hüdrokolloidside, geel- või silikoonkihiga vahtside).

Haavade katmiseks võib kasutada ka sobiva niiskustaseme tagavaid plaastreid. Plaastri valikul lähtutakse haava suurusest, asukohast ja seisundist. Nüüdisaegsed haavaplaastrid reguleerivad samuti

haavaeritist ning kaitsevad haava nii mehaanilise trauma kui ka bakterite eest. Samuti põhjustavad vahetamisel minimaalselt valu- ja lükkust ning et neid vahetatakse harvemini, on ka haava traumeerimine minimaalne. 🌱

Naiskodukaitse lood loevad

Naiskodukaitse 90. juubeliaasta puhul algatas Naiskodukaitse ajalookomisjon meenutuste ja mälestuskildude kogumise. Alljärgnevalt toome mõned näited elava ajaloo talletamisest, mis loodetavasti ärgitab teisigi oma mälusahtleid korrastama, oma lugu jutustama.

Tekst: KADI KASS

Üleskutse ei puuduta tegelikult üksnes naiskodukaitsjaid, vaid kõiki kaitseliitlasi, kodutütreid ja noorkotkaid – jagage oma unikaalseid kokkupuutepunkte Naiskodukaitsega! Meenutus ei pea olema sugugi pikk ja lisaks sündmustele võib meenutada ka emotsiooni – uhkust

või segadust, rõõmu või tobedat olukorda, sõprussuhete loomist või põnevaid kogemusi, imetlust, millised vägevad naised/mehed/noored meil on vms. Samuti ootab ajalookomisjon fotosid Naiskodukaitse taastegutsemisaja algusest, eriti perioodist enne digipildistamist. 📷

KÕIK LOOD JA PILDID ON OODATUD LINGIL

<https://goo.gl/forms/UCYsAqWJPKIAEmhF3>

või

ajalugu@naiskodukaitse.ee

NAISKODUKAITSE

ASTA LUKSEPP, Tartu

Meenutusi Naiskodukaitse tegevuse taastamisaegadest

Kõige raskem oli alguses info edastamine. Mõned päevad peale koosolekut läksime Dagmariga Postimehe toimetusse Asta Niinemetsa jutule. Palusime, et meist ja meie plaanidest ilmuks väike nupuke. Läks mitu nädalat, kuid infot lehes ei olnud. Tundsin tollaegse Postimehe ajakirjaniku Anu Jõesaare isa. Viimane oli küll juba surnud, kuid ta oli pärit minu koduvallast ja samuti represseeritud. Palusin Anu Jõesaarel kaasa aidata Naiskodukaitse kohta artikli ilmumisel. Paar päeva hiljem helistas mulle koju Asta Niinemets ja teatas tulivihase häälega, et see artikkel ilmus. See ilmus tõesti ja nii hakkas meile juurde tulema uusi liikmeid. Oli väga meeldiv, et meiega liitus Aija Javois, mitmekülgsete võimetega tütarlaps, kes hakkas meile inglise keelt ja enesekaitset õpetama. Need kursused algasid jaanuaris 1992. Enesekaitsetreeneriks oli ta ise. Tollal oli minu kodutelefon info vastuvõtmiseks ja edastamiseks. Enesekaitsekursuste läbiviimiste kohta panime kuulutuse lehte. Huvi selle vastu oli suur. Mäletan, et registreerisin neile kursustele üle 140 inimese. Tegutses kolm rühma. Kursused olid tasulised ja ruumid tuli üürida. Naiskodukaitse liikmetele olid kursused poole soodsamad. Sealt saime ka natuke raha, mida kulutasime ratsutamistreeningute eest tasumiseks. Elvas saime kasutada lasketiiru.

INGE LETTU KOGU

MARIS SOONSEIN, Tartu/Tallinn

1999. aasta võidupüha paraadist Valgas

Minu teada oli 1999. aasta paraad esimene, kus Naiskodukaitse pidulikult oma karbiga väljas oli. Toona ei olnud ühtset vormi, lihtsalt saime suunised: umbes põlveni seelik, valge pluus ja must jakk, väikese kontsaga mustad kingad. Peas oli kõigil must barett, käes valged kindad. Ega valgeid kindaid polnud muid võtta, kui aiatarvetest rohimiskindad, peopesad kummitäpilised. Oma mäletamist mööda nägime suurepärased välja, väga pidulikud ja ilusad. Just täna vaatasin esimest korda 1999. aasta salvestust ETV arhiivist ja ega see nii soliidne ikka pole kui tänapäeval ühesuguse vormiga. Samm võib-olla polnud ka nii taktis kui nüüd, aga süda oli ikka soojadest tunnetest ja uhkusest punnis.

Saabusime Valga linna päev enne paraadi, üks ikka peaprooviks. Juba peaproovi kamandati meid pidulikus vormis, mille kui oavarrest kalkanud vihm aluspesuni läbi kastis. Ööbisime kuskil koolis ning kuivatasime vorme, püüdsime õlapatsokke vormis hoida. Hommikuks olime jälle nagu nukukesed. Väga lõbus oli kogu aeg, ega ühelt äsja 18aastaseks saanult pole muud oodatagi, aga oluline tähis ja suunis oli see paraadi tunne, nagu ka üldse Naiskodukaitsega liitumine ühe noore inimese elus kindlasti.

TIIU LEITU, Elva

Kuidas prouast sai härra või vastupidi

1992. aasta manöövril Elvast Otepäele koos kaitseleitlastega pidime ööbima metsas. Meil oli kaasas erksavärviline telk (kollane-oranž), mille siis püstitasime. Kaitseleidiu mehed said kõvasti naerda „seda naiste aru“, kui nägid meie telki, sest meie annaksime oma asukohast kohe kergesti „vaenlasele“ teada, ja käskisid okste abil telgi „nähtamatuks“ teha. Meenub ka üks teine mälestus, kus sain Johannes Kerdi allkirjaga tänukirja. Tänukirjas oli märgitud HR Tiiu Leitu. Sealsamas üleandmisel Elva lasketiirus märkas Aivo Kapten tehtud viga ja parandas hr pr-ks.

TIIU LEITU KOGU

MONIKA PAULSEN, Rapla

Kuidas meie peale „kaevati“

Pörgupõhjal toitlustamine oli minu jaoks teine kord elus kokata suurte kateldegaga. Olin toidujagaja. Kairi Baumer ütles, et marineeritud sibula-kurgisalatit on täpselt arvestatud, igaühele 1 lusikatäis. Kui paned rohkem, istud lõpus ise kaussi. Viimastele peab ka jaguma. Vallo Unga söi toidu ära ja tuli nuiama, et anna veel salatit, see on nii hea. Pane kohe topsik täis. Ei julgenud anda, kuid ütlesin, et küsi peakokalt. Kairi lubas ja naeris, et tegelikult teeb ta alati rohkem. Seekord läks hästi. Sama ürituse pühapäeva hommikul, kui ma võileibu tegin, tuli üks tuuletõrjuja kööki ja ütles, et esmaspäeval läheb ta staapi meie kokkade peale kaebama. Mina kui õpilane Kiir ehmatasin ära ja küsisin, kas mingi toit võttis kõhu lahti või? Tema ütles, et ei. Kui laagrisse tulid, oli püksirihma pannal siin augus, nüüd ei mahu viimasesegi, tuleb auke juurde teha. Sedasi siis kiideti kokkasid. Ja see mees oli Vallo Unga isa. Olen pärast seda mitmel Pörgupõhjal toitlustanud ja kui neid mehi näen, läheb tuju kohe heaks.

MONIKA PAULSENI KOGU

MONIKA LEOSK, Pärnumaa

Roosa tutimütsiga metsas

Talveks 2012 olin olnud NKK liige umbes aasta ja tundsin militaarvõhikuna vajadust minna sõduriõppe baaskursusele, et oma väljaõpet parandada ja ühtlustada. Kursuse eelteates seisis, et kel laigulist vormi ei ole, pangu end välitegevusteks sobivalt rõivasse. Hommikuses võimlemistunnis rivistati kursus üles. Kursusevaanem tervitas, jäi siis veidikeseks mõttesse ning hakkas selgitama laiguvormi eesmärki metsas. „Kel laigulist vormi ei ole, see peaks valima võimalikult tumedad rõivad ja kohe kindlasti peaksid: mütsid, kindad, saapad, sallid olema musta värvi.“ Vaatasin siis ringi, kursusel oli koos minuga kolm naist ja ainult mina seisin seal naeratava näo, suure neonroosa tutimütsi ja lilleliste labakinnastega ning mõtlesin, millesse ma küll end mässisin.

MONIKA LEOSKI KOGU

Kanepi jaoskonna naised uurimas ajaloolist fotot oma eelkäijatest

Naiskodukaitsejate tegevus väärrib usaldust

Kui Põlva jaoskonna naiskodukaitsejad 20. augusti pärastlõunal Alle-Saija Teatritallu vabariigi taasiseseisvumispäeva tähistamisele jõudsid, mängis rahvamuusikaansambel Sirgutii Arvo Pärdi Ukuaru valssi. Vähesed teavad, et selle nime all rahva meeltesse talletunud meloodia esialgne nimi oli „Usalda“.

Tekst: MARGIT ÕKVA

Usaldus on inimsuhete üks olulisemaid, kuid samas ka kõige riskantsemaid komponente. Olla usaldusväärne ja usaldada kaaslasi ebakindlatel ja rasketel aegadel on inimolemuse suuremaid väljakutseid. Naiskodukaitse kui organisatsiooni sündki toetus suuresti usaldusele. Nii selgus taasiseseisvumispäevale pühendatud vestlusringis, mille külaliseks oli palutud Naiskodukaitse taastamisjärgne esinaine (1992–2005) Dagmar Mattiisen.

Esimesed katsetused

17. veebruaril 1990 võeti Kaitseliidu taastamisel aluseks kunagised programmdokumendid ning ajutises põhikirjas sätestati muuhulgas ka Kaitseliidu naisorganisatsiooni loomine.

„Kuigi Kaitseliidu põhikirja järgi tulnuks taastada ka Naiskodukaitse, seda tol hetkel veel väga tõsiselt ei võetud: Juhan Algu ja Enn Tarto arvasid, et naised võiksid ise enda organisatsiooni taastada. Ainus, kes Naiskodukaitse vajadust laiemalt mõistis, oli kindral Aleksander Einseln. Korea ja Vietnami sõjas karastunud mehena oli ta näinud, mida naised suudavad. Ta hindas naiste lojaalsust haavatute ja hukkunute eest hoolitsemisel. Kui mehed on orienteeritud agressiivsusele, siis naiste panus ja tegevus taotlevad säilitamist,“ meenutas Dagmar Mattiisen.

Esimesed katsetused organisatsioon taastada tehti 1990. aastate alguses, kuid need jäid tulemusteta. Miks taastamine viibis?

Dagmar Mattiisen rääkis, et kui talle ühel koosolekul tehti ettepanek hakata eest vedama Naiskodukaitse taasloomist, siis arvati, et tulemus on lihtsalt formaalne.

„Mina võtsin oma ülesannet väga tõsiselt. Mehed ajasid oma asja ning Kaitseliidu endagi taastamine käis läbi erimeelsuste. Malevad olid enamasti isetekkelised. Allorganisatsioon sai luua, aga ainult olemasoleva maleva juurde. Kui malevate struktuur enam-vähem paigas oli, sai järjekindlamalt hakatud nõudma käskkirju allorganisatsiooni moodustamise kohta. Naised olid ju malevate juures olemas ja tegevus käis, aga käskkirjade väljaandmine viibis.” sõnas Mattiisen.

Naiskodukaitse rollist nüüd ja praegu

Niisiis on ajalgu näidanud, et haavade lappijatena on naised asendamatud. Aga praegu pole ei sõda ega kriisi. Enamik vestlusringis osalenutest on kokku puutunud arvamusega, et Naiskodukaitset puudub tänapäeval mõistlik väljund ning tegevus on pigem klubiline.

Enamik vestlusringis osalenutest on kokku puutunud arvamusega, et Naiskodukaitset puudub tänapäeval mõistlik väljund ning tegevus on pigem klubiline.

Dagmar Mattiisen: „Ka klubiline tegevus aitab vajadusel inimesi tunda ja kokku kutsuda. Olgu see kasvõi tavaline mokalaat, kuid ka sedakaudu saab teada, mis inimesed need on, kellele sa kriisi korral loota saad, või mida neilt oodata on.”

Naiskodukaitjad ise muidugi teavad, et pelgalt klubilise tegevusega ei ole võimalik Naiskodukaitse ülesandeid täita: töö erialagruppides ja noortega, pidev enesetäiendamise, valmisolek toita kiiresti ja palju inimesi jne.

Organisatsiooni ülesannetest saame lugeda, et koostöös Kaitseliiduga tuleb osaleda Eesti iseseisvuse ja põhiseadusliku korra kaitset ning kodanike julgeoleku kindlustamisel; levitada isamaalisi aateid ja süvendada rahvuslikke tundeid; aidata kaasa rahva kaitsetahte kasvatamisele; koolitada oma liikmeid,

suurendades nende toimetulekuvõimet hädaolukordades; suurendada kodanikualgatuslikku tegevust; pakkuda liikmetele ja teistele isikutele võimalusi ning väljaõpet rahva igapäevaturvalisuse suurendamiseks ja keskkonnasäästliku eluviisi väärtustamiseks; väärtustada pere ja naise rolli ühiskonnas.

Et see ikka nõnda on olnud, seda kinnitas ka taasiseseisvumispäeval mängitud, Naiskodukaitse ajaloo jutustav etendus „Minu kohus!”, mille autoriteks olid Eha Jakobson ja Tuulike Mölder. Ka pealtnäha pehmed tegevused kasvatavad kindlameelsust ja loovad vajaliku pagasi, et keerulistelgi aegadel üheskoos oma väärtuste eest seista – üksteist usaldades.

Taasiseseisvumispäevale pühendatud programmi, kohviku, näituse ja vestlusringi korraldas Kanepi jaoskond. 🌱

Katkend näidendist „Minu kohus!” – ajast aega on naistele omane hoolitseda kannatanute eest

2 X MARGIT OKVA

Naiskodukaitse mobiilirakendus ehk äpp aitab kriisideks paremini valmistuda

Naiskodukaitse töötab pidevalt selles suunas, et vastavalt vajadustele ja muutunud oludele koostöös teiste institutsioonidega elanikkonnakaitse teemadega rohkem ja süsteemsemalt tegeleda.

Tekst: AVE PROOS

Üks meie ülesanne on siiani olnud pakkuda nii Naiskodukaitse liikmetele kui ka kaitseliitlastele ja teistele inimestele võimalusi ja väljaõpet, et rahva igapäevane turvalisus ja ohutusala teadmised oleksid suuremad. Tänapäeval, mil maailm on keeruline ja väga ebastabiilne, vajame aga realselt üha rohkem ja operatiivsemalt infot ja oskusi erinevates olukordades reageerimiseks ning hakkamasaamiseks.

Miks me seda äppi teeme?

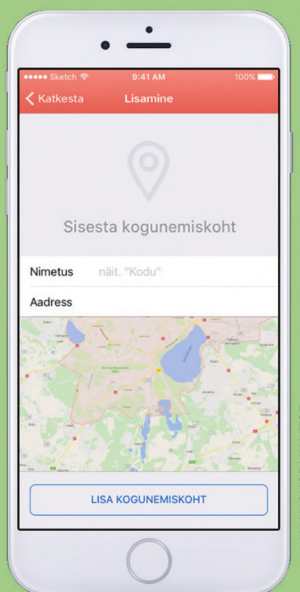
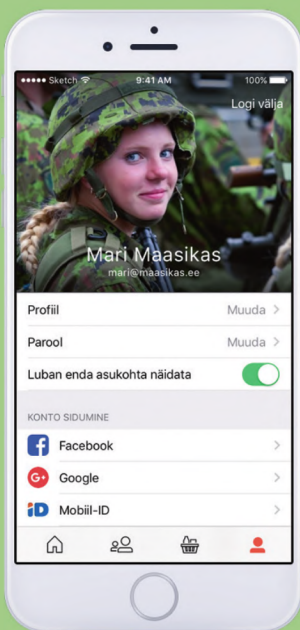
2016. aastal töötati Naiskodukaitse välja ohutushoiu kursus, mis pakub väljaõpet meie oma liikmetele. Naiskodukaitse poole pööratakse tihti küsimusega, millal hakkate kursust läbi viima elanikkonnale laiemalt. Kuna meie ressurss on piiratud ning koolitame ka oma instruktoreid ise, siis isegi kui väga sooviksime, et kõik Eesti inimesed saaksid vastavaid teadmisi nüüd ja kohe, kulub selleks veel aega ja ressurssi ning täielikult Naiskodukaitse seda ülesannet enda õlule võtta ei saagi.

Seetõttu tulime Naiskodukaitse mõttele välja töötada oma tegevuse spetsiifikast, sh uuest ohutushoiu teemast lähtuv, inimestele praktilisi nõuandeid jagav mobiilirakendus. Eesmärk on atraktiivse rakenduse kaudu neid juhiseid rahva seas levitada ning selleks teeme koostööd kõikide asjassepuutuvate osapooltega. Meil on Riigikantselei juures tegutseva elanikkonnakaitse rakkerühma heakskiit ning päästeameti ennetusbürooga on läbi räägitud infomaterjalide kasutamine.

Oleme teinud taustauuringut ega leidnud, et Eestis mõni sarnane mobiilirakendus juba kasutusel oleks. Küll aga kasutatakse sarnaseid mobiilirakendusi nii käitumisjuhiste kui mitmesuguste hoiatuste edastamiseks edukalt mujal maailmas.

Mida äpp sisaldab?

Naiskodukaitse mobiilirakendus hakkab sisaldama nii ohutushoiu kursusel õpetatavaid materjale kui ka muud eri olukordades toimetulekuks tarvilikku infot, sh Naiskodukaitse teistel kursustel õpetatavaid tarkusi. Rakendus on uuendatav,

3 X NAIKODUKAITSE

vastavalt regulatsioonide ja juhendite muutumisele hakatakse seda operatiivselt kaasajastama.

Kindlasti leiavad inimesed sealt käitumisjuhised ja koduste varude nimekirja elanikkonnakaitse rakkerühmalt. Infot saab näiteks esmaabi, tule- ja veeohutuse, loodusõnnetuste, elektri- ja veekatkestuste, küberturvalisuse ja julgeolekuohutude kohta.

Lisaks on rakendusse koondatud hädaabinumbrid, millele saab sealt otse helistada. Soovi korral võimaldab äpp turvalist sisselogimist, pakkudes lisaks juhenditele ja infomaterjalidele väärtuslikku infot perekonna toidu- ja muude eluks vajalike varude seisu kohta, samuti võimaldab luua peresiseseid gruppe, et üksteisega ühenduses olla ning määrata ka kogunemiskohti evakueerumise korral.

Mobiilirakenduse üks eelisvõrreldes interneti ülespandud materjalidega on see, et kõige olulisemad juhised on kättesaadavad ka juhul, kui võrguühendus puudub, lisaks on kõik vajalikud juhised ühes kohas paari kliki kaugusel. Inimesed saavad infot ligi igal ajal ja igas kohas.

Tulevikus oleks mobiilirakendust koostöös vastavate asutustega võimalik edasi arendada ning lisada sellele näiteks otseteavituste saatmise pereliikmetele ning pereliikme asukoha pärimise reaajas. Näiteks esivaates oleks nupp „Teavita minu asukohast“ ning rakenduse sees saame igale inimesele klikkides näha tema saadetud asukohta kaardil. Võimalusi rakenduse edasiarendamiseks on palju ning loodame väga, et vajadusel on kõikidele arendustele olemas ka turvalised lahendused.

Praegu on mobiilirakenduse täpse sisu ja lahenduste väljamõtlemine töös. Kuna äppi on võimalik jooksvalt täiendada ning me töötame seda välja kogu elanikkonna turvalisuse ja erinevateks olukordadeks valmisoleku parandamise nimel, kuulame meelsasti ettepanekuid, millist infot rakendus kindlasti sisaldama peaks ning milliseid funktsioone võiksime sinna tulevikus veel planeerida. Oma ideid võib saata aadressile ave.proos@naiskodukaitse.ee.

Noorte suvised seiklused:

Rock'n'roll ja kuivtoit

Jõgevamaal korraldatud rahvusvaheline noortelaager Baltic Guards koondas Kirna õppekeskusesse üle saja noore Eestist, Lätist, Leedust ja Ühendkuningriigist. Ikka selleks, et harjutada rahvusvahelist koostööd ning, mis veelgi olulisem, luua sõprusidemeid.

NOORED

Tekst: GUNNAR VASEMÄGI

Enne, kui algas laagri kõige suurem ettevõtmine, maastikumäng, testiti osalejate osavust meeskonnatöös, orienteerumises ja muudes maastikul hakkama saamise oskustes. Ei saa ju metsa lasta kedagi, kes ei mõista kompassi õiget pidi käes hoida. Nii kulusid paar esimest päeva Kirnal juba omandatud teadmiste demonstratsiooniks ja uute omandamiseks.

Ainult tuima teadmiste taganõudmisega laagris ei piirdu. Meeleolukaks kujunes omalaadne „tantsulahing“. Algas see maoride tuntud sõjatantsuga ning jätkus moodsamaks krutitud eesti rahvamuusika saatel ringikepsutamise ja inimskulptuuride omavahelise jõukatsumisega.

Suurim ettevõtmine oli siiski maastikumäng, millele kvalifitseerumiseks tuli läbida test. Testi mitteläbinud jäid Kirnale, teised lubati metsa.

Sõõru metsade vahele, igatahes!

Maastikumängus osalejad, varustus ja instruktorid laaditi veoautodele ning algas üle viiekümne kilomeetri pikk motoriseeritud rännak Kirnalt Sõõru metsadesse.

Maastikumäng polnud mingi niisama metsas trallitamine, enne loodusesse minekut loeti ette legend. Üldiselt oli jutt selline: kuskil Eesti metsades redutavad pahalased, kes on pihta pannud igavese energia allika. See on nii vägev, et varustaks ära terve maailma. Baltic Guardsi liikmete ülesanne on sullerid tabada ning igavese energia allikas neilt ära võtta.

Noortest moodustati salgad, nad said ülesande ja kaardi ning suundusid baaslaagriks olnud Männiku laskepaigast metsa. Seal tuli juba ise hakkama saada, olgu vastaseks siis maastik, vihm, metsikud loomad või igal pool ringiluusivad pahalased, kes otse loomulikult polnud igavese energia allika loovutamiseks sugugi vaimustuses.

Päris omapäi muidugi ei oldud, igat gruppi saatis instruktor, võistlejad varustati GPS-tracker'itega ja ka raadioside oli olemas. Kaduma ei läinud

keegi. Nii veedeti metsas kaks ööd ja päeva. Toitlustamisega tuli ise hakkama saada. Osalejad said Eesti päritolu 24 tunni toidupakid, sisu lõuna- või õhtusöögiks moondamisega pidi ise toime tulema. Mõned väliskülalised ütlesid küll toidupakkide sisu olevat, hm, veidra maitsega, aga sellest hoolimata nälga keegi ei jäänud.

Pahalased tegid tunga

Suur finaali saabus viimase laagripäeva hommikupoolikul, kui lõpuks avastati vanast karjäärst peitupugenud pahalased ja loomulikult ka igavese energia allikas suure sinise potsiku kujul. Pahad osutusid vintskeks vastaseks ega tahtnud sugugi alla anda, kuid see neid ei päästnud.

Suur sinine potsik leiti üles, kuid ... mida polnud, see oli see va energiaallikas, mida oli mitu päeva mööda metsi taga aetud. Selle asemel oli tünnikeses põnev paber, millest võis järeldada järgmist: pahad on siiski suutnud energiaallika Eestist välja smuugeldada ning see asub ilmselt Lätis. Seega toimub järgmine Baltic Guards Lätis. Olgu öeldud, et Baltic Guards ongi 2012. aastal Lätis alguse saanud ettevõtmine ning tänavune laager oli järjekorras juba kuues.

Ja oligi enam-vähem kõik. Järgnes sõit tagasi Kirnale, kus toimus laagri pidulik lõpetamine, misjärel osalejad said sõita koju, rikkamad kogemuste ja uute sõprade võrra. 🍀

jaht igavesele energiale, vetikasõda ja koeratoidukonservid

Kaitseliidu noorte suvi on alati põnev ja seiklusi täis. Üks vahva laager teise järel. Ka tänavune aasta ei olnud erand, pakkudes erilimelisi, eri raskusastmega laagreid lausa seinast seina.

Kuskil Eesti metsades redutavad pahalased, kes on pihta pannud igavesse energia allika. See on nii vägev, et varustaks ära terve maailma.

LISAINFO

Tegime osalejate hulgas kiire küsitluse ja siin on mõned arvamused laagrist.

Kuidas meeldis Baltic Guards 2017?

- Vinge!
- Suurepärane! Sain palju sõpru!
- Päris lahe!
- Algul ma ei saanud aru, miks ma siia tulin. Õppetunnid venisid, aga kui läksime metsa, muutus kõik väga kiireks. Pidev pinge, kunagi ei teadnud, mis sind ees ootab jne. Minu arvates parim ja raskeim laager, milles olen selle aasta jooksul osalenud!

Parim asi Baltic Guardsil?

- Seltskond!
- Kõik oli äge!

Osaled järgmisel aastal uuesti?

- Igal juhul!

Tüüpiline Baltic Guardsil osaleja: nägu naerul, käes kaart ja kompass ning silmis otsusekindlus

Naeru, pisaraid ja pidu merekaldal

Täpselt samal ajal, kui rahvusvaheline noorteseltskond Kirnal ja Sõõru metsades seikles, korraldasid Harju maleva aktiivsemad noored oma rühmajuhikoolituse viimaseks etapiks 200 lapsele suvelaagri.

Tekst: LEILA MEISTER

Korraldajatele algas laager 27. juuli hommikul, kui saadi kokku Harju malevas, et pakkida autodele laagri jaoks vajalikud asjad. Et enamik korraldajaidki nägid laagripaika esimest korda, siis tutvuti sellega ning määratleti laagriala - WC, telkla, köök. Seejärel hakkasime asju lahti pakkima. Poole pakkimise pealt jõudsid kohale ka esimesed laagrilised, mis tekitas korraldajate ja laagriliste seas segadust, sest enamik asju olid veel pooleli. Sellegipoolest seati sisse registreerimine ning jagati kätte telk, eeskavade teemad ja ohutustehnika ning asjad loksusid enam-vähem paika.

Pärast kosutavat kõhutäit avati laager rivistusega ja laagri korral-

damine anti ametlikult tulevastele rühmajuhitidele üle.

Pärast seda oli noortel aega oma eeskavadega tegeleda. Igale rühmale oli eelnevalt antud teema ning nad pidid oma tegelaskujusid jälgendades neist talendid tegema. Samal ajal, kui rühmad harjutasid etteasteid, seadsid korraldajad õhtuks valmis mere ääres paikneva lava.

Õhtu lõpetasime nautides lojuvat päikest, naerukaja ning muusikalisi etteasteid. Korraldajad panid öö jooksul paika järgmise päeva täpse tegevusplaani ning tegid kokkuvõtte esimesest päevast.

Pärast äratust oli klassikaline hommikuvõimlemine ja gruppidesse jagunemine. Sellel päeval tegut-

sesid oskuste töötoad 12 teemal: metallist ehete meisterdamine, floristika, kala küpsetamine, rännak, laptuu, autod, psühhobuss, langevari, vabatahtlike päästjate ülespandud takistusrada, seebi viltimine, ehitamine ning muidugi ei puudunud ujumas käimine.

Omandati palju uusi kogemusi ja õpiti eluks vajalikke oskusi. Näiteks seda, kuidas puhastada kala või milliseid taimi tohib looduses kasutada. Valmisid kaunite keerdude ja kujudega sõrmused, mida

LISA INFO

TAGASISIDE NOORTEL

Korraldajad said osalejatelt palju positiivset tagasisidet, kiideti korraldajate meeskonnatööd ja laagri korraldust, mis oli veidike ootamatu, kuid mida oli väga meeldiv kuulda. Noortele meeldisid töötoad, kõige meeldejäävamateks olid inimlauajalgpall, eneseväljendus ja takistusrada. Vaba aega oli piisavalt, seejuures toimus alati mingi tegevus. Nõrga küljena toodi välja see, et vahepeal sai vetsupaber otsa ning et kõik pidid oma nõud ise ära pesema.

TAGASISIDE KORRALDAJATELT

See, et laager realselt pihta hakkas, jõudis meile vaimselt kohale alles siis, kui esimesed osalejad laagriplatsile jõudsid. Üksteist aidates saime siiski koostöö toimima ja probleemidele leiti kiirelt lahendused. Tänu vigadele saime ennast ületada ja parandada. Kuigi mõned asjad ei tulnud päris nii välja, kui lootsime, ning improvisatsioonist jäi vahepeal väheks, andsid kogenumad rühmajuhid meile nippe enda parandamiseks.

Paraku kaasneb pikkade päevade ja magamata öodega halb tuju, seetõttu tekkisid meil omavahelised pinged ja tülid, mis said aga tänu laagriliste meeldivale tagasisidele kiiresti lahendatud.

Omandati palju uusi kogemusi ja õpiti eluks vajalikke oskusi. Näiteks seda, kuidas puhastada kala või milliseid taimi tohib looduses kasutada.

kanti uhkusega terve laagri vältel. Õhtu oli päeva lõbusaim osa, nimelt toimus vahupidu, mille tegid võimalikuks Kolga vabatahtlikud päästjad.

Kolmanda päeva teemaks oli sport. Kokku oli kaheksa erinevat töötuba: käsipall, orienteerumine, takistusrada, ujumine, laskmine, *team building*, eneseväljendus ja inimlauajalgpall.

Atraktiivseim töötuba oli takistusrada, kus sai nautida vetikavanni ning otsida mereveest autorattaid.

Julgemad rühmajuhid läbisid samuti selle raja, et olla noortele eeskujuks. See lõppes sellega, et kõik loopisid üksteist vetikatega.

Viimasel päeval tulid meile külla viikingid, seejärel sai mõõkadega võidelda ja ennast lõplikult välja elada, et siis koju puhkama minna ja perele uutest kogemustest rääkida. Ent veel enne seda toimus lõpuriivistus, tänati laagrilisi, korraldajaid ning abilisi, värsked rühmajuhid said laagri korraldamise eest kätte ka kauaoodatud märgid. 🍀

LEILA MEISTRI KOGU

KÕRGETASEMELINE ISIKUVARUSTUS

Militaarrõivad

AS Proline on ameti-, vormi- ja lahingurõivaste arendamise ning tootmisega tegelev Eesti ettevõtte.

Rõivastuse väljatöötamisel kasutame Eesti armeeüksuste poolt maailma erinevates kriisikolletes saadud praktilisi väärtuslikke kogemusi. Tihedas koostöös eriuksuste ja turvateenistustega loome me rõivastuse, mis tagab parima võimaliku kaitse erinevates karmides töökeskkondades ja kõikides ilmastikutingimustes.

E-poes on müügil AS Proline poolt arendatud Eesti digilaigust tooted.

Militaarrõivaste e-pood nüüd avatud:
www.proline.ee/pood/tootekategooria/militaarrõivad

AS Proline militaar

Vett ja vilet üleelamiskursusel

Ent ka see ei ole veel kõik. Metsas igavese energia allikat ot-sivatest ja meres vetikasõda pidavatest noortest mitte väga kaugel, Juminda poolsaarel oli samal nädalalõpul kodutü-tarde ja noorkotkaste SERE A üleelamiskursus.

Tekst: HELIS PERK

24. juuli hommikul alustasime au-tosõiduga oma teed Juminda pool-saarele Leesi rahvamajja, kust oli start 5päevasele üleelamiskursusele SERE A. Eelnenud päevadel olime läbimõeldult ja pikalt arutades ära pakkinud oma koti asjadega, mis meie arust viieks päevaks hädavaja-likud on.

Kohale jõudes kästi meil välivor-mi alla kohe panna ujumisriided.

Ujumisriided vormi all, saime kaks kotti. Suur prügikott ja väik-sem suhkrukott. Enne meid kohale jõudnud kursusekaaslaste pealt nägime, et hakkame oma asju sor-teerima: mida võtame kaasa ja mida mitte.

Instruktoritel oli konkreetne nimekiri laagris kohustuslikest asjadest. Need olid: üks vahetussärk, ühed vahetussokid, soe pesu, üks paar aluspesu ja telefon. Ülejäänud asjad, ka kaasaostetud söök, läksid prügikotti, mille saime tagasi alles laagri lõpus.

Asjad pakitud, oligi aeg asuda viiepäevasele seiklusele. Hetk enne minekut anti kõigile kilekotiga kaasa üks õun, Snickersi šokolaad ja väike pudel vett. Seejärel kõndisime kaile, kust istusime päästeparvedele ja sõitsime merele.

Järgmised 3 tundi pidime võit-leva vähese õhu, kitsa ruumi ja paati tungiva veega. Siis eemaldati lõpuks parvelt kate ja kõik, mida nägime, oli väga palju merevett ning kaugel paistev maa.

Enne maaleasumist said kõik proovida päästeraketi laskmist. Seejärel oligi aeg randuma hakata. Selleks pidi paar inimest paadist välja hüppama ja hakkama seda lük-kama, nende seas mina. Mõnda aega

lükatud, viis paat meid rannikule lähemale, kus pidime parve kum-muli ajama ja siis uuesti õigetpidi keerama.

Kuus tundi pärast teeasumist jõudsimegi lõpuks rannikule, seljas läbimärjad riided ja vett täis saapad. Kõik ootasid juba kannatamatult laagripaika jõudmist ning kuivade ja soojade riiete selgapanemist. Kui see hetk kätte jõudis, saime selga panna vaid kuiva aluspesu ja särgi, sest muud meil lihtsalt kaasas ei olnud. Pidime leppima läbimärgade pükste ja saabastega.

Et päev oli juba hiline, pidime hakkama endale magamisasemeid ehitama. Meile näidati, kuidas punuda kangastelgedega pilliroost matti ja ehitada koormakattest katus. Siis selgus ka, et õhtusöögiks on meile ette nähtud need õunad ja Snickersid, mis meile päeva alguses anti. Kahjuks polnud keegi meist sellega arvestanud ning paljud olid oma koti sisu juba enne merelemi-nekut ära söönud või need merel olles kaotanud. 22 inimese peale oli meil kokku alles paar õuna ja Snickersit.

Õnneks oli meil küllalt alles vett, kuid ka seda ei saanud juua ilma teistega arvestamata. Niisiis otsus-tasimegi oodata hommikusöögi. Kuigi meil olid jalas märjad püksid,

möödus esimene öö ilma suurema külmatundeta.

Nälg – parim kokk

Järgmisel päeval heiskasime laagri-lipu, kaevasime metsa WC ning meil olid ka tunnid, kus õppisime tule tegemist, vee saamist ja kogumist ning jahtimist. Järgmised kolm päe-va möödusidki enam-vähem ühte-moodi. Iga päev olid tunnid, kus sai-me uusi vajalikke teadmisi, mis on looduses ellujäämisel hädavajalikud. Lisaks eelmainitud teemadele oli meil tund söödavatest ja ravimtai-medest, kalastamisest, tööriistade ohutusest ja hooldusest, looduslikest orientiiridest, matkamisest ja es-maabist, samuti õppisime erinevaid noalõikeid, kauguste määramist ja noa teritamist.

Iga tunni lõpus anti meile prak-tilised ülesanded, mille pidime kind-laks ajaks valmis saama, kasutades etteantud tööriistu (nuga, kirvest, hiljem ka saagi) ning metsas lei-duvat materjali. Päevade jooksul valmisid saag, kompass, lingud, söestunud riie, matkakott, matka-kepp ja õng.

Kui tavaliselt on laagrites kolm söögikorda päevas, siis selles laagris pidime hakkama saama etteantud kogustega, mis tuli alati jagada võrdselt 22 inimese vahel. Viie päe-va jooksul saime lõkkel küpsetada mereande (karpe, tigusid, kaheksa-jalgu, kala), porgandit, kartulit ja kaalikat. Öövalves, mil lisaks lõkkele pidime valvama ka mereranda, leid-sime kahel hommikul kivide vahelt plekkpurke hommikusöögiga. Ühel korral oli 22 inimese peale neli purki virsikukompotti ja teisel korral 11

Instruktoritel oli konkreetne nimekiri laagris kohustuslikest asjadest. Need olid: üks vahetussärk, ühed vahetussokid, soe pesu, üks paar aluspesu ja telefon. Ülejäänud asjad, ka kaasaostetud söök, läksid prügikotti, mille saime tagasi alles laagri lõpus.

purki tomatikastmes ube. Viimas-tele oli meie eksitamiseks peale kirjutatud „koeratoit“.

Kuna selline söök pole just igapäevane, kiusas tühjakõhutunne sageli ka pärast söögiaega. Tihti, tundide vahel ja ülesandeid täites, võis kuulda, kuidas keegi räägib oma lemmiksöögist, milline šokolaad talle maitseb või mis teda laagri alguses prügikotti pandud kotis ootab. Meile anti iga päev ka üks lutsukomm, mis oli kõigile miljoni dollari väärtusega.

Kere kuumaks

Neljandal päeval toimusid SERE A 1. olümpiamängud ehk igasugused võistlused: tule tegemine kolme eri moodi, saagimine, söödavate ja ravimtaimede otsimine. Iga ala parim sai auhinnaks šokolaadi.

Kõige meeldejäävam laagrihetk saabus viimasel õhtul, kui instruktorid ehitasid meile pajuokstest ja koormakattest sauna, mille keskele pandi lõkkel kuumaks aetud kivid. Keha saunas kuumaks aetud, suundusime üle väikeste ja suurte kivide merre. Pärast istusime kõik lõkke ääres ja ajasime juttu, kuni saabus öörahu.

Laagri viimasel hommikul hakkasime kohe laagriplatsi korrastama ja valmistusime lõpumatkaks. Pidime jätma endast maha nii vähe märke, kui vähegi võimalik, ja koristama tekkinud prügi. Läbisime veel varustuse kontrolli ning olimegi valmis isevalmistatud matkakottidega teele asuma. Miskipärast „valetati“ meile jälle, et lõpumatk on 17 km ning pärast Leesi rahvamaja, mil läbitud oli 8 km, olime valmis edasi liikuma, siis aga öeldi, et oleme jõudnud lõpp-punkti ning saime tagasi oma prügikotid.

Õeldi küll, et enne lõunasööki ei tohi kaasavõetud toitu süüa, kuid sellest hoolimata leidus ikka neid, kes nurga taga oma saiakesi või küpsiseid sõid ning teistelegi jagasid.

Taaskohtunud oma mahajäänud asjadega, saime ennast lõpuks pärast viit päeva ka pesta, sh hambaid. Küll kaussides ja külma veega, kuid see oli siiski päeva tipphetk. Ihu puhas ja riided vahetatud, saime ka lõunasööki. Kartul, kaste ja salat oli pärast viit metsapäeva justkui pidusöök. Naljatasime, et mis see kahvel veel on ja kuidas seda üldse käes hoidma peab. 🍴

Üleelamislaager pole just jalutuskaik pargis. Või siis on, aga tühja koti, tühja kõhu ja isevalmistatud, ellujäämiseks vajalike esemetega

Saabasteta Rootsis esikohale

Augusti keskpaigas osalesid Jõgeva kodutütred Vällinges Rootsi kodukaitse noorte kompleksvõistlusel, kust naasid tüdrukute arvestuses esikohaga.

Tekst: SIGRID KÜLAOTS

Võistkonna liikme Mari Uha sõnul tuli võistlusel kasutada nii meeskonnatöö oskust kui ka individuaalseid teadmisi. Mõõtu võeti erinevatel aladel alates granaadiviskest ning lõpetades laskejooksuga.

Üks laskeülesannetest oli kiiruse peale. Nelja lasu sooritamiseks märklehele oli aega 12 sekundit. Takistusrada oli Jõgeva kodutütartele küll füüsiliselt koormav, kuid

sellest hoolimata väga põnev. Rajal oli tellingutel roomamist, autorehvi veeretamist, konteineritest üle ronimist ja kõite otsas rippumist. Orienteerumisrajad seevastu olid üpris lühikesed ning hea koha tagas neiu-tele kiire liikumine rajal. Maastik oli Rootsile kohaselt kivine ja mägine.

Võistluse teisel päeval pidi kõigil rajal kaasas olema oma relv ning viimase päeva stardijärjekorra ot-

sustas eelmisel päeval väljakujunenud pingerida. Jõgeva kodutütred ei alustanud viimast ülesannet kõige paremalt positsioonilt, kuid nende tugev võitlusvaim ei lubanud siiski alla anda ning rajal anti endast kõik. Võistkonna liige Kati Kaas ütles, et suure võistlushasardi tõttu tuli nii mõnelgi nende meeskonna liikmel läbida osa lõpujooksu distantsist ilma ühe saapata. Tüdrukute sõnul olid võistluse ajagraafikud väga hästi paigas, kõik asjad tehti neile arusaadavaks ning hoolitseti selle eest, et kõigil oleks hea.

Kokku osales võistlusel 72 võistkonda, nende hulgas viis Eestist. Kodutütarde võidukasse võistkonda kuulusid Kati Kaas, Mari Uha, Triin Schaffrik ja Helis Perk, keda toetas Jõgeva Ringkonna Kamari rühma vanem Vaike Niklus. 🍀

4 X VAIKE NIKLUS

NOORED

Vaatamisväärsus Oslo kesklinnas

Päris Oslo kesklinna lähedal asub Akershusi kindlus, mis omal ajal valitses tervet Norrat. Nüüd paikneb seal lisaks kaitseministeeriumile ning kaitseväe peastaabile ka sõjamuuseum, kus on täiesti tasuta võimalik tutvuda kuningriigi militaarajalooga.

Tekst: KARRI KAAS

Aga enne kui Akershusi kindlusest sai populaarne turismiatraktsioon, mitmete riiklike institutsioonide asupaik ja muuseum, oli see eelkõige sõjaline objekt, mis pidi kaitsma Norra pealinna ning kuningavõimu. Ja seda kindlus väga edukalt tegigi, püsidis seitsmesaja aasta jooksul pea täiesti vallutamatuks.

Norra valitseja

Akershusi kindlust hakati ehitama ilmselt millalgi 1290. aastatel, kui kuningas Håkon V andis käsu, et Oslo seniseid kaitserajatisi tuleb märgatavalt tõhustada. Vajaduse selleks tingis Norra mõjuvõimsa mässumeelse üliku ja hilisema piiraadi Alv Erlingssoni rünnak linnale 1287. aastal.

Kindlust kasutati esimest korda sõjalisel otstarbel juba 1308. aastal, kui selle võttis piiramisrõngasse Rootsi kuningas vend Södermanladi hertsog Eric. Kantsi vallutada ambitsioonikas rootslane siiski ei suutnud, sest viimasel hetkel kohale jõudnud norrakate abiväed astusid

viivitamatult lahingusse ning löid ta tagasi.

1449–1450 oli Akershus taas rootslaste pihtide vahel, kui Rootsi kuningas Karl Knutsson Bonde üritas seda enda valdusesse haarata. Paraku edutult, mistõttu pidi ta mõne aja pärast oma kavatsusest loobuma.

Pool sajandit hiljem proovisid kantsi vallutada Taani kuninga teenistuses olevad Šoti palgasõdurid, kuid see ei õnnestunud ka neil, mis andis 1523. aastal võimaluse taas rootslastele. See aga ei sobinud Oslo kodanikele, kes pistsid oma elamistele tule otsa, et Rootsi väed ei saaks neis piiramise ajal varju otsida.

1531.–1532. aastani oli Akershus jälle sündmuste keskpunktis, kui troonilt tõugatud Taani, Norra ja Rootsi kuningas Christian II üritas restauratsiooni. Õnneks või kahjuks tõmbasid tema plaanidele kriipsu peale Taani ja Lüübeki ühendatud jõud ning Skandinaavia üks (kuri-) kuulsamaid monarhe pidi leppima lüüasaamisega ning eluaegse van-

Sild üle vaevavete

Käimas on II maailmasõja viimased päevad. Ootamatult avastavad mõlemad sõdivad osapooled viimase õhkulaskmata silla. Remageni silla.

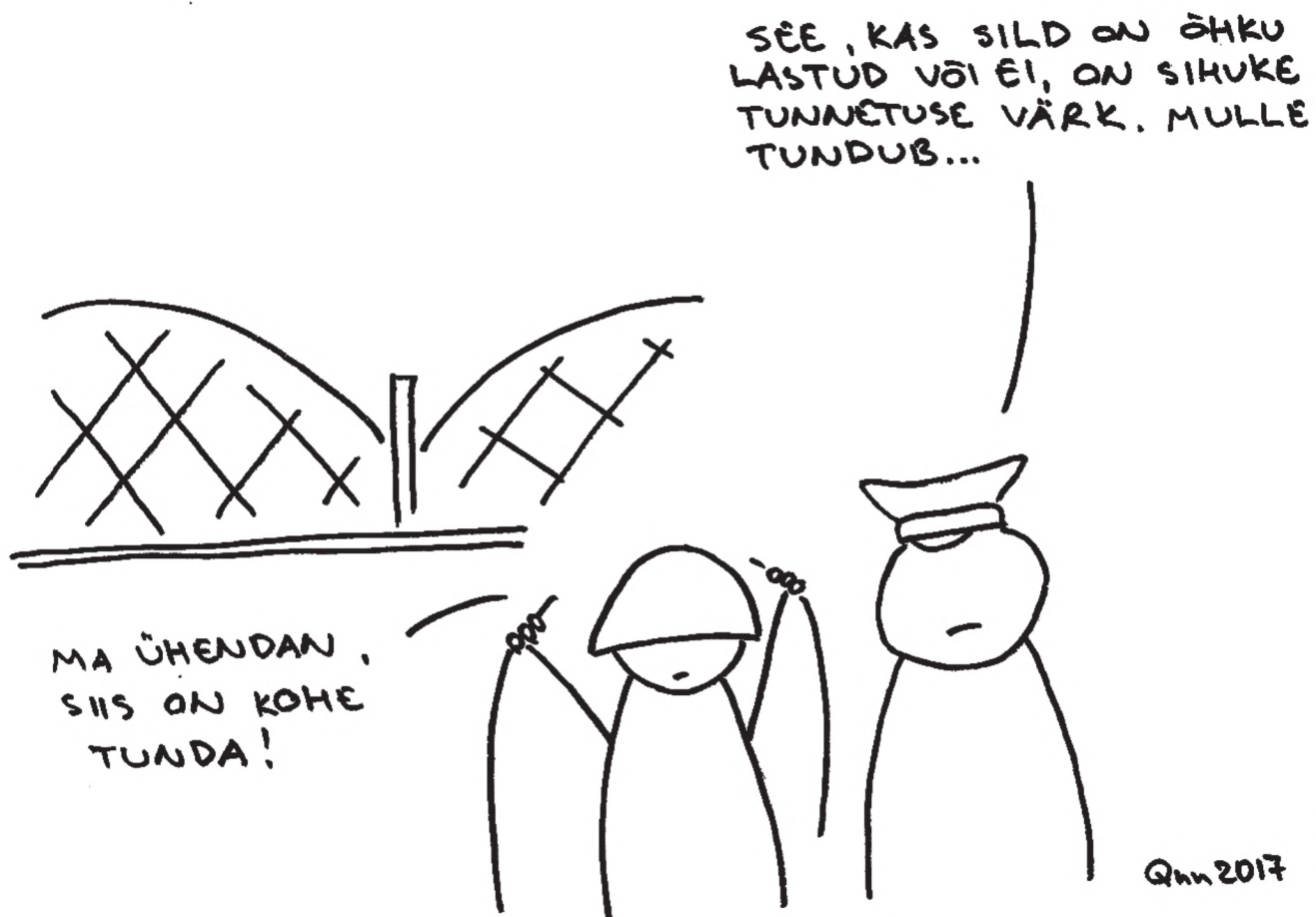
Tekst: GUNNAR VASEMÄGI

Loomulikult hakkavad nii sakslased kui lääneliitlased mainitud sillakese vastu elavat huvi tundma. Üks pool on vägagi huvitatud silla sodikslaskmisest, teine aga alalhoidmisest. Ja siis lähebki lahti ... Kogu aktsiooni valgustatakse nii sakslaste kui liitlaste poolt vaadelduna, mis on huvitav. Väga paljud filmid seda rada ei käi. Ikka on üks pool „hea” ja teine „paha”.

„The Bridge at Remagen“ on valmis saanud 1969. aastal, režissöörriks John Guillermin. Stsenariumi kirjutasid Richard Yates, William Roberts ja Roger Hirson. Suuremates rollides astuvad üles George Segal (leitnant Phil Hartman), Robert Vaughn (major Paul Kreuger), Ben Gazzara (seersant Angelo) ja paljud teised selle aja näitlejad.

George Segal on elu jooksul korjanud nii Kuldgloobuseid kui ka muid auhindu, sama on suutnud Vaughn ja Gazzara. Kõik nad teevad ka selles filmis suurepäraseid osatäitmisi. Guillermin režissöörina on samuti olnud küllalt viljakas – 40 filmi kontol. Eesti kinodesse on tema tööd kindlasti jõudnud paar King Kongi filmi ja tõenäoliselt veel ühteist. Aga sõjafilme teha mees oskas, kasuks võisid tulla ka kogemused teenistusest RAFis, kus ta tegeles dokumentaalülevõtetega.

Nagu eespool juba mainitud, püüab film näidata asjade kulgu küllaltki ausalt mõlema poole vaatekohast. Nii ei ole osapooled päris mustad ja valged, head ja pahad. Võib täiesti aru saada Saksa poole motiividest, aga ka lääneliitlaste

LISATEAVE

Bridge at Remagen (1969)

Osades: George Segal,
Robert Vaughn, Ben
Gazzara
Lavastanud: John Guil-
lermin
1 tund ja 55 minutit

Punktid filmile kümne palli skaalas:

Idee: 9
Teostus: 9
Näitlejatööd kokku: 9
Lavastajale: 9

askeldamisest. Valitsevad elulised pooltoonid ja vaataja võib valida selle poole, kumb talle meeldib.

Kogu mürgel keerleb niisiis ühe silla ümber. Ühest küljest on sakslastel suur huvi sild vastu taevast lasta, teisalt uitab suur ports germaani sõdalasi täiesti valel pool jõge ning väga mõistlik oleks need mehed kuidagiviisi vastaskaldale toimetada. Ja selleks sobib sild. Viimane, mida pole veel õhku lastud. Liitlastel ei ole siinjuures mingeid kahtlusi ega kõhklusi, sild tuleb enda kätte võtta nii kiiresti, kui kannatab, muidu teevad sakslased silla katki. Saksannidel jällegi on mõttetööd maa ja ilm. Tahaks kangesti silla puruks lasta, aga tahaks nagu ka sõdureid evakueerida. Senikaua oleks silda justkui vaja kaitsta, kuid kõik, kes vähegi said, on jalga lasknud või kuhugile kadunud. Ornungist pole suurt midagi järel, kui major Kreuger ühel hetkel avastab, et paberil on tal silla kaitsmiseks 1600 meest, aga tegelikult nii 200 tuuris. Ühesõnaga, keeruline. Paari kuu pärast pole ka Saksamaad enam olemas, aga sel hetkel seda veel ei teata. Samuti pole veel välja tulnud see, millega kuskil sõjamoonaabrikus on hakkama saanud kiuslikud poolakad, ja kõik muu, mis kangesti kipub metsa poole minema. Asjade käigule annab vunki juurde sakslaste staap, kus asjameestel on toimuva kohta oma arvamus. Üldiselt leitakse, et ühest major Kreugerist on silla juures askeldamiseks maa ja ilm ning mingeid reserve talle ei anta. Las mõtleb omale ise reservid välja.

Kuigi filmis on hulgaliselt näha mitmesugust sõjatehnikat (ja nende masinavärkide autentsuse kohta ei oska ma väita mitte kui midagi), on filmiloojad leidnud mahti stsenaariumisse sisse kirjutada piisavalt psühholoogilisi momente. Näiteks episood, kus läbi binoklite põrnitsevad teineteist kaks vastast: silla

kaitset organiseeriv major Kreuger ja äsja oma pundiga jõe äärde saabunud leitnant Hartman.

Mitmetitõlgendatavaid seiku filmis jätkub. Kasvõi see, kui linna tunginud ameeriklasi hakkab tulistama väike poiss ning ameeriklased lasevad ta maha. Eks võta siis kinni, kes on siin hea, kes paha. Ka on selles filmis ilmselge, et kui keegi tormab lahingu käigus tasku ajama hästi läikivat portsigarit, saab ta tina. Ning seda pigem varem kui hiljem.

Oma osa saavad ka suuremad sõjaväelised ülemused ja seda mõlemalt poolelt. Kes demonstreerib ennast ogarate otsuste generaatorina, kes saab rumaluste vatramise eest oma-kaest lihtsalt natuke tappa. On nii vaprust, agarust kui ogarust nii ühel kui teisel poolel. Filmi teeb heaks soov näidata olukorda mõlema vastase silme läbi. Ei ole nii, et kes võidab, see ongi hea. Ja üldiselt on meeldiv, et kangelased ei ole kuulikindlad, kuigi kohati kipub leitnant Hartman tõestama vastupidist.

Tegemist on ikkagi sõjafilmi, aktsiooni ja möllu on üksjagu. Sõidetakse tankiga, tehakse kahurist pauku – nii, nagu peab. Ei ole küll spetsialist, kuid alguskaadrites nähtav

tankikolonn rallis ringi ikka väga suure kiirusega. Tundub, et originaalkiirus jäi filmimeestele lahjaks ja keegi kaval pani filmilindi selle koha peal väheke kiiremini käima. Noh, ega ma tegelikult väga täpselt ei tea, kui kiiresti need asjandused sõita suudavad, ja spetsiaalselt filmivigu üles otsida ning näpuga rida ajada ei viitsinud ka.

Film on nauditav. Väga hea film, ütleksin isegi. Stsenaarium pole laita, lavastaja on teinud korraliku töö, ka näitlejad pole seanahka vedanud. Kokku peaaegu kaks tundi kvaliteetselt veedetud aega.

„Omad või vaenlased?” küsib major Kreuger filmi lõpus taevase lennukeid silmitsedes.

„Vaenlased.”

„Aga kes ikkagi on vaenlased?” jätkab Kreuger.

Ning liitlaste poolel:

„Härra Hartman, kellelt saite selle portsigari?”

„Sõbralt.”

Tegu on aga Kreugeri portsigariga, mille viimane kuhugi maha pillas ning Hartman juhuslikult leidis.

Selliseid kahetiolekuid tekib põhivastastel Kreugeril ja Hartmanil järjepanu. Sel ajal, kui ülejäänud tegelased sõdivad või omi asju ajavad, kipuvad need kaks selli aegajalt filosoofi nägu pähe tegema. Mis parata, ikkagi peategelased.

Viskaks siis paar punkti ka. Kuigi film on hea, isegi väga hea, ei pannud siiski maksimumi. Mõnest asjast jääb siin-seal pisut puudu, kuid puudujärgid on minimaalsed. 🍀

Nagu eespool juba mainitud, püüab film näidata asjade kulgu küllaltki ausalt mõlema poole vaatekohast. Nii ei ole osapooled päris mustad ja valged, head ja pahad.

Ükskord

Kaks korda enne sõda

Pohmakale eelneb pidu. Surmale elu. Tormile vaikus. Ja sõjale – rahu. Tunnustatud Saksa kirjanike Florian Illiesi „1913. Sajandi suvi“ ja Oliver Hilmesi „Berliin 1936. Kuusteist päeva augustis“ asetavadki lugejad rahusse enne sõda. Sellesse viimasesse hetke, enne kui maailm muutus. Maailm, aga mitte inimesed.

Tekst: ASSO PUIDET

Neist esimene, Illiesi „1913. Sajandi suvi“, võtab kuuhaaval läbi terve 1913. aasta. See on aasta, mis eelneb ühele ajaloo suurimale katastroofile. Inimesed on üllatavalt muretud, maailm täis lootust ja võimalusi. Fordi autotehases hakatakse kasutama lintkonveierit. Armstrong avastab trompeti olemasolu. Chaplin allkirjastab oma esimese filmilepingu. Leiutatakse *ecstasy*. Inglise poliitik Normann Angell väidab, et mingit sõda ei tule, sest riigid on üksteisest majanduslikult liiga sõltuvad. Kõlab kuidagi tuttavalt, kas pole?

Seda viimast rahuaastat näitab Illies meile kunstiinimeste, teadlaste, leiutajate ja poliitikute eludest inspireeritud pildikeste kaudu. Just pildikeste, ajavoost välja sõelutud kübemetena nagu näiteks: „Kevade ärkamine. Frank Wedekind. Adolf Loos, Franz Werfel ja Karl Kraus kohtuvad 8. märtsi hommikul Viini kohvikus Imperial ja jooivad piimaga kohvi.“

Kõik. Me ei saa teada, miks nimetatud härrased selles kohvikus kohtuvad või millest nad räägivad. Eraldi võetuna, kontekstist väljaspool pole see hommikune kohtumine oluline. Võiks öelda, et see on isegi täiesti tähtsusetu. Nii, nagu on eraldi vaadates tähtsusetu üks sinine klaasitükike ütleme näiteks Tallinna toomkiriku võlvakna ees. Ja ometi – koos teiste sarnaste klaasitükikestega moodustab see terviku, vitraaži.

Täpselt samamoodi kuulub see marginaalne kohvikustseen tervikusse, aastasse 1913. Mitte, et aasta 1913 oleks lakanud olemast, kui seda kohtumist ei oleks aset leidnud. Või oleks suures plaanis kuidagi teistsuguseks kujunenud. Ei. Aga selles *point* ongi.

Ning just sellepärast ei ole sellest midagi, kui lugeja ei tea, millist rolli mängisid või siis, vastupidi, ei mänginud ajaloos Wedekind, Werfel või Kraus. Inimlikust aspektist vaadates ei omagi tähtsust, kas raamatu tegelasteks on reaalselt eksisteerinud Kafka ja Mann või fiktiivsed Kask ja Lepp. See raamat räägib inimestest, mitte nende nimedest.

Sarnased võtted

Samasugune on ka ajalooliste biograafiatega tuntuks saanud ja Saksa

PIXABAY

berliinlaste ja turistide, sportlaste ja poliitikute, ärimeeste ja prostituutide ning ohvrite ja kurjategijate liigutavad ja üllatavad lood.

Oma olemuselt on need kaks ilukirjanduslike nüketega asjatundlikult kaunistatud dokumentaalromaani sarnased. Lausa niivõrd, et neid võib käsitleda ühe kaheosalise teosena.

Osaliselt kattub tegevuspai-gana ka Berliin, see 20. sajandi alguses kirkalt maailmakaardile tõusnud metropol, ning isegi mõned tegelased, kes selles ajaloo tõsielulises näitemängus lavalau-dadele astuvad.

Näiteks Hitler. Illiesi raama-tus maalib ta nohisedes pilte ja varjab end kroonukutse eest. Hilmes raamatus luubi alla võetud ajajärguks on temast saanud juba ... noh, me kõik teame, kes temast Berliini olümpiamängude ajaks saanud oli.

Ent ometi erinevad

Samuti nagu Illies, paiskab ka Hilmes lugejale ette ühe nime teise järel. Nende seas on ajaloos märgilise tähendusega isikute kõrval ka kohvikupidajad, mustlastudrukud, kirjastajad – jah, küll reaalselt eksisteerinud persoonid, aga inimesed nagu iga teinegi.

Ja sarnaselt Illiesile pikib ka Hilmes oma raamatusse ajastut ilmestavaid killukesi. Nagu näiteks: „Berliini riikliku politseijaoskonna päevateade: „Kaiserdammi näituse-hallides määrati käimlauksi rassi-küsimust käsitlevate riigivaenulike tekstidega.““

Erinevalt 1913. aastat kirjeldavast raamatust ongi 1936. aasta suvelõp-pu kirjeldavas raamatus selgemini tunda konflikti ning peatselt puh-keva sõja hõngu. Koonduslaagrite rajamised, vaenlasekuju loomine, ekstaatiliselt rahvamassid, isiku-kultus – kõike seda laseb Hilmes lugejatel oma raamatus riivamisi tunda. Riivamisi, mõnda tugeva-malt, mõnda nõrgemalt, puudutab kasvav pinge ka raamatu persoone.

Illies läheb neist teemadest mööda. Selle asemel laseb ta maa-ilma liigestest lahti loksumist ning muutumist tunnetada läbi inimeste

elulookirjanduse imelapseks tituleeritud Oliver Hilmes raamat, mille sündmustik leiab aset 23 aastat ja üks suur sõda hiljem – 1936. aastal Berliinis. Ajal, mil kogu maa-ilma pilgud on Saksamaa pealinnal ja natsionaalsotsialistlik partei soovib kuueteistkümne olümpiapäeva jooksul näidata, et tegemist on tõelise kosmopoliitse metropoliga. Diktatuur on pausile pandud ja kõik hingavad grandioosseima spordi-etenduse rütmis.

Nendes erilistes oludes põimuvad tavanimeste ja maailmakuulsuste,

LISATEAVE

Florian Illies
„1913. Sajandi suvi“

300 lk
Tänapäev
2012

Oliver Hilmes
„Berliin 1936. Kuusteist päeva augustis“

272 lk
Tänapäev
2016

igapäevaelu ja sisemaailma. Väga personaalsel, kõiki puudutaval tasandil. Peame ju kõik omi lahinguid ja võitleme ka siis, kui sõdu ei ole, oma isiklike kaitse- ja viivituslahinguid, taandume ning tõuseme uuesti rünnakule. Teinekord mitmel eri rindel, tajumata, et suures pildis ei oma need meile olulised lahingud mingit tähtsust. Või kui omavad, siis selgub see alles tagantjärele. Nagu ka see, kas kunagi ehk kirjutatakse raamat aastast 2017. 🍀

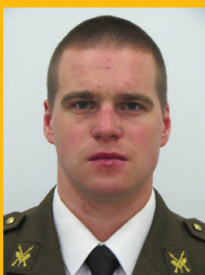
AUTORID

MARGIT ÕKVA
vabatahtlik autor
Endine Põlva ajalehe Koit ajakirjanik Margit astus 2011. aastal Naiskodukaitseesse, et olla solidaarne Eesti kaitseväes ajateenistust alustanud pojaga

GUNNAR VASEMÄGI
vabatahtlik autor
Noorte Kotkaste Jõgeva maleva vabatahtliku noortejuhi Gunnari üheks suureks hobiks on joonistamine. Tema pilte on saanud näha näitustel mitmel pool Eestis

MARGUS KUUL
kolonelleitnant
Margus Kuul on töötanud nii maa- kui mereväes, ta on irregulaarse sõjapidamise ekspert

AVE PROOS
Naiskodukaitse esinaine asetäitja
Lisaks Naiskodukaitsega seonduva kajastamisele ei põlga Ave ära muidki Kaitse Kodu! vabatahtliku reporteri ülesandeid

SANDER SILM
vabatahtlik autor
Ajakirjanikutaustaga Sander Silm on Lõuna maakaitseringkonna tsiviil-sõjalise koostöö ja teavituse spetsialist

INDREK RÜÜTEL
vabatahtlik autor
Järva maleva liikme Indreku artikkel valiti 2014. aastal Kaitse Kodu! parimaks noorte tegevust kajastavaks looks

KAIDO TAMM
vabatahtlik autor
Pärnu kiirabi erakorralise meditsiini tehnik, Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli õeõppe üliõpilane

ASSO PUIDET
Kaitse Kodu! tegevtoimetaja

Parim varustus iga ilma jaoks!

REORG
WWW.REORG.EE

WILEY X
SUUNTO

90 YEARS
1923-2013
LOWA
simply more...

FJÄLL RAVEN

PRIMUS

www.reorg.ee

MOTLEY

DENIM®

RIIDED
MEESTELE
2XL-8XL

www.motleydenim.ee